

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

ANABİLİM DALI

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER

BİLİM DALI

AVRUPA'DA MİLLİYETÇİLİK, POPÜLİZM VE
YABANCI KARŞITLIĞI: YENİ AŞIRI SAĞ ÜZERİNE
BİR DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selda KÜÇÜK

İstanbul

Haziran-2024

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
BİLİM DALI

AVRUPA'DA MİLLİYETÇİLİK, POPÜLİZM VE YABANCI
KARŞITLIĞI: YENİ AŞIRI SAĞ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selda KÜÇÜK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hasan AKSAKAL

İstanbul

Haziran-2024

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Hasan AKSAKAL

Üye Prof. Dr. Erhan İÇENER

Üye Dr. Öğr. Üyesi Hakan ERDAGÖZ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Avrupa’da Milliyetçilik, Popülizm ve Yabancı Karşıtlığı: Yeni Aşırı Sağ Üzerine Bir Değerlendirme” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Selda KÜÇÜK

ÖNSÖZ

Her yolculuk, cesaretle başlar; fakat dostların destekleyici eliyle, zorlukların üstesinden gelmek daha da mümkün hale gelir. Yolumda, bana yönümü gösteren, bilgileriyle ışık tutan, bu çalışmayı tamamlamak için gerekli akademik becerileri bana kazandıran saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. Hasan AKSAKAL'a, bu süreçte yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Erhan İÇENER'e, yapıcı eleştirileriyle hem ders hem tez aşamasında bana asli katkılar sunan Dr. Öğr. Üyesi Hakan ERDAGÖZ'e ve yüksek lisans eğitimimde değerli bilgilerini aktaran tüm hocalarıma içten şükranlarımı sunarım.

Tüm eğitim hayatım boyunca bana her zaman inan, destek veren canım annem Aysel KÜÇÜK'e, canım babam Erol KÜÇÜK'e, tezime başladığım günden bitirdiğim güne kadar bütün motivasyonu vermek için çabalayan kız kardeşlerim Selin ve Serap'a, ablam Sebira'ya, sevgisini eksik etmeyen Can'a ve bu süreçte beni sabırla dinleyen tüm dostlarıma her zaman yanımda oldukları için teşekkürü bir borç bilirim.

Selda KÜÇÜK

İstanbul-2024

ÖZET

AVRUPA'DA MİLLİYETÇİLİK, POPÜLİZM VE YABANCI KARŞITLIĞI: YENİ AŞIRI SAĞ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Selda KÜÇÜK

Yüksek Lisans, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hasan AKSAKAL

Haziran, 2024 – 101 Sayfa

Avrupa'da yabancılığın ve göçmenliğin bir sorun olarak gündeme geldiği 2010'lu yıllar, siyaset yapma biçiminin, kültürel savaşların ve milliyetçilik ideolojisinin 1989 sonrasındaki hızlı küreselleşmenin ardından keskin biçimde değişimine tanıklık etmiştir. 19. yüzyılda kültürel milliyetçiliğin sosyalizme yakın duran bir türevi olarak ortaya çıkan popülizm, 20. yüzyıldaki iki dünya savaşı ve onlara bağlı olarak yaşanan siyasal-sosyal değişimlerle kan milliyetçiliğine eklenmiştir.

Avrupa'daki radikal parti ve grupların söylemlerini oluşturan popülist milliyetçi propaganda, 11 Eylül saldırılarından 2008 küresel ekonomik krizine, Suriye İç Savaşından Covid-19 salgınına dek Avrupa'daki öfke siyasetinin Yahudi karşıtı, Müslüman karşıtı, Afrikalı karşıtı, Asyalı karşıtı kaynağı olmuştur. Bu söylemler ve bazı yeraltı gruplarının oluşumu yavaş yavaş neo-Nazi ve neo-faşist örgütlenmelere aracılık etmiş ve nefret söylemi Avrupa'nın belli ülkelerinde giderek normalleşmiştir. Aşırı sağcı partilerin 2010'ların sonlarında parlamento seçimleriyle başlayan yükseliş hızı yerel ve genel seçimlerde artarak devam etmektedir. Bu yönelimin temel sebebi ekonomik, siyasi, sosyal ve göç sorunlarının toplumlarda iktidara olan güveni azaltmasıdır. Faşist temalara yapılan her atıf, bu fenomenlerin tarihsel kökenlerine geri dönmeyi gerektirmektedir. Avrupa'daki radikal ideolojilerin şekillenme süreçlerinde totalitarizmin utanç verici şiddet eylemleri merkezi bir yer tutmaktadır.

Bu ideolojilerin geçmişinde olduğu gibi, bugün de bünyesinde barındırdığı yabancı karşıtlığı, İslam karşıtlığı, Yahudi karşıtlığı, kozmopolitanizm karşıtlığı ve Avrupa-

şüpheciliği, kaçınılmaz olarak dışlayıcı eylem ve söylemleri olağanlaştırmaktadır. Bu çalışma, artan aşırı sağcı partilerin popülist söylemleri inceleyerek kendisine benzemeyen herkesi ötekileştiren bu düşüncenin ve ona eşlik eden nefret söyleminin temelini anlamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken tarihsel ve güncel, politik ve sosyal yönler bir arada dikkate alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Sağ, Yabancı Düşmanlığı, İslamofobi, Popülizm, Faşizm

ABSTRACT

NATIONALISM, POPULISM AND XENOPHOBIA IN EUROPE: AN ASSESSMENT OF THE NEW FAR RIGHT

Selda KÜÇÜK

Master, Political Science and International Relations

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan AKSAKAL

June, 2024 – 101 Page

The 2010s, when foreignness and immigration came to the fore as a problem in Europe, witnessed a sharp change in the way of policy-makings, cultural wars and the narratives of nationalism following the rapid globalization after 1989. Emerging in the 19th century as a derivative of cultural nationalism that was close to socialism, populism was articulated with blood nationalism in the 20th century with the two world wars and the political-social changes that followed.

From the 9/11 to the 2008 global economic crisis, from the Syrian Civil War to the Covid-19 pandemic, populist nationalist propaganda, which constitutes the discourse of radical parties and groups in Europe, has been more and more anti-Semitic, Islamophobic, Africophobic, anti-Asian source of “the politics of anger” in Europe. These discourses and the formation of some underground groups gradually mediated neo-Nazi and neo-fascist organizations and hate speech became increasingly normalized in certain countries in Europe. The rise of far-right parties, which started with the parliamentary elections in the late 2010s, continues to increase in local and general elections. The main reason for this trend is that economic, political, social and migration-related problems have reduced public confidence in the governments.

Every reference to fascist issues requires a return to the historical origins of these phenomena. The shameful violent acts of totalitarianism are central to the formation of radical right-wing ideologies in Europe. The xenophobia, Islamophobia, anti-Semitism, anti-cosmopolitanism and Euroscepticism that these ideologies embody today, as in the past, inevitably normalize exclusionary actions and discourses. By examining the populist discourses of the growing number of far-right parties, this

study seeks to understand the basis of this idea and the accompanying hate speech that marginalizes all those who do not look like them. In doing so, historical and contemporary, political and social aspects are considered together.

Keywords: Far Right, Xenophobia, Islamophobia, Populism, Fascism,

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GRAFİK LİSTESİ	xii
KISALTMALAR.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Tezin Konusu.....	3
1.2. Tezin Amacı	4
1.3. Tezin Kapsamı ve İçeriği	4
1.4. Tezin Temel Soruları	5
1.5. Tezin Önemi ve Özgün Değeri.....	6
1.6. Tezin Araştırma Yöntemi.....	7
1.7. Tezin Düzeni Dizaynı	7

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR MİLLİYETÇİLİĞİNDEN FAŞİZME.....	9
2.1. Millet ve Milliyetçilik Nedir?.....	9
2.1.1. Kimlik Nedir?	10
2.1.2. Etnik Kimlik Nedir?.....	11

2.1.3. Ulusal/Milli Kimlik Nedir?	13
2.1.4. Kavram Olarak Milliyetçilik.....	14
2.1.5. Milliyetçiliğin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Başkalaşımı	15
2.2. Kavramsal Olarak Faşizm	17
2.3. İdeolojik Olarak Faşizm	19
2.4. Faşizmin Kökenleri.....	20
2.4.1. İtalyan Faşizmi.....	21
2.4.2. Alman Faşizmi.....	23
2.4.3. Nasyonal Sosyalizm	24
2.4.4. Nazi Propagandası.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POPÜLİZM VE AŞIRI SAĞIN KAVRAM VE SÖYLEMLERİ.....	29
3.1 Popülizm Nedir? Kavramın Tanımı, Kökenleri, Türevleri	29
3.1.1. Popülizmin Tarihsel Gelişimi: Kültürden Halkçılık Fetişizmine.....	31
3.1.2. Sağ Popülizm ile Sol Popülizmin Karşılaştırmalı Analizleri.....	33
3.2. Avrupa'da Aşırı Sağ / Radikalizm.....	36
3.2.1. Sağ ve Sol Kavramlarının Ortaya Çıkışı	36
3.2.2. Avrupa'da Aşırı Sol	37
3.2.3. Avrupa'da Aşırı Sağ.....	38
3.3. Avrupa'daki Aşırı Sağ Partiler: Almanya, İtalya ve İsviçre Örneği.....	39
3.3.1. Almanya Örneği.....	41
3.3.2. İtalya Örneği	43
3.3.3. İsviçre Örneği	45

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YABANCI KARŞITLIĞI VE AŞIRI SAĞCI ŞİDDET EYLEMLERİ.....48

4.1. Avrupa Toplumlarını Yabancı Karşıtlığına Hazırlayan Akımlar	48
4.1.1. Sığınmacı, Göçmen ve Mülteci Kavramlarının Tanımı	48
4.1.2. Zenofobi	49
4.1.3. İslamofobi	51
4.1.4. Antisemitizm	53
4.2. Avrupa’da Yabancı Karşıtı Örgütlenmeler ve Şiddet Eylemleri (2010-2023).55	
4.2.1. Almanya’daki Aşırı Sağcı Örgütlenmeler	55
4.2.2. Almanya’daki Aşırı Sağcı Şiddet Eylemleri	58
4.2.3. İtalya’daki Aşırı Sağcı Örgütlenmeler	60
4.2.4. İtalya’daki Aşırı Sağcı Şiddet Eylemleri.....	62
4.2.5. İsviçre’deki Aşırı Sağcı Örgütlenmeler.....	64
4.2.6. İsviçre’deki Aşırı Sağcı Şiddet Eylemleri	66

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ	71
KAYNAKÇA	78
ÖZGEÇMİŞ.....	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.2: “Radikal İslamcılığı Durdurun! Yüzü Gizleme Yasağına EVET” Yazılı Seçim Afişi	46
Şekil 3.3: 2009 Minare Yasağına İlişkin Seçim Afişi.....	46
Şekil 3.4: İsviçre Halk Partisi’nin Seçim Afişleri ve İlk Karşıt Kampanya Afişi.....	47
Şekil 4.6: Kitlesele Göçe Karşı Hazırlanan Seçim Afişi, 2014.....	67
Şekil 4.7: “Sosyal Refah Yasasına Hayır” Yazılı Seçim Afişi, 2011	68
Şekil 4.8: “Serbest Geçiş Hakkına Hayır” Yazılı Seçim Afişi, 2009.....	69

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 3.1: AfD Partisinin Üye Sayısı Artış Grafiği (2013-2019).....	42
Grafik 4.1: Almanya’da Aşırı Sağcı Şiddet İçeren Suçların Gelişimi (2018-2022)	58

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AfD	: Almanya için Alternatif Partisi
AUNS	: Tarafsız Bağımsız İsviçre Hareketi
AP	: Avrupa Parlamentosu
BKA	: Almanya İçişleri Bakanlığı ve Federal Kriminal Dairesi
CPI	: CasaPound İtalya
EKR	: Federal İrkçılığa Karşı Komisyon
ESM	: Avrupa Sosyal Hareketi
FDP	: Liberal Demokrat Parti
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı
IBD	: Almanya Kimlik Hareketi
JT	: Genç Eylem Hareketi
LSE	: Londra Ekonomi ve Siyaset Bilimi Okulu
NSU	: Nasyonal Sosyalist Yeraltı
PEGIDA	: Batının İslamlaşmasına Karşı Vatansever Avrupalılar
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SVP	: İsviçre Halk Partisi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Arap Baharı sırasında güvenlik endişesiyle başlayan göçler, Suriye Krizinin derinleşmesinin ardından büyük bir göç akınına dönüşerek Avrupa'nın son zamanlarına hâkim olan politik, kültürel ve sosyal krize zemin hazırlamıştır. Güvenlik, huzur ve refah gibi değerler çerçevesinde kaliteli bir yaşam standardına kavuşma arzusu ve Avrupa hayalleri, binlerce mültecinin bu yoldaki ölümüyle sonuçlanmıştır. Hayallerini gerçekleştiren mülteciler ise Avrupa'nın uygulamada sorunlarla malul göçmen politikasına yenik düşmüştür. Avrupa'nın politikası olmasına rağmen kalıcı çözümler üretilmediği göçmen meselesi, aşırı sağcı popülist düşünce ile aşılamayan sorunlar silsilesini beraberinde getirmektedir.

11 Eylül 2001'deki Dünya Ticaret Merkezi saldırıları, "küresel terör" terimini yaygınlaştırmıştır ve beraberinde artan güvensizlik ortamı, aşırı sağcı görüşleri yeniden canlandırmıştır. Avrupa toplumlarında bilinen aşırı sağcı gruplar, ırkçılık, İslam karşıtlığı, Yahudi karşıtlığı, yabancı düşmanlığı ve liberal/sosyalist fikirleri eleştirerek popülist söylemlerle güç kazanmaktadır. Bu gruplar, şiddet eylemleriyle varlıklarını göstermektedirler. Ne yazık ki, artan şiddet olaylarına karşı etkili caydırıcı önlemler alınmaması, suçun ciddiyetini göz ardı etmektedir.

İnsanları geniş bir katılımcılıkla politik bakımdan aktif bir yaşama çeken ve herkesi yönetilen olduğu toplumun aynı zamanda yönetiminde de görev almaya alıştıran parlamenter demokrasi kültürü zaman içinde yeni ideolojilerin ortaya çıkmasında önemli bir araç olmuştur. Fikir ayrılıkları, hatta fikir birlikleriyle harmanlanarak şekillenen politik ideolojiler, halkın taleplerinde karşılık bulmuştur. Popülizm, bu talepler karşısında kimi zaman kültürel bir söylem, kimi zaman politik bir eylem, kimi zaman ise stratejik hareketlerde kullanılan bir ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. 19. yüzyılın sonlarında Amerika'da yer alan Halkçı Partiyi tanımlamak için kullanılan popülizm halk, milliyetçilik, demokrasi gibi kavramlarla farklı anlamlara bürünmektedir. Kavramın, herkesçe kabul görmüş bir anlamı bulunmamakla beraber, günümüzde siyaseti ve söylemlerini tanımlamakta önemli bir kavram olarak sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Aşırı sağ siyasi partilerin 2019 Parlamento seçimleriyle yükselişe geçmesi, merkez sol ve aşırı sol kanadın söylemlerini sağa kaydırmıştır. Bu

sebeple sağ düşüncenin söylem tarzını oluşturan popülizm, sol düşüncenin de ifade biçimi olarak ele alınmaktadır. ABD'nin 2016 yılında seçilen başkanı Donald Trump'ın seçim başarısı, İngiltere'nin Brexit süreci ve Avrupa seçimlerinde aşırı sağcı popülist partilerin oy oranlarındaki artış popülizmin 21. yüzyılda yeniden canlanmasını beraberinde getirmiştir (Karagül, Güder, 2020:129).

Aşırı sağcı popülizm, söylem biçimleriyle milliyetçilik olgusunu farklı parametreler doğrultusunda yirmi birinci yüzyılın ana teması haline getirmektedir. Bu bağlamda faşist ideolojilerle benzerlikleri vurgulanan aşırı sağcı görüş, eski ve yeni ayrımı yapılmasına olanak tanımıştır. 2007 yılının son çeyreğinde yaşanan ekonomik krizle yaşam belirtisi gösteren aşırı sağcılar, 2015 yılında artış gösteren göçmen meselesi ile varlıklarını hissettirirken 2019 yılında küresel bir krize dönüşen pandemiyle yükselişe geçmişlerdir. Bu tür kriz ortamlarını başarıyla fırsata çeviren aşırı sağcı akımlar, öncelikle siyaset sahnesine giriş yapmış, ardından adım adım güçlenmiştir. Bu durum siyasi istikrarsızlıktan şikayetçi toplumlar için yeni demokratik temsil seçenekleri yaratmıştır.

Merkel'in "Bunu başarabiliriz" sözüyle açığa çıkan açık kapı politikası, Almanya'yı Avrupa'nın en çok mülteci kabul eden ülkesi haline getirmiştir. Bu politika hem Avrupa Birliği'ni hem de Alman halkını rahatsız etmiştir (Hekimler, 2018:27). Avrupa'nın doğru yönetemediği göçmen politikası, toplumları popülist söylemlere yönlterek bir çıkış kapısı sunmuştur. Bu çıkış kapısı aşırı sağcı siyasi partilere verilen desteğin artmasına olanak tanımıştır. Bunun ırkçı getirileri de toplumları yabancı düşmanlığına, İslam/Müslüman karşıtlığına ve kültürel ayrımcılıkların büyümesine neden olmuştur. Radikal partilere ve popülist söylemlere verilen destek İkinci Dünya Savaşından bu yana görülen en yüksek seviyeleri izlemektedir.

Popülizmin en sağ halini gördüğümüz Avrupa'da, üç ülkenin (Almanya, İtalya ve İsviçre) siyasi parti politikaları, örgütsel oluşumları ve şiddet eylemleri incelenerek karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Her bir ülkenin siyasal, sosyal, etnik ve kültürel özelliklerinin farklı olması, toplumlara sundukları eylemlerde değişiklik gösterebilmektedir. Fakat ana temanın, her bir ülkede milliyetçilik temelleri üzerine kurulu olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra göçmen sorunu, popülist söylemler doğrultusunda yabancı karşıtlığı ve ırkçı şiddet saldırılarının hedefi haline gelmiştir.

Bu çalışmada, aşırı sağcı ideolojilerin faşizmin devamı olup olmadığına ilişkin yapılan tartışmalara açıklık getirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, "yeni aşırı sağ" olarak adlandırılan olgunun faşizmin modernize edilmiş bir şekli olduğu savunulmaktadır. Almanya, İtalya ve İsviçre'nin özelinde incelenen aşırı sağcı popülizmin, kontrolsüz bir şekilde arttığı ve tüm Avrupa'yı etkilediği gözlemlenmiştir. Aynı zamanda, siyasi parti söylemleri, toplumsal örgütlenmeler ve gerçekleştirdikleri eylemler gibi çeşitli örneklerle desteklenmiştir.

1.1 Tezin Konusu

11 Eylül Saldırılarından sonra literatüre giren “küresel terör” kavramı, oluşturduğu güvensizlik ortamıyla birlikte aşırı sağı yeniden canlandırmıştır. Irkçılık, İslam karşıtlığı, yabancı düşmanlığı, liberal ve sosyalist düşüncelere karşı argümanlarıyla bilinen aşırı sağ, popülist söylemlerle güç kazandığı Avrupa toplumlarında kendisini şiddet eylemleriyle göstermektedir. Ölümle sonuçlanan eylemlerin artışı ve bu konuda caydırıcı cezaların verilmemesi, suçun niteliğini örtmektedir.

2008 küresel ekonomik krizi ile 2015 göçmen krizinin yaşandığı dönemler popülist aşırı sağ partilerin dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Arap Baharının yarattığı tahribat, Orta Doğu'dan Avrupa'ya uzun bir göç yolu oluşturmuştur. Bu durum Avrupa'nın siyasi, sosyal ve kültürel alanlarını etkileyerek daha saldırgan bir yapının oluşmasına neden olmuştur. Politikacıların da dahil olduğu ırkçı söylem dili, Avrupa'da aşırı sağın İkinci Dünya Savaşından bu yana en yüksek seviyelere ulaşmasına yardımcı olmuştur.

Bu çalışma, milliyetçilik kavramı esasına dayanarak artan aşırı sağcı popülist söylemleri inceleyecek olup toplumları kutuplaştırıp kendisine benzemeyen herkesi ötekileştiren bu düşüncenin ve ona eşlik eden nefret söylemlerinin temelini anlamlandırmaya çalışacaktır. Son on yılda gözle görülen ırkçı saldırılar, yabancı düşmanlığı ve göçmen “politikasızlığını” meşrulaştırmaya çalışan aşırı sağcı popülist eylemlerinin modern Avrupa demokrasisine etkileri ortaya konulacaktır.

1.2 Tezin Amacı

Demokratik siyaset için pek çok bağlamda tehdit olarak algılanan aktüel popülizm, Avrupa'daki etnik-dinsel-ırksal bakımdan “yabancı” sayılanlar ve yerleşik yabancı kökenliler için hayati bir kavram haline gelmiştir. Sayıları günden güne artan aşırı sağcı popülistlerin gerek fiziksel gerekse çeşitli araçlarla uyguladıkları sözlü şiddet yalnızca “yabancılar” için değil, aşırı sağ karşıtı hükümetlerin de büyük bir sınavı haline gelmiştir.

Milliyetçilik üzerinden geliştirilen radikal siyasi söylemler toplumların bir kısmının aşırı sağı özümsemesine sebep olurken bu konuyu işleyen siyasiler için iktidar kapılarını aralamaktadır. Özellikle İslam karşıtlığı ve göçmen sorunlarına karşı eylemlerini gözlemlediğimiz aşırı sağ görüş temsilcileri, etkisi altına aldıkları toplumları ırkçı söylemlere ve eylemlere yönlendirmekte, teşvik etmektedir. Bu durum kaçınılmaz olarak şiddete eğilimi artırmaktadır.

Bu tezin amacı, milliyetçilik, halk, popülizm ve aşırı sağ gibi birbirine dokundukça zenginleşen kavramları farklı sosyal bilim dallarının sunduğu imkânlardan yararlanarak incelemek; bu yolla kolektif bağlarla birleşen toplumların farklı inanca, dine, siyasi düşünceye sahip kişi veya toplulukları/toplumları ötekileştirme süreçlerini analiz etmektir. Tezin bir diğer amacı da şiddeti araçsallaştırarak meşrulaşan popülizmin, liberal demokrasilerin zayıflamasına yol açabileceğini ortaya koymaktır.

1.3 Tezin Kapsamı ve İçeriği

11 Eylül'den bu yana popülist söylemler, daha geniş bir kitle tarafından kabul görmüştür. Bu durum söylemlerin içerik, kullanım biçimi ve kapsam bakımından daha radikal ve aşırı bir eğilim göstermesine yol açmaktadır. Göç konusunun sorun olarak görülmeye başlandığı 2000'li yıllardan itibaren uluslararası ilişkiler alanında güncel tartışma konularının büyük bir kısmını popülizm oluşturmuştur. Popülizmin ve aynı zamanda popülistlerin ortaya koyduğu fikirler kadar kavramın tanımı da tartışılma nedenleri arasında yer almaktadır. Kavramın geniş bir tanım yelpazesine sahip olması hem sağcı hem de solcu siyasetçiler için kullanım alanı yaratmaktadır fakat bu durum kavramın daha da karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Öyle ki Avrupa'da yabancı karşıtlığı olarak görünen popülizm, Latin Amerika'da kayırmacılığı ve ekonominin kötü yönetilmesini ifade etmektedir.

Aşırı sağcı popülizmle gün geçtikçe çoğalan ırkçılık furyası, doğru orantılı olarak Avrupa'nın birçok bölgesinde yabancılara karşı saldırıların artmasında rol oynamaktadır. Aşırı sağcı ve popülist söylemleriyle Avrupa genelinde kamuoyu yaratmayı başaran partiler Avusturya, İtalya ve Macaristan gibi ülkelerde iktidarda, Belçika ve İsveç gibi ülkelerde ise en çok oy alan (tercih edilen) ikinci parti pozisyonundadırlar. Böylelikle aşırı sağcı siyasi parti temsilcilerinin ırkçı söylemlerine siyaseten resmi bir dayanak ve kamusal bir meşruiyet kazandırdığı görülmektedir.

Thomas Hobbes'un meşhur doğa durumu kuramında ortaya koyduğu "herkesin herkesle savaş ve çatışma içinde olması" hali, günümüzün popülizminde oldukça güçlü bir teorik zemin olarak karşımıza çıkmaktadır. Herkesin eşit ve özgür olduğu bu kuramda, doğası gereği güçlü olanın güçsüz olan üzerindeki baskısı, toplumlar arasında güvenlik sorunu oluşturmaktadır. Aşırı sağcı düşüncenin içinde yer alan; göçmen karşıtlığı, küreselleşme karşıtlığı, çevrecilik karşıtlığı, Avrupa şüpheciliği gibi görüşlerin yanı sıra düşmanca hisleri barındıran İslamofobi, zenofobi, antisemitizm gibi kavramlar, çatışma zemini üzerine kurulan güvenlik temelli yaklaşımları temsil etmektedir.

Bunlardan yola çıkarak bu tez üç temel bölüm üzerine kurulacaktır. İlk bölümde aşırı sağcı düşüncenin temelinde yatan milliyetçilik kavramı incelenecektir. Kolektif milliyetçiliği savunan nasyonal sosyalizm gibi ideolojilerde görülen ırkçılık, köktendincilik, antisemitizm gibi aşırı hareketler, günümüzün popülizmindeki dönüşümler bağlamında incelenip bulgular ortaya konulacaktır.

1.4 Tezin Temel Soruları

Tezin genel çerçevesini anlayabilmek üzere hazırlanan sorular aşağıdaki şekilde belirlenmiştir;

1. Sağ popülizmin etkin kullanılmasında milliyetçiliğin önemi nedir?
2. Avrupa'da yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve göçmen karşıtlığındaki artış, aşırı sağ partilerin seçimlerdeki yükselişini nasıl şekillendirmektedir?
3. Aşırı sağcı popülizm, Avrupa'da demokratik sistemlerin sürdürülebilirliğini nasıl etkilemektedir?

Birinci soruda, 'Aşırı sağcı popülizm, faşist milliyetçiliğinin bir ürünüdür' hipotezine

açıklık getirilecektir. Bu bağlamda, milliyetçiliğin sağcı popülist söylemler ve davranışlar üzerindeki etkisi detaylı bir şekilde incelenecek ve milliyetçiliğin, sağ popülizmin nasıl daha etkili hale geldiği ve toplumlar üzerinde nasıl güçlü bir etki yarattığı açıklığa kavuşturulacaktır.

İkinci soru, Avrupa'daki toplumların yabancıları ötekileştiren davranışlarının büyük ölçüde siyasi elitlerin söylemlerinden etkilendiği fikrine dayanarak oluşturulmuştur. Siyasi söylemler aracılığıyla milliyetçilik ve öfkenin körüklenmesi, aşırı sağ partilerin oylarındaki artışla nasıl ilişkili olduğunu anlamayı amaçlamaktadır. Bu analiz, milliyetçi söylemlerin toplumsal tepkileri ve aşırı sağ partilerin seçim başarısını nasıl şekillendirdiğini ortaya koyacaktır.

Üçüncü soru ise aşırı sağcı popülist söylemlerinin ve eylemlerinin büyüdükçe liberal demokrasilere zarar verdiği düşüncesiyle oluşturulmuştur. Burada, uluslararası hukuk çerçevesinde yabancılara tanınan hakların ihlalleri ifade edilecek ve bu yolla Avrupa devletlerinde aşırı sağın yükselmesiyle yaşanan değişimler ortaya konulacaktır. Bununla beraber bu soruyla, aşırı sağcı popülizmin Avrupa'daki demokratik kurumların etkinliği ve sürekliliği üzerindeki potansiyel tehditlerini ortaya koymayı hedeflemektedir.

1.5 Tezin Önemi ve Özgün Değeri

Avrupa sathında 2019 parlamento seçimleriyle birlikte oy oranlarında artış görülen aşırı sağcı siyasi partiler, popülist söylem ve eylemlerdeki artışların zeminini hazırlamıştır. İtalya, Macaristan, Polonya gibi Avrupa ülkelerinde hükümet kurma süreçleri siyasi arenada önemli değişimlere neden olmuştur.

Kavramların anlamlandırılması bakımından derinlemesine bir inceleme sunan bu tez, popülizmin şiddet ve ırkçılığa yönelten sebeplerini ele alacaktır. İnceleme, Orta ve Batı Avrupa ülkelerinde popülizmin kullanım biçimlerini ve şeklini karşılaştırmalı olarak analiz edecektir. Bu tez İtalya, Almanya ve İsviçre'nin popülist düşüncelerinin ortak ve farklı yönlerini belirlemeyi hedeflemektedir. Bu ülkelerin seçilmesinin nedeni, her ülkenin siyasi ve toplumsal bağlamlarına göre popülizm biçimlerinin farklılık göstermesidir.

Bu tez ayrıca, ırkçılık nedeniyle zorbalığa maruz kalan yabancıların yaşadığı psikolojik ve fiziksel şiddetin boyutlarını da inceleyecektir. Özellikle, aşırı sağcı

popülizmin etkili olduğu İtalya'da sözlü şiddet, İsviçre'de doğrudan demokrasi ve çok kültürlülükle ilişkili popülizmle görsel-duygusal şiddet ve Almanya'da hem sağcı hem de solcu popülizmin etkileriyle fiziksel şiddet konularının ele alınması, literatüre önemli katkılar sağlayacak olup tezin özgün değerini ortaya koymaktadır.

1.6 Tezin Araştırma Yöntemi

Bir araştırma projesinin tez metni olarak tasarımında, onun çıkış noktasını teşkil eden sorularına hizmet edecek en doğru yöntem bazen bir tane değildir. Bu sebeple, bu tezde söylem analizi başta gelmek üzere nitel veriler çerçevesinde çalışılacak olmakla birlikte Orta ve Batı Avrupa toplumlarında göç, yabancılar, çok-kültürlülük politikaları, AB merkezinin göçmen politikaları, ırksal ve dinsel önyargıların toplumsal karşılığı gibi hususlarda yapılan resmi rapor çalışmalarından yararlanılacaktır.

Ayrıca toplumsal güven, huzur ve refahın üretimi/kaybı gibi konularda çeşitli sosyal bilimcilerin çalışmalarından, kamuoyu araştırma şirketlerinden edinilen açık kaynak niteliğindeki istatistik tablolarından yararlanılacaktır. Bununla beraber insani değer endeksleri, sivil toplum kurumlarının raporları, dijital arşivlerin açık erişimle temin edilebilen kaynakları bu araştırma evreninin bir parçası olacaktır. Bu nitel yöntem sayesinde konunun birden fazla yönüne bakma ve tezin temel sorusunu birden fazla bağlamda değerlendirme imkânı doğacaktır.

1.7 Tezin Düzeni/Dizaynı

Tez çalışması, üç temel bölümden oluşacak şekilde yapılandırılmıştır. İlk bölümde, kimliklerin, milliyetçiliklerin ve aşırı milliyetçiliğin dinamikleri ayrıntılı bir biçimde ele alınarak, bu kavramların tarihsel ve sosyo-politik bağlamları incelenecektir. Bu analizler doğrultusunda, faşizm olgusunun bu kavramların bir sonucu olarak nasıl ortaya çıktığı ve evrildiği üzerinde durulacaktır. Böylelikle, çalışmanın teorik çerçevesi sağlam bir temele oturtulacak ve sonraki bölümlerin tartışmaları için kavramsal bir zemin hazırlanmış olacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde popülizm kavramına yapılan tanımlamalar ortaya konulacak olup kavramın ve farklı kullanımlarının tarihsel gelişimi ve dönüşümü

incelenecektir. Bu süreçte popülizmi etkileyen ve popülizmden etkilenen ideolojilerin aşırı sağcı fikirlere bakış açılarının toplumsal etkileri ifade edilecek; konunun karmaşık yan etkileri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise 2000’li yıllarda yaygınlaşan yabancı karşıtlığıyla ortaya çıkan kavramların (İslamofobi, antisemitizm, zenofobi vb.) toplumlarda oluşturduğu öfke analiz edilecektir. Ayrıca şiddet eylemlerine rağmen toplumun aşırı sağcı düşünceyi benimsemelerindeki nedenler, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri ve diğer oluşumlar çerçevesinde araştırılarak değerlendirilecektir. Bu tartışmalar çerçevesinde şekillenen araştırmamız, eleştirel bir analizle sonlandırılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR MİLLİYETÇİLİĞİNDEN FAŞİZME

2.1 Millet ve Milliyetçilik Nedir?

Dünyayı kökten dönüştüren kapsamlı değişimlerin başladığı 16. yüzyıl Avrupa'sı düşünüldüğünde 21. yüzyıl Avrupa'sı oldukça modern ve demokratiktir. Fakat bu birkaç yüzyıllık modernite deneyiminde, demokrasinin ortaya çıktığı ilk dönemlerle ve ona yüklenen ilk anlamlarının günümüzdeki demokrasi tanımlarıyla çok az ortaklığının kaldığı da görülmektedir. Değişim her yerdedir. Reformlar ve yeni keşifler, modern Avrupa fikrini filizlendiren ilk adımlarını atmıştır. Bu adımlar toplumları, inanç ve değerler sistemini, politik yapıyı ve ekonomiyi büyük bir yeniden yapılanmaya sürüklemiştir. Geçmiş anlamlandırmak ve geleceğe ışık tutmak, yaşanılan çağı tanımlamak ve düşüncesini ortaya koymak amacıyla yeni fikirlerin - ideolojilerin- doğmasına yol açmıştır. Başlarda eski dünyanın ya da eski rejimin yıkımına öncülük eden toplumsal akım ya da halk hareketi olarak ortaya çıkan milliyetçilik daha sonraki yıllarda politik bir ideolojiye dönüşmüştür. Milliyetçilik kavramını incelemeyen önce aynı kökenden türetilen millet kavramını açıklamak gerekecektir.

Millet, bir diğer adıyla ulus, belirli bir tarihi geçmiş ile ortak kültüre, mitlere, ekonomiye ve hukuk sistemine sahip topluluklardır (Smith, 1994:32). Milliyetçilik ise bahsi geçen topluluklarla -yani yönetilenlerle- yönetenler arasında köprü vazifesi gören politik bir meşruiyet kuramıdır (Gellner, 1992:19). Millet, milliyetçiliğe kıyasla nispeten eski bir kavram olup demokratik çağın simgesi olan Fransız Devriminden önce aynı dini paylaşan, aynı dili konuşan ve aynı kültüre sahip insanları tanımlamak için kullanırdı (Calhoun, 2012). Ernest Renan, millet olmanın gereklerini eski ve yeni olmak üzere iki temel anlayış ile açıklama eğilimindedir. Bunlardan ilkinde Craig Calhoun'un tanımına benzer şekilde ortak din, ırk, dil ve kültür gibi, toplumların millet olmasını belirleyen objektif şartlar yer almaktadır. İkincisi ise millet olgusunun subjektif ifadelerle açıklanabileceği fikrine dayanmaktadır. Renan'a göre, millet olma şartı, ortak tarihi bir geçmiş ve bölünmemiş olarak alınan bu tarihi geçmiş, ortak kararlar alarak geliştirme iradesiyle sağlanabilecektir. Ortak tarihi geçmiş ile bahsedilen, toplulukların yaşanılan her zorluğa, acıya, mutluluğa, zafere veya

yenilgiye birlik duygusuyla bağlanmasıdır. Çünkü bencil olan, mücadeleden ve paylaşmaktan kaçınan toplumlar millet olamaz. Sağlam bir zihne sahip ve samimi kalpli insanlar etik bir şuur yaratır ve buna millet denir (Renan, 2016:52). Bu tanımda yer alan şuur, tarihi mirasın korunması ve bu tarihi geleceğe taşıyabilecek ortak iradeyi, bu da toplumları birleştirici ve bütünleştirici özelliği ile ortak bir bağ kurulmasını sağlayacaktır. Böylelikle tek bir amaç doğrultusunda fikir ve gönül birliği kuran toplumlar ulus olmak için gerekli şartları sağlamış olacaklardır.

20. yüzyılın yetiştirdiği en önemli tarihçilerden biri kabul edilen Eric Hobsbawm ise millet olabilmenin kriterlerini üçe ayırmıştır. Renan'ın yüz yıl önceki fikirlerinden farklı olarak Hobsbawm, bir toplumun millet olarak görülebilmesi için milli bir anadile ve savaşma yeteneğine sahip olması gerektiğini savunmaktadır (Hobsbawm, 1993:55-56). Dil, milletleri biricikleştiren ve diğerlerinden ayıran önemli bir özelliktir. Öyle ki her milletin içerisinde farklı ırka, etnik değerlere sahip toplulukları, bu toplulukların da kendi değerlerine özgü lehçeleri bulunmaktadır. Örneğin Almanya'nın resmi dili Almancadır fakat Almanya'nın resmi azınlık statüsünde olan milletlerine ait diller de konuşulmakta ve desteklenmektedir. Kültürel gelişmişliğin simgesi olan dilin korunması, gelecek nesillere aktarım açısından önem arz etmektedir.

Kısaca her millet tek gayeyi, dili ve kültürü paylaşır (Dedeoğlu, 2011:99). Yine de milliyetçilik çalışmalarının kurucu figürlerinden biri olan Benedict Anderson, aynı değerlere ve fikirlere sahip kişilerin birbirlerini tanımadığı ve hiçbir zaman tanıyamayacağı gerekçesiyle milletleri “hayali bir cemaat” olarak ifade etmektedir (Anderson, 1995:20-21). Her tanımda bahsi geçen dil, din, ırk, kültür gibi olgular toplumların birleştirici gücü olsa da milletin doğasını anlamak için yeterli olgular değildir. Her milleti millet yapan kimlikler ve birbirlerine bağlanmalarını sağlayan etnikler bulunmaktadır. Bir sonraki bölümde kimlik kuramına kavramsal bir açıklık getirilerek milletler için önemi anlatılacaktır.

2.1.1. Kimlik Nedir?

Kimlik, bireyin hayatının başlangıcından itibaren içselleştirdiği duyguları, alışkanlıkları ve sonradan edindiği bağların bir bileşimi olarak, kişinin özgün varlığını biçimlendirir. Küresel denge değişimleriyle birlikte yükselen kimlik tartışmaları, sosyal bilimlerde incelenen önemli bir olguyu temsil etmektedir. 18. yüzyılda Amerika ve Avrupa'da başlayan gelişim rüzgârları, değişen dünya düzeni nedeniyle

toplumlarda farklılaşma taleplerini ortaya çıkarmıştır. Bu talepler, her bireyin yaşam şekline göre politik, dinsel, sosyal vb. gibi geniş bir kimlik yelpazesinin oluşumuna (Nar, 2019:73) yardımcı olmuştur. Latince “idem” kelimesinden türetilen kimlik (İngilizcesiyle “identity”), aynı anlamında olup sürekliliği ifade etmektedir (Dalbay, 2018:162). Buradaki süreklilik ifadesi insanın yaşamı boyunca bulunduğu veya bulunmak istediği sosyal, kültürel, kolektif kimliklere ihtiyaç duymasıyla ilgilidir.

Kimlik, kişinin yaşam şekli, deneyimleri, inancı, değerleri ve aidiyet duygusu gibi çeşitli faktörlerin birleşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bireyin diğerlerinden farklı özelliklerini tespit ederek kendini algılaması ve tanımlaması, sosyal kimliklerin karmaşık bir yapıda oluşumunu ifade etmektedir. Kolektif kimliğinin yanı sıra her birey sosyal, kültürel, etnik, dini unsurlar doğrultusunda topluma entegre olmaktadır. Bu unsurlar bireylerin sosyal ilişkilerinin, iletişim şekillerinin ve toplumsal statülerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Kişilerin, toplumların, ulusların ve hatta devletlerin ortak çalışma başlıklarından birini oluşturan kimlik kavramı, birçok unsuru barındırması nedeniyle bireysel, toplumsal, cinsel, etnik ve ulusal kimlik adı altında alt başlıklara ayrılmaktadır. Tezin anlatmak istediği amaca uygun olarak bir sonraki bölümde etnik kimlik ile milli kimlik kavramları üzerinde durulacaktır.

2.1.2. Etnik Kimlik Nedir?

Etnik kimlik, belirli bir etnik gruba aidiyet duygusunu oluşturan sosyolojik bir kavramı ifade etmektedir. Ortak bir geçmişi, geleneği, dili, kültürü, fiziki özellikleri vb. gibi olguları paylaşan insanların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Her etnik grup kendi kültürel özelliklerini ve kimliğini koruma içgüdüsüne sahiptir. Bu durum, kendi özgün kültürel mirasıyla varlığını sürdüren etnik grupların, aynı zamanda birlikte yaşama ve toplumsal uyum içinde olma çabasını göstermektedir.

Dil, din, mezhep, ırk ve kültür gibi unsurlar, toplumları bir araya getiren temel yapı taşlarıdır. Bu unsurlardan herhangi birinin değişimi, bireyin aidiyet duygusunu, etnik değerlerini ve bulunduğu toplum içindeki konumunu da etkilemektedir. Bu değişiklikler, kişinin kimlik algısını ve toplum içindeki rolünün yeniden şekillenmesini gerektirmektedir.

Etnik kimlik kavramının nasıl ortaya çıktığını, hangi etnikleri içerdiğini, etnik grupların aidiyet duygusunu anlamlandırmaya çalışan ve farklı açılarla değerlendiren sosyal

bilimciler, kavram üzerine yapılan tanımlarla geniş bir anlam havuzu sunmaktadır. Britanyalı önemli milliyetçilik çalışmaları uzmanlarından Anthony D. Smith etnik kimliği bir grup duygusu, sosyolog Ernest Gellner belirli bir dilin veya kültürün politik bir sınırlar içinde kullanılmasını ve korunmasını sağlayan bir araç, antropolog Clifford Geertz ise ortak bir sembolizm, dil, inanç ve kültürel unsurlar üzerinden oluşan bir bağ olarak tanımlar. Bu tanımların gelişmesi insanların farklı özellikleri olduğu ve eşit olmadıklarının anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Çeşitli grupların zaman içinde aynı coğrafyada bir araya gelerek etkileşime girmesi sonucunda, etnik kimlikler belirgin hale gelmiştir. Bu etkileşim özellikle belirli bir bölgede yoğunlaşan nüfusun oluşturduğu devlet yapısı, etkilediği ekonomik ilişkileri ve birbirleriyle olan bağılıkları doğrultusunda gelişmiştir. Bu doğrultuda etnisite, Calhoun'un ifadesiyle, "yalnızca akrabalığın bir uzantısı değil, akrabalık sadakatlerinin, geleneklerin ve diğer ortak kültür aktarım yöntemlerinin, daha büyük bir arenada karşılaştıklarında doğan kolektif bir kimliktir." (Calhoun, 2012:56). Aynı geçmişte sahip, aynı gelecek için savaştan ve birçok değerini paylaşan insanların gösterdikleri dayanışma yalnızca sosyal değil, siyasi bir amacı da paylaşmaktadır. Zira benzer sosyo-kültürel özelliklerle oluşan etnik gruplar, siyasi bir bölge talep ettiklerinde etnisiteyi siyasileştirerek milliyetçiliğin ve aynı zamanda ulus devletlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır (Gellner, 2016:59).

Farklı etnik kimliklerin öne çıkması, genellikle etnik çatışmalara, ayrımcılığa ve hak ihlallerine neden olmaktadır. Özellikle azınlık durumundaki etnik gruplar, zaman zaman toplum içindeki çoğunluk tarafından baskı altına alınmaktadır. Kültürel ve kolektif kimliklerini koruma mücadelesi veren azınlık gruplar, toplumun ana kesimiyle çatışmalar yaşamış ve yaşamaya da devam etmektedirler. Ayrımcılıktan kaçınmak adına inancını, düşüncesini veya dilini değiştiren bireyler veya gruplar, yeni bir etnik kimliği benimseme konusunda büyük engellerle karşılaşmaktadır. 20. yüzyılda, bu tür değişiklikleri deneyimlemek isteyen ve ayrımcılığa maruz kalan gruplar arasında Nazi Almanya'sında Yahudiler, Sovyetler Birliği'nde Çeçenler, Ruanda'da Hutular, yine Sovyetler Birliği'nde Ahıska Türkleri ve Kırım Tatarları gibi topluluklar bulunmaktadır (Aktürk, 2006:26).

Millileşen devletlerin siyasi stratejileri zamanla değişerek etnik temizlik, nüfus mübadelesi ve soykırım gibi çeşitli yöntemlerle farklı biçimlerde şekillenmiştir (Özkırımlı, 2008:5). Irkçılık, etnik temizlik gibi ruhu kötü kavramların ortaya

çıkmasındaki ötekileştirici özellikler yabancıların yaşam alanlarını daraltmıştır. 20. yüzyılda bir yandan demokrasi ve özgürlük yolunda önemli adımlar atılırken bir yandan da Ruanda, Srebrenitsa, Holokost, Kıbrıs ve Darfur gibi eklenecek birçok örneklerinin olduğu soykırım ve etnik temizlik hareketleri yaşanmıştır.

Avrupa'nın uzun ve köklü tarihinde yer edinen etnik temizlik, 15. yüzyılda İspanya'da Yahudilerle başlatılabilecek kapsamlı bir listeye sahiptir. 17. yüzyılda Fransa'da Huguenotlara karşı dinsel bağnazlık ve ötekileştirici söylemlerle yürütülen sistematik şiddet, Avrupa'daki dinsel hoşgörüsüzlüğün hatırdan kalan örneklerindedir. Ancak Avrupa tarihini ve bizzat ulus-devletler sistemini şekillendiren etkisiyle Seksen Yıl ve onun bir uzantısı olan Otuz Yıl Savaşları da kolektif şiddetin din, iklim, ekonomi gibi unsurlar etrafında nasıl bir katliamlar dizisinin yaşandığını gösterir. Avrupa tarihi bu türden kırım ve kıyımlarla doludur. 1914'lü yıllardan önce belki de beş milyon Müslümanın Balkanlardan kovulması ise kolektif şiddetin milliyetçilik ideolojisiyle ve Müslüman karşıtı hislerle doruğa ulaştığı trajik bir deneyimdir (Mann, 2012). Birinci Dünya Savaşının hemen sonrasında ortaya çıkan adaletsiz barışa tepki olarak yeni tip bir milliyetçilik doğacaktır ve bu hareket –faşizm- artık kültüre, doğaya, insanların müştereklerine değil, asrın teknolojisine, şiddetin devrimci gücüne ve aşkın devlet mitine odaklanan bir söylem ve eylem seti geliştirecektir. Dolayısıyla 18. yüzyılın sonlarında şekillenen kültürel milliyetçilik Eski Rejime karşı özgürleşme ideolojisi olarak liberal nitelikteyken, aradan geçen uzun yüzyılın ardından yaşanan ideolojik çeşitlenmelerle birlikte faşizm suretindeki yeni milliyetçilik radikal bir kan milliyetçiliğine, militarizme ve maskülenizme dayanmaya başlamıştır. Elbette mitleri, programı ve yöntemleri de bu değişime bağlı olarak kültür milliyetçiliğinin farklılaşmıştır. Çalışmamızda faşizme ve Nasyonal Sosyalizme ilişkin alt başlıklar bu konuyu detaylıca ele alacaktır.

2.1.3. Ulusal/Milli Kimlik Nedir?

Ulus kavramı, genellikle belirli bir coğrafi bölgede yaşayan ve ortak bir tarihe, kültüre, siyasi birliğe sahip insanların oluşturduğu topluluğu ifade eder. Bu topluluk, genellikle belirli bir bayrak, milli marş, semboller gibi ortak göstergelere ve bir ulus devleti olma potansiyeline sahiptir. Modern ulus kavramı genellikle devletlerin temelini oluşturur; ancak, ulusların varlığı ve tanımı, siyasi, sosyal, kültürel ve tarihî bağlamlara göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle, ulus kavramı, farklı disiplinlerde ve farklı bakış açılarıyla incelenmiş ve tanımlanmıştır.

Milli ya da ulusal kimlik, bir milletin karakteristik özelliklerini yansıtan önemli bir kavramı ifade etmektedir. Anthony D. Smith'e göre, milli kimlik, bir ulusun üyelerinin paylaştığı tarihsel bir geçmişe, kültürel mirasa ve ortak semboller, dil, gelenekler gibi unsurlara dayanan bir kimlik duygusudur. Ona göre, milli kimlik, genellikle belirli bir toprak parçası veya coğrafi bir bölge ile ilişkilendirilir ve o toprak üzerinde yaşayan insanların ortak bir tarihsel geçmişe, kültüre ve birliğe sahip olmalarıyla inşa edilir. Nihayetinde milli kimlik hissi, toplumsal karakterin bir yansıması olarak gördüğü özgün kültür içinde bireysel varoluşu dünya sahnesinde konumlandıran güçlü bir unsurdur (Smith, 1994:32).

Ulusal kimlik, bir topluluğun kendine özgü birliğini ve toplumsal bağlarını ifade eder. Bir ulusal kimliğe sahip olma duygusu, bireylerin aynı ulusa mensup oldukları hissiyatını taşımalarına ve o ulusun bir parçası olma bilincini geliştirmelerine yol açar. Bir ulusun birlik ve bütünlüğünü korumak, toplumsal dayanışma ve birlikteliği güçlendirmek adına ulusal kimliğin önemli bir rolü bulunmaktadır. Ancak ulusal kimlik, zamanla değişebilir ve farklı toplumsal dinamiklere göre şekillenebilir. Özellikle çok-kültürlü toplumlarda, farklı etnik grupların ulusal kimliği paylaşma biçimi çeşitlilik gösterebilir ve bu durum, toplum içinde çeşitli kimliklerin ve perspektiflerin bir arada var olmasına veya bunlardan birinin diğerine baskın hale gelme çabasıyla çatışmalara yol açabilir. Milliyetçilik çalışmalarına hâkim olagelen Batı'nın ulusal kimlik modelinde, toplum, ortak bir geçmiş, mitler, sembeler, kullanılan semboller ve gelenek-görenekle birbirine bağlı ancak homojen olmayan kültür toplulukları olarak algılanıyordu (A.g.e.:43). Bu bakımdan mevcut teorik açıklamaların sömürge-sonrası milliyetçi hareketleri ya da sosyalizm-sonrası kimlik arayışlarını açıklama konusunda yetersiz kaldığı yönünde ayrıca bir tartışma yürümektedir.

2.2. Kavram Olarak Milliyetçilik

Milliyetçilik, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında ya da son çeyreğinde Batı Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan cumhuriyetçi devrimlerle ve Sanayi Devrimi deneyimiyle ortaya çıkmış ve iki dünya savaşıyla zirveye ulaşmış bir ideolojidir. A. D. Smith gibi birçoklarına göre, 1945'ten sonra artık gerilemeye ve yerini ulus-devletlerin sınırlarını aşan küresel güçlere bırakmaya başlayan modern bir hareket ve ideoloji (Smith, 1998) olan milliyetçilik, bir yandan dünyayı daha fazla parçaya bölmeye dolayısıyla bölücü niteliktedir. Ancak öte yandan bir bütünlüşme ideolojisi olarak da görülebilecek olan milliyetçilik, insanlar arasında ortak geçmişe, ortak düşmanlara ve geleceğe yönelik

ortak hedeflere sahip olma bilgisiyle bağlantılı bir birliktelik bilinci yaratır (Langewiesche, 2000). Üstelik bu sadece ulusal sınırlar içinde kalmayabilir ve bölgesel ya da bölgelerüstü hareketlere, yani pan-milliyetçiliklere de dönüşmeye adaydır. Nitekim pan-Türkizm, pan-Slavizm, pan-Cermenizm gibi 19.yüzyıl sonu ideolojileri bu konuda hayli ilgi çekici tezler ve tartışmalar üretmiştir. Milliyetçiliğin bir noktadan sonra genişlemeci, fetihçi talepleri öyle bir noktaya varır ki artık tarihsel, toplumsal gerçekler bir yana konur ve milliyetçi mitolojiye inanmak ya da inanmamak meselesi kalır. Nitekim sosyolog Norbert Elias'a göre, milliyetçilik, 19. ve 20. yüzyılın en güçlü toplumsal inanç sistemlerinden biri olarak tanımlanmaktadır (Elias, 2023).

Milliyetçilik, toplumsal ve siyasal dünyadaki önemli rolüyle gündelik hayatlarımızın temel bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir (Özkırımlı, 2008). 20. yüzyılda bazı ülkelerde milliyetçilik, insan hakları öğretisi ve ahlakına yakın bulunurken bazı ülkelerde kolektivist bir yaklaşımın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir (Karakaş, 2006:59). Milliyetçiliğe dair farklı tanımların ortak noktası, belli bir ideoloji ve bu ideolojiyle ilişkilendirilen kültürel bir biçimin oluşmasıdır. Bu yönüyle milliyetçilik insanlara dünyayı görme ve onu daimî bir Biz ve Ötekiler olarak ikiye bölme alışkanlığı verir; onun ritüelleri ve kutsalları vardır, tarihsel ve güncel normları, değerleri, sembolleri söz konusudur; insanlar bunun için yaşar, ölür ya da öldürür.

2.2.1. Milliyetçiliğin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Başkalaşımı

Demokrasi, devlet, milliyetçilik, hak, hukuk gibi kavramların ortaya çıkmasının üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen popülaritesi hâlâ devam etmektedir. Her bir kavram farklı anlamlara sahip olsa da kökeninde insan olgusu yatmaktadır. Düzene başkaldırı devletlerin korkulu rüyası olsa da modern yönetim sistemlerinin oluşmasında yardımcı olduğu yadsınmaz bir gerçektir. Modern dünyada insanların bağlılık duyduğu farklı vizyonlar ve inançlar arasında en yaygın ve uzun ömürlü olanı milli değerlerdir (Smith, 1979). Bu milli değerler büyük bir sosyal dayanışmayı ve siyasi seferberliği temsil etmektedir. Anthony D. Smith, siyasi ve toplumsal alanlarda faaliyet gösteren milliyetçiliğin kültürel unsurları da ifade ettiğini belirtmektedir (Smith, 1994).

Dünya haritasına baktığımızda irili ufaklı görünen her rengin, her bir çizginin farklı bir hikâyesi, kültürü ve kimliği bulunmaktadır. Her kültür içerisinde farklı notalar barındırmaktadır. Bir düşünce olarak modern milliyetçiliğin ilk örneklerinin, İngiliz İç

Savaşı'nda, 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesinde, 1789 yılında Fransız Devrimi'nde ve Alman Romantizminde görüldüğü düşünülmektedir (Calhoun, 2012:13-14). Bir bakıma milliyetçilik, toplumun geleneksel devlet otoritesine karşı yapılan ayaklanmalar sonucunda ortaya çıkmıştır.

Milliyetçilik için gerekli olan kolektife öznel aidiyet duygusunun yaratılması, yapısal olarak sadece benlik imgesini değil, aynı zamanda öteki imgesini de üretir; böylece gerçek ayrışma teorik olarak zaten öngörülmüş olur. Kişinin kendi ulusal tarihini mitler, gelenekler, semboller ve efsanelerle inşa etmesi, kendi (kolektif) benlik imgesini zayıflatabilecek tüm faktörlerin dışlanmasını gerekli kılar.

Buna zıt görünen bir gelişme olarak hakların eşitliği, özgürlük, demokrasi gibi kavramlara meşru bir zemin hazırlayan Fransız Devrimi, modern devletlerin şekillenmesini sağlamış ve sınıfsal ayrımların yıkıldığı, son sözün millette olduğu demokratik bir süreci başlatmıştır. Bununla beraber tek egemenin millet olduğu, insanın ilk bağlılığının millete olduğunu, kanunları ancak milletin yapabileceği fikirleri oluşmuştur. Bu konuda Fransız Devrimini de hazırlayan “milli egemenlik” ya da “genel irade” teziyle *Toplum Sözleşmesi*'ni kaleme almış olan Cenevreli sürgün filozof Jean-Jacques Rousseau'nun 1760'lı yıllardan itibaren belirleyici bir rol oynadığını belirtmek gerekir.

Milliyetçilik, Fransız İhtilalinden sonra ortaya çıkmış bir kuram olsa da günümüz düşüncesindeki modern milliyetçilik anlayışı Sanayi Devrimiyle ilişkilendirilmektedir. Bu dönemlerde demokratik düşüncüyü temsil eden milliyetçilik, kapsayıcı ve özgürleştirici bir güç olarak işlev görmektedir.

Milliyetçilik halk isyanları şeklinde ortaya çıkarak feodal yönetimlere ve baskıcı imparatorluklara saldırmıştır. Tüm halkların egemenliğini düşünerek kendi devletlerinde “kendi kaderlerini tayin etme hakkı” milliyetçilik sayesinde gerçekleştirilmiştir (Smith, 1998).

Her toplumun kendi kaderini tayin hakkı, hem kimlerin kaderini tayin etme talebinde bulunabileceğini, kimlerin millet olarak değerlendirileceğini ve elbette çoğunlukların azınlıklara kendi kaderini tayin konusunda müsaade etmediği hallerde nelerin yaşanabileceğini dikkate almak gerekir. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısının başlarında Charles Darwin'in yayınladığı *Türlerin Kökeni* adlı eserden yola çıkarak, ancak kitabın argümanlarından hızla uzaklaşarak dile gelip etnik, dinsel, kültürel

üstünlük iddialarına dönüşen Sosyal Darwinizm, milliyetçiliğin o tarihlerde gündemdeki köleliğin kaldırılması tartışmalarından sömürge imparatorluklarının imtiyazlarına dek birçok konuda Hıristiyan ve Beyaz Avrupalıların dünyanın geri kalanından neden üstün olduğunu ikna edici bir dille anlatma propagandasına dönüşmüştür. Dünya ırksallaştırılmış, dinsel kimlikler ve etnik kimlikler birer hiyerarşi tablosuna tâbi tutulmaya başlamıştır. Bu dönemde uluslararası ekonomik ve askeri rekabet sahnesine gecikmeli olarak katılan dört ülkenin –Almanya, ABD, İtalya ve Japonya'nın– hırslı dış politikaları da bu tezlerin yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Irkçı fikirlerin milli duygularla pekişmesi, sadece 'çimizdeki yabancıları' damgalamakla kalmaz, aynı zamanda içteki kültürel farklılıklara karşı ulusal dayanışmayı da güçlendirmektedir. Bu konuda 20. yüzyılın ilk yarısı pek çok örnek sunmaktadır. Fakat önce milliyetçiliğin radikal fikirlerle etkileşime girdikçe liberal-kültürel kimliğini bir yana bırakıp ırksal-etnik kimliğe bürünmesini ve bu uğurda uygulamaktan geri durmadığı şiddet politikasını yakından inceleyelim.

2.2 Kavramsal Olarak Faşizm

Birbiri ardınca yaşanan politik, askeri, sosyal ve teknolojik gelişmelere bakıldığında, birbiriyle iç içe geçerek birbirini besleyen birtakım gelişmelerle 21. yüzyıl ana-akım anlatıların aksine, yabancı düşmanlığı, lümpen hislere yönelen demagojik bir popülizm ve savaşlar etrafında şekillenmekte; şiddet ve öfke günümüzün dünyasının temel dinamikleri olarak belirginleşmektedir. Ancak bu kavramlar ve yönelimler günümüzde ya da yakın geçmişte ortaya çıkmış ve tümüyle yeni olgular değildir. Bugün, sosyal bilimler alanında önemli bir çalışma konusu haline gelen popülizme yönelik bir inceleme yapıldığında, yirminci yüzyılın ilk yarısında çeşitli ülkelerde hâkim ideoloji olan faşizmin büyük bir parçasının bugün sıkça kullandığımız sağ popülizmin içinde gömülü olarak yer aldığı kolaylıkla görülmektedir. İki ideolojinin de doğup geliştiği ve geniş kitlelerce normalleştirildiği dönemler değerlendirildiğinde, diktatörlük ve totaliter rejimlere özgü birtakım uygulamalar 1945 sonrasındaki politik baskılar, ekonomik modernleşme ve Avrupa entegrasyonu ile birlikte değişmiş olsa da, faşizmin besin kaynağı olan şiddet merakı, söylemde aşırılık ve yabancı düşmanlığı gibi öğelerin Avrupa toplumlarında hâlâ varlığını sürdürdüğü gözlemlenmektedir.

Öyle ki radikal sağ partilerin faşizmle bağlantılı olduğu, hatta popülist hareketin faşizmin devamı niteliğinde olduğu da çeşitli uzmanlarca dile getirilmektedir.¹

Faşizm geniş anlamıyla, geleneksel elitlerden rahatsızlık duyan ancak onlarla etkili bir ittifak içinde çalışan, kendisine bağlı milliyetçi militanlardan oluşan bir kitle tabanının demokratik özgürlükleri terk ettiği bir harekettir. Faşizm bu tanımın devamında kurucu veya kurtarıcı bir şiddetle, etik veya yasal kısıtlamalardan bağımsız olarak iç temizlik ve dış genişleme hedeflerini takip ettiği, toplumun gerilemesi, aşağılanması veya mağduriyetiyle saplantılı bir şekilde meşgul olduğu ve telafi edici birlik, enerji ve saflık kültürleriyle belirlenen bir siyasi davranış biçimi olarak ele alınmaktadır (Paxton, 2004). Dar anlamıyla ise faşizm, yirminci yüzyılda ortaya çıkmış ve dünya tarihi açısından önemli olaylara sebebiyet vermiş radikal bir siyasi doktrin olarak tanımlanabilir.

Faşizm dünya savaşları sırasında iktidarın başarısızlığını ve halkın çaresizliğini fırsata çeviren düşünürlerin, ideologların ve onların taşıyıcısı olan liderlerin ürünüdür. Genel olarak İtalya merkezli bir oluşum olarak değerlendirilmekle birlikte, benzer tarihlerde farklı ülkelerde zihin dünyaları birbirine denk örgütlenme teşebbüsleriyle ortaya çıktıkları söylenebilir. Yani Fransız faşist düşüncesiyle İtalyan faşist düşüncesi birbiriyle düşmanlık tohumları ekecek söylemlere sahip olmakla beraber birbiriyle zihniyet bakımından kardeştir. Genel hatlarıyla kabul edilen yoruma göre, on dokuzuncu yüzyılın sonunda radikalleşmeye başlayan birtakım devrimci fikirler zaman içinde ayrılarak birbirinden farklı yönelimlere evrilmiştir ve faşizmin çıkış noktası olarak Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde toplumsal ve siyasi koşullar görülmektedir. Başarıyla kullanılan propaganda, toplumun huzursuz yaşam alanını canlandıran otoriter ve milliyetçi ilkelerle müstakil bir ideoloji olarak belirmiştir. İtalyancada "fascio", Latince "fasces" kelimesinden türemiş olan bu ideolojinin illa bir miladı aranırsa, Milano'da 23 Mart 1919 tarihinde ortaya çıktığı söylenebilir (Paxton, 2004). Bu terimler Roma'daki geçiş törenlerinde kullanılan,

---

¹ Bknz. "Popülizm, Faşizmin Gölgesinde: Popülist Siyasetin Yükselişi ve Demokrasi Üzerindeki Tehditler", Jan-Werner Müller (2016), "How Fascism Works: the Politics of Us and Them", Jason Stanley (2018), "The Anatomy of Fascism" - Robert O. Paxton (2004).

demet biçiminde bir araya getirilmiş baltaya bağlı sopaları işaret ederek otoritenin gücünü ve toplumun birlikteliğini sembolize etmektedir.

Başlangıcından bu yana faşist hareket, 'siyah' faşizm olarak da bilinen Austrofaşizm ve 'kahverengi' faşizm olarak da bilinen Nasyonal Sosyalizm olarak iki kanada ayrılmıştır. Her iki kanadın ortak noktası Sosyal Demokrat Partinin siyasi sahneden dışlanması, işçi sınıfının toplumsal kazanımlarının ortadan kaldırılması ve burjuva demokratik siyasi düzenin yerine faşist bir diktatörlüğün iktidara gelmesidir (Czerwińska-Schupp, 2017:56).

Faşist liderler, halk tarafından seçilmiş ve her şeyi yapma yetkisine sahip olduklarını düşünmekteydiler. Bu husus liderlikten diktatörlüğe giden yolda sahip olunan tüm değerleri yok edebilecek gücü de ifade etmektedir. Faşist liderler belirli parametrelere inanıyor ve fikirlerini bu doğrultuda savunuyorlardı. Ulus-devlet, milliyetçilik ve şiddet parametreleri içerisinde faşizm her halükârda faşizmdi, fakat faşistler, her bir kavramı kendilerince besledikleri duygular çerçevesinde savunmaktaydı. Nazizmde milliyetçi, İtalyan faşizminde devletçi fikirler ön plandaydı. Bu noktada faşizmi anlamak, görünüşte yüksek modernleşme ideallerine sahip insanların, daha sonra nasıl sonunda dindirilemeyen bir kötülük üretmek için harekete geçebileceklerini anlamaktır (Mann, 2004). Bu noktada Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesinin On Üçüncü Plenumu tarafından yapılan faşizm tanımı anlamlı olacaktır. “Faşizm, finans kapitalin en gerici, en şovenist ve en emperyalist unsurlarının açık terörist diktatörlüğüdür.” (Dimitrov, 1978).

Yirminci yüzyıl Avrupa tarihi, Romanya, Portekiz, Avusturya, Macaristan, Fransa ve İspanya gibi ülkelerde faşist hareketlere sahne olsa da özellikle iki tür faşizmin izlerini taşımaktadır. Bunlardan ilki İtalyan Faşizmi, ikincisi ise Alman Nasyonal Sosyalizm, diğer adıyla Nazizmdir (Czerwińska-Schupp, 2017). Tezin bu bölümünde yalnızca İtalyan ve Alman faşizmi iki savaş arası dönem esas alınarak açıklanacak olup bu faşizmlerin diğer Avrupa ülkelerine etkileri inceleme konusu edilecektir.

2.3. İdeolojik Düşünce Olarak Faşizm

Farklı siyasi ideolojilerin ortaya çıkışı ve gelişimi, genellikle belirli tarihsel, ekonomik ve toplumsal koşulların bir sonucudur. Örneğin sosyalizm, komünizm ve anarşizm gibi ideolojiler, sanayi devriminin getirdiği sosyo-ekonomik dönüşümlerle birlikte işçi sınıfının ve diğer ezilen grupların haklarını savunan bir tepki olarak gelişmiştir. Öte

yandan, faşizm, genellikle savaş sonrası dönemlerde ortaya çıkmıştır. Savaşın sebebiyet verdiği ekonomik krizler, siyasi istikrarsızlık ve toplumsal huzursuzluk gibi faktörlerin etkisi altında otoriter liderlik ve milliyetçilik vurgusuyla güçlü bir devlet inşa etmeyi amaçlayan bir ideoloji olarak vurgulanmıştır.

Faşizm, 20. yüzyılın önemli siyasi ideolojilerinden biri olarak kabul edilir ve otoriter bir devlet yapısını ve ulusal birliği vurgulayan bir düşünce sistemini temsil eder. İlk olarak İtalya'da Benito Mussolini liderliğinde örgütlenip halk nezdinde hızla yükselen bir harekete dönüşen faşizm, savaş sonrası dönemdeki toplumsal huzursuzluk, ekonomik krizler ve siyasi belirsizlik ortamında büyüüp güçlenmiştir. Faşizm, milliyetçilik, otoriter liderlik, militarizm ve sıkı toplumsal kontrol gibi temel prensipleri benimser ve demokratik kurumları reddeder. Bu ideoloji, bireyin ulusa olan sadakatini ve devlete olan bağlılığını vurgulayarak, genellikle güçlü liderlik ve ulusal birliğin gerekliliğine odaklanır. Ancak, belirli koşullar altında faşist rejimlerde çok çeşitli uygulamalar görülebilir ve faşizmin ideolojik çerçevesi, tarihsel ve kültürel bağlamlara göre değişiklik gösterebilir.

Yine de ideolojik olarak faşizmin standartlaşan referansları vardır ve otoriter bir devlet yapısını, milliyetçiliği, totalitarizmi, güçlü liderliği ve sıkı toplumsal kontrolü vurgulayan siyasi ve sosyal doktrin olarak ulus-aşırı bir tanımı vardır. Faşizm, genellikle bireyin ulusal birliğe olan bağlılığını ve devlete olan sadakatini vurgulamaktadır. Aynı zamanda ulusal kimliği ve birliği vurgulayan güçlü bir milliyetçilik ideolojisine dayanmaktadır. Faşist rejimler, sıkı toplumsal kontrol mekanizmalarını benimseyerek propaganda araçlarını yoğun bir şekilde kullanır. Özellikle sosyal medya rejimin ideolojisini teşvik etmek ve muhalefeti bastırmak için kullanılan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4. Faşizmin Kökenleri

Tarihte bilinen en belirgin faşist rejimler, Mussolini döneminde İtalya'da ve Hitler döneminde Almanya'da ortaya çıkmıştır. Faşizm olgusunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle İtalya ve Almanya'daki faşist sistemlerin gelişimine odaklanmak önemlidir. Bu bölümde, İtalyan ve Alman faşist hareketlerinin yükselmesinde etkili olan unsurlar ve sahip oldukları ideolojik çerçeve detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

2.4.1. İtalyan Faşizmi

Birinci Dünya Savaşının sonuçları, Avrupa'nın siyasi ve toplumsal manzarasını derinden etkilemiştir. Savaşın ardından ortaya çıkan enkaz, kapsamlı ekonomik sorunlar, milyonlarca fiziki engelli, hıfzıssıhha sorunları, hükümetlere dönük sosyal huzursuzluklar ve siyasi istikrarsızlık, birçok Avrupa ülkesinde mevcut yönetimlerin, devlet kurumlarının ve siyasi partilerin meşruiyetini sorgulanır hale getirmiştir. Bu belirsizlik ortamı, radikal siyasi hareketlerin yükselişine zemin hazırlamıştır. Özellikle İtalya'nın savaşıma motivasyonlarının başında gelen toprak taleplerinin savaş sonrasındaki Paris Barış Konferansında ya da sonrasında karşılanmaması ülkenin milliyetçi çevrelerinde büyük hayal kırıklığı yaşanmasına neden olmuştur. Savaşın yüksek maliyetleri ülkenin azalan ticaretiyle birlikte işsizliği artırmış, toplumsal ve ekonomik problemler siyasi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu durum, Mussolini liderliğindeki faşist hareketin yükselişine zemin hazırlamış ve faşizmin İtalya'da kök salmasına olanak tanımıştır.

1919'da Benito Mussolini tarafından kurulan Fasci di combattimento (Çatışma Demetleri) adlı siyasi örgüt, faşizmin doğuşunu temsil etmektedir. Fasci di combattimento'nun temel hedefi, İtalya'nın savaş sonrası sorunlarını çözmek ve ulusal birliği yeniden sağlamak için bir platform oluşturmaktır. Bu hareket, daha sonra İtalyan Faşist Partisi'nin temelini oluşturmuş ve Mussolini'nin iktidara gelmesinde önemli bir rol oynamıştır. Faaliyetlerini halka göstermek, kabul ettirmek ve aynı zamanda İtalya'nın düzenini sağlamak amacıyla Squadristi (Kara Gömlekliler) isimli silahlı milisler örgütlenmiştir. Bu örgüt üyeleri savaş gazilerinden oluşmakta olup 1922'de kurulan İtalyan Faşist Partisinin de askeri gücüne dönüşerek eylemlerine devam etmiştir. Örgüt üç temel ilke olan düzen, disiplin ve hiyerarşi çerçevesinde hareket etmiştir (Gentile, 1989).

Mussolini'nin hareketinin ilk dönemlerinde sosyalist ve solcu örgütlere karşı şiddetli saldırılar düzenleyen birliklerin üyeleri siyah gömlek giyiyordu ve bu nedenle Kara Gömlekliler olarak anılıyorlardı (Falasca-Zamponi, 1997). Faşist askerlerden oluşan Kara Gömlekliler, Mussolini iktidara geldikten sonra İtalya'nın paramiliter² gücü

---

2 Paramiliter gruplar genellikle askeri eğitim alırlar ve silahlanırlar, ancak resmi devlet ordusu veya polis teşkilatı dışında hareket ederler. Bu gruplar, hükümetin kontrolünden

haline gelmişti. Paramiliter gruplar özellikle gençlerden seçilirdi, çünkü bu gençler ölümü göze alabilme cesaretine sahip askerlerdi. Faşizm, iki nesilden oluşan gençlerin önemli bir kısmını -özellikle yüksek eğitilmiş olanları- daha uyumlu bir toplumsal düzen getirebileceğine ikna edebilen yüksek ideallerin bir tezahürüydü (Mann, 2004:2-3).

Savaşın hengesıyla temel özgürlüklerine kavuşamayan orta sınıf halk sol tarafa kutuplaşırken, kırsal kesimde yaşayan çiftçi halk sağa doğru kutuplaşarak yeni çözüm yolları arayışına başladı (Paxton, 2014:60). 1917 Isonza muharebelerinde yaşanan büyük askeri hezimet toplumun hoşnutsuzluğunu artırmış, ülkeyi savaşa sürükleyen iktidara karşı halkın tepki göstermesine yol açmıştır. Faşizm tehdidini küçümseyen Sosyal Demokrat Partinin faşist gericiğe karşı etkili bir mücadele sergilememesi, faşistlerin iktidara gelmesine kolaylık sağlamıştır (Czerwińska-Schupp, 2017).

Savaştan dönen askerlerin yerel halktan beklediği saygı, sevgi ve hoşgörüyü görememesi, muhataplarının Adriyatik'teki Fiume (Rijeka) limanını İtalya'ya vermekteki isteksizliği İtalya'da psikolojik rahatsızlıkları da beraberinde getirmiştir (Delzell, 1970). Mussolini'nin velihtı olarak görülen Itala Balbo savaş sonrasındaki durumu şu şekilde özetlemektedir: "Birçok insan gibi ben de savaştan döndüğümde, askerlerin umutlarına ihanet eden politikadan ve politikacılardan nefret ediyordum. İtalya'yı utanç verici bir barışa sürüklemekle kalmadılar, kahramanlık kültürünü devam ettiren İtalyanları sistematik olarak aşağıladılar. Her idealin ticaretini yapan Giolitti'nin³ ülkesine geri dönmek için mi bu mücadele ya da savaş? Hayır. Onun yerine, her şeyi en baştan yenilemek için, her şeyi reddet, her şeyi yok et." (Paxton, 2014:61).

1925 yıllarında faşist şiddetin gerçeklerini saklamak üzere basın özgürlüğü kaldırılmış ve halk lehine çeşitli yasalar yürürlüğe girmişti. Faşist rejime karşı suç işleyenlerin yargılanması, grev yapanlara hapis cezası verilmesi, yurtdışına göçün yasaklanması gibi değişiklikler, Mussolini İtalya'sında yapılan faşist uygulamalardan bazılarıdır. Her muhalefet eylemi suç sayıldığından ve sistem içerisinde küçük şikayetlerin ele alınabileceği resmi bir mekanizma bulunmadığından bu uygulamalar özellikle işçi

---

bağımsız olarak faaliyet gösterebilirler ve genellikle karmaşık siyasi ve sosyal dinamiklere katkıda bulunurlar.

³ Dönemin İtalya başbakanı Giovanni Giolitti.

sınıfı için oldukça güvensiz bir ortam hazırlamıştır (Renton, 2020). Bu ortamdan on yılı aşkın bir süre geçip de 1932'ye gelindiğinde tüm bu konular tersyüz edilmiş olacaktı; artık o tarihte Mussolini'nin odak noktası savaş, organik milliyetçilik ve devletti (Mann, 2004:98-99).

Nitekim İtalya, faşist propagandanın ve uluslararası toplumun içine düştüğü hem ekonomik hem de diplomatik krizin etkisiyle Arnavutluk'tan Yunanistan'a, Libya'dan Habeşistan'a, birbirinden çok farklı rejimlere dönük agresif bir dış politika izledi. İç politikasında da sosyalistleri, liberalleri, muhafazakârları birbiri ardınca susturup pasifize etti. 1933'te Almanya'da iktidara gelen bir başka faşist hareketin gelişimini yakından seyrederek, İtalya'daki rejimin sertliğini giderek artırma yolunu izledi. Gündelik hayatın ortasına iyiden iyiye yerleşen politik şiddet sanatın ve toplumun da diline dönüştü. Faşist edebiyat, faşist resim (fütürizm), faşist mimari gibi gayet anlamlı bazı tanımlar etrafında dönemin ruhunu takip etmek mümkündür. İtalyan ve Alman faşizmlerinin İspanyol İç Savaşında (1936'dan itibaren) uluslararası bağlantılarını ve uzantılarını sınıdıktan sonra 1930'ların sonlarında Roma-Berlin Paktıyla; ardından da Roma-Berlin-Tokyo Paktıyla dünyaya okuduğu meydan, İkinci Dünya Savaşının resmi tarihinin de başlangıç evresinin önemli gelişmeleridir. Mihver Devletler olarak bu üç radikal ideolojik yapı hem liberal kapitalist hem de sosyalist büyük güçlere savaş açmış ve hem ülkeler arasında hem de faşist ülkelerin toplama kamplarında insanlık tarihinin en karanlık dönemi yaşanmıştır.

2.4.2. Alman Faşizmi

Faşizmin ilk tohumları İtalya topraklarında filizlenmiş görünse de, belki de en güçlü biçimde Alman topraklarında yeşermeye ve büyümeye başlamıştır. Alman faşizmi, Hitler'in iktidara gelmesiyle birlikte yükselen, II. Dünya Savaşına giden süreci başlatan veya ona öncülük eden ve dünya tarihinin en dehşet verici olaylarından biri olan Holokost'un yaşandığı totalitaryen rejimi ifade etmektedir. Weimar Cumhuriyetinin ilk yıllarında başlayıp 1945'e uzanan yaklaşık yirmi yıllık bu sürecin ikinci yarısı (kabaca 1933 sonrası) Alman ve dünya tarihinde yaşanan en büyük soykırıma ve en yıkıcı savaşa neden olmuştur. Faşizm Almanya'da bir yönetim şekli değil, siyasi gangsterliğin bir yönetim sistemi olarak ifade edilmelidir (Dimitrov, 1978:8).

Alman milliyetçiliği, antisemitizm, antikomünizm ve totaliter bir devlet modeli idealleriyle ortaya çıkan Nasyonal Sosyalizm, Birinci Dünya Savaşının getirisi olan radikal bir yıkımın ortaya çıkardığı radikal bir zihniyeti temsil etmekteydi. İtalya'nın aksine, Almanya kaybeden taraftaydı ve ödemesi istenen bedel büyüktü. Nitekim savaşın sebep olduğu askeri kayıplar, kırılan ulusal gurur ve korkunç savaş tazminatının baskısı bir yana, ekonomik krizler ve yiyecek kıtlıkları daha Weimar Cumhuriyeti kurulurken hükümete olan güveni zedelemiş ve sosyal baskılar, çeşitli şehirlerde sosyalist ayaklanmaların yaşanmasına neden olmuştu. Devrimci ayaklanmanın ardından Almanya, 1919'da imzalanan Versay Barış Antlaşmasıyla savaşın tüm suçlarını kabul etmek zorunda kalmıştı. Antlaşma maddelerinin ağır koşullar içermesi ve Bolşevik rejimin kışkırtmasıyla (Armaoğlu, 2018) olaylar daha da artarak Almanya'yı iç karışıklığa sürüklemekteydi. Siyasi otoritenin sarsıldığı Almanya'da ekonomik ve beraberinde getirdiği toplumsal sorunlardan yararlanan Hitler gibi terhis edilmiş binlerce milliyetçi asker için yeni bir vatansever oluşum şarttı. 1920'lerin ortalarına doğru Nasyonal Sosyalizmi ideolojiye dönüştürmek için teorize etmek; yeni tür bir örgütlenme stratejisi izlemek, düşman addedilen herkese karşı kurtuluşçu fikirler yaymak, devleti ve milleti mitolojikleştirerek ona olağanüstü anlamlar atfetmek ve bununla kitleleri büyüleyecek profesyonel demagoji ve propaganda unsurlarıyla çok daha kolay hale gelmiştir. Bu durum kısa süre sonra – zaten eski tip elitlerin kitlelere güven duyulmazlığı yönündeki sözlerinin karşılık bulduğu koşullarda- demokratik kurumların güvenilirliğinin ve dayanıklılığının sorgulanmasına neden olmuştur.

Altı milyon Yahudi, Polonyalı ve çingenenin öldüğü bilinen Holokost'la birlikte Alman faşizmi, faşist düşüncenin en gericisi ve en şiddetli uygulayıcısı olarak ele alınmaktadır (Dimitrov, 1978:9). Dimitrov'un ifadeleriyle Alman faşizmi, diğer uluslara karşı hayvani nefreti körükleyen şovenizmin en vahşi biçimi olarak hareket etmiştir.

2.4.3 Nasyonal Sosyalizm Hareketi

Birinci Dünya Savaşında ağır yenilgiye uğrayan Almanya, Versay Antlaşması ile İtilaf devletleri tarafından daha da zor bir durumun içine sürüklenmiştir. Ekonomik ve psikolojik sorunların yanı sıra Almanya sanayisinin en önemli bölgeleri -Alsace-Lorraine ve Saar Bölgesi- kaybetmiştir. Savaş sonrasında kurulan Weimar Cumhuriyeti, hiperenflasyon, ekonomik bunalım ve politik çatışmalarla karşı karşıya

kalmıştır. Bu süre zarfında, Almanya'da farklı siyasi partiler arasında yaşanan rekabet, kaybedilen savaş ve adaletsiz Versay Antlaşmasının yarattığı öfke, Weimar Cumhuriyeti'nin liberal demokratik yapısının zayıflamasına neden olmuştur (Mann, 2004:3-4).

Düzen karşıtı eylemleri nedeniyle Adolf Hitler'in de aralarında bulunduğu bir askeri grup, Alman İşçi Partisinin toplantılarına katılmıştır. Hitler, bu sayede parti düşüncelerini benimsemiş ve daha sonraları liderliğini yapacağı Nazi Partisi olarak da bilinen Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin temellerini atmıştır. 1 Nisan 1920'de, yani Alman İşçi Partisi'nin Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'ne dönüştüğü gün, Hitler Ordudan tamamen ayrılarak tüm hayatını Nazi Partisi'ne adanmıştır. (Shirer, 1960) Parti, Alman milliyetçiliği, antisemitizm, ırkçı ve otoriter bir devlet modeli üzerine kurulu radikal bir ideolojiyi benimsemiştir. Vaat ettiği keskin çözümlerle ve ürettiği öfke siyasetiyle, 1929'da Wall Street'te başlayan ve 1930'ların ortalarına dek süren küresel ekonomik kriz koşullarında Alman halkı arasında da dünyanın başka hoşnutsuz toplumlarında da popülerliğini artırmıştır. 31 Temmuz 1932'de yapılan Reichstag seçimlerinde Nazi Partisi, Komünistler ve Sosyal Demokratların toplam oylarından daha fazla olan yaklaşık 14 milyon seçmenin oyuyla iktidara gelmiştir (PROLOGUE: Roots of the Holocaust, 2009). Adolf Hitler bu zafer sonrası Almanya başbakanı olarak atanmıştır. Hitler'in iktidara gelmesinin ardından, Nazi rejimi çok kısa süre içinde, toplumu tamamen kontrol altına almak için "Gleichschaltung" - birleşme- adı verilen bir süreci başlatmıştır. Diktatörlük yetkileriyle birlikte bu süreçte tüm muhalif siyasi partiler yasadışı ilan edilip kapatılmış, seçim sistemi kaldırılmış, eyaletler merkezi hükümetin birimlerine dönüştürülmüş, taşra ve yerel yönetimler yeniden düzenlenmiş, kamu hizmeti Nazileştirilmiş, kilise partinin gündemiyle koordine edilmiş ve Nazi Partisi Almanya'daki tek siyasi parti haline getirilmiştir. Böylece Alman hükümeti tamamen Nazi Partisi'nin kontrolüne geçmiştir. Hitler'in iktidara gelmesi, toplum üzerinde yapılan büyük algı operasyonları sonucunda gerçekleşmiştir. Propaganda, Nazilerin en büyük ve en güçlü silahıydı. Öyle ki iktidar olduktan sonra Joseph Goebbels liderliğinde Propaganda Bakanlığı kurulmuştur. 1932 ile 1938 yılları arasında işsizlik oranının yanı sıra yaşam pahalılığı yüzde 5, gıda fiyatları yüzde 19,5 artış göstermiştir. Sermaye rezervi 4.000 ila 1.000.000 Reichsmark arasında olan şirketlerin sayısı 1931'de 7.512'den 1937'de 3.850'ye düşmüştü (Renton, 2020:33-34). Ancak manipülatif eylemler sayesinde toplumda "Almanya'yı eski

düzenine kavuşturmak yalnızca diktatörlük rejimiyle mümkündür” anlayışı hâkimdi. Adolf Hitler’in acımasızlığı ve savurganlığı, başarıyla uyguladığı propaganda ile normalleştirilerek düzen için gerekli otorite olarak görünmesini sağlamıştır.

1930’larda komünizme, Yahudilere, Ari ırk dışında kalan ırklara ve liberalizme karşı ideolojisiyle varlığını sürdüren Nasyonal Sosyalizm, Alman düşüncesini katı bir biçimde şekillendirmiştir. Hitler’in Yahudi nefreti yalnızca Yahudiler için güvenlik tehdidi oluşturmakla kalmamış, sarışın ve mavi gözlü saf Alman ırkına zarar verdiğini iddia ettiği çingeneler, eşcinseller, fiziksel ve zihinsel engelliler de Nazi toplama kamplarında işkenceye maruz kalanlar arasında yer almıştır. Hitler, bilhassa geniş destek gördüğü Yahudi aleyhtarları söylemlerinde Alman ulusu için bir tehdit olarak nitelediği Yahudileri, üç ana şekilde tasvir etmiştir: uluslararası Alman karşıtı komplocular, suçlular ve yaşamı tehdit eden salgın hastalıklar. Irkçılık düşüncesinin Nasyonal Sosyalizmle birlikte artış göstermesi, başarıyla uygulanan parti propagandasının yardımıyla olmuştur (Hitler, 2005:368).

Dış politikada agresif bir tutum sergileyen Almanya, Avusturya, Südetland, Bohemya, Çekya topraklarını ülkesine ilhak ettikten sonra, Anglo-Amerikan blokunun yatıştırmacı politikalarından istifade ederek askeri kapasitesini son hızla artırmış ve şartlar olgunlaştığında Doğuya doğru genişlemek için 1 Eylül 1939’da Polonya’ya saldırmıştır. Bilindiği üzere, bu olay, II. Dünya Savaşı’nın Avrupa bağlamında başlangıç tarihi demektir. Almanya’nın sosyalist dünyaya karşı Doğuya doğru genişleme stratejisinin bir parçası olarak Polonya’nın bölünmesini hedefliyordu. Savaşın başlamasının ardından Hitler, ilk sistemli katliamı Ötenazi programıyla gerçekleştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sırasında milyonlarca esirin öldürülmesi, savaşın gerekliliğinden ziyade dünyanın en büyük soykırımlarından birinin yaşanmasına neden olmuşlardır. 1 Eylül 1939 tarihinde imzaladığı yetkilendirme belgesiyle binlerce zihinsel ve fiziksel engelli birey gaz odalarında öldürülmüştür. 29 Nisan 1945’te Almanya’nın Kızıl Orduya teslim olmasıyla birlikte Alman ırkçı-milliyetçi görüşü (Nazizm), İkinci Dünya Savaşı sonrası Hitler’in ölümüyle etkisini yitirmiş, ülke koşulsuz şartsız teslim olduktan sonra isnad edilen tüm savaş suçlarını kabul etmiş, Nürnberg yargılamalarından sonra askeri kapasitesi muazzam ölçüde küçültülüp ABD ve SSCB otoritelerinin denetiminde iki ayrı cumhuriyete bölünmüştür. Elbette bu aşağılayıcı yenilgi de bastırılmış olmasına rağmen sonraki yıllarda yeni milliyetçi düşüncelere zemin hazırlamıştır.

2.4.4. Nazi Propagandası

Propaganda Hitler'in tarihte kullandığı en güçlü ve etkili silahlardan biridir. Propaganda Devlet Bakanlığı'nı kurarak eylem ve söylemlerini meşru kılmışlardır. Nazi propagandası, savunduğu görüşü otoriter bir biçimde halka empoze ettirmeye çalışmaktadır. Adolf Hitler'in "Propagandanın amacı, toplumları zafer anına hazırlayacak fikri aşılmasıdır ve bu fikirle toplumu zafer gününe ulaştıracaktır." (Hitler, 2005:251) sözleriyle elinde bulundurduğu gücü ve toplum üzerinde kurdukları egemenliği bildirir niteliktedir. Halk sefalet içinde yaşarken yapılan manipülatif haberlerle var olan durumu farklı göstererek propagandayı başarıyla kullanmışlardır. Hitler'in *Kavgam* isimli kitabında ayrıca bir bölüm olarak açıkladığı propagandaya, Marksist sosyalistlerin ustaca kullandığı bir silah, bunu ise bir sanat olarak gördüğü ifadeleriyle yer vermiştir (A.g.e.:370). Yoklukla mücadele eden toplumun Alman askerlerine olan ilgisizliğinin propaganda eksikliğinden kaynaklandığını düşünmesi Hitler'i, propaganda aracını profesyonelce kullanımına hazırlamıştır. Joseph Goebbels propagandanın amacını şu şekilde ifade etmiştir; "Nasyonal Sosyalist Hareketin bildiklerini insanların tamamına veya bir kısmına yaymaktır. Eğer bunu başarıyorsa güçlü bir propagandadır; değilse değildir." (Goebbels, 2021). Nazilerin propagandayı kullanım amacı hiçbir zaman toplumun sevgisini kazanmak değil, ideolojilerinin bilinmesini sağlamaktır. Burada önemi vurgulanan husus, hedeflerinin amacına ulaşp ulaşmamasıyla ilgilidir.

Hitler, konuşma yeteneğiyle insanları tabiri caizse hipnotize eden bir lider olarak bilinmektedir. Bu hususun, toplumun güvenini kazanmasında yardımcı olduğu açıktır. Davasının her anında yanında olan Joseph Goebbels, iletişim araçlarını oldukça verimli kullanmıştır. Nazi propagandası, sürekli olarak statü kavramlarına vurgu yapmıştır. Serbest çalışan üreticiler, zanaatkârlar ve küçük mülk sahipleri gibi gruplara hitap etmeyi amaçlamış ve bu sınıfların ruh halini ve memnuniyetsizliklerini günlük ajitasyonlarına entegre etmiştir (Renton, 2020:30).

Nazilerin özellikle Yahudilere dönük taciz eylemleri henüz iktidara gelmeden başlamış olsa da 1933 sonrasında azınlık unsurların tamamıyla beraber bilhassa Yahudilerde bir panik havası yaşanmıştır. Birçok bilim ve sanat insanı, içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu huzurlu bir yaşam bulabilecekleri ülkelere iltica etmeye çalışmıştır. Alman Federal Parlamentosunda çıkan yangından sonra Uzun Bıçaklar Gecesiyle, kitap yakma etkinliklerinden Kristal Gece'ye birçok gelişme Nazilerin

kendilerine itaat etmeyenlere nefes aldırmayacaklarını açıkça gösterdikleri gövde gösterileri olmuştur.

Böylesi şartlarda, aile üyeleri Almanya'dan sınır dışı edilmiş Polonyalı genç bir Yahudi'nin Fransa'da bir Alman diplomatı öldürmesinin ardından Goebbel'in parti liderlerine yaptığı kışkırtıcı konuşma, doksan bir Yahudi'nin ölümüyle ve yirmi bin Yahudi'nin de toplama kampına gönderilmesiyle sonuçlanmıştır (Paxton, 2014:34-35). Bir gecede yapılan konuşmanın etkisi binlerce Yahudi ailenin yok olmasına neden olmuştur. Bu olaylar sonrası 1933'te ilk toplama kampı açılmıştır. Almanya'daki Sachsenhausen Toplama Kampındaki mahkûmların, kışlarına asılan tabelada yazılanlar, kamp yaşamıyla alay eder niteliktedir: "Özgürlüğe giden tek bir yol vardır ve bu yolun kilometre taşları itaat, çabukluk, dürüstlük, düzenlilik, temizlik, ağırbaşlılık, doğruluk, adanmışlık ve vatan sevgisidir!" (1940: Machinery of Hatred, 2009).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POPÜLİZM VE AŞIRI SAĞIN KAVRAM VE SÖYLEMLERİ

3.1 Popülizm Nedir? Kavramın Tanımı, Kökenleri, Türevleri

18. yüzyılda insanlığın düşünsel ve politik ufkunu genişleten demokratik adımlar, yeni ideolojilerin ortaya çıkmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Fikir ayrılıkları ve birleşimleriyle şekillenen bu ideolojiler, toplumsal taleplere yanıt aramıştır. Popülizm, bu taleplere karşılık kimi zaman bir söylem, kimi zaman bir siyasi eylem biçiminde, kimi zaman ise bir strateji olarak ortaya çıkmıştır. Popülizmin evrensel bir tanımı bulunmamakla birlikte, tarihsel gelişimi ve içerdiği aşırılık, demokrasi ve karşıtlık gibi kavramlar, popülizmin doğasını daha iyi anlamamıza olanak tanımaktadır. Ernesto Laclau'nun da ifade ettiği gibi, popülizm belirli bir ideolojik içeriğe sıkışmayan, aksine sosyal, siyasi ve ideolojik içeriklerin farklı biçimlerde eklemlendiği dinamik bir kavram olarak değerlendirilmektedir.

2019 Avrupa seçimlerinden sonra kavram üzerine yapılan akademik çalışmalarda seçim başarısıyla doğru orantılı olarak artış gözlemlenmektedir. Her çalışmada popülizme yönelik bazı tanımlar kullanılsa da tanımların genel bir teorik bütünlüğü bulunmamaktadır. Kavramın muğlaklığı popülizmin farklı anlamlar için kullanılmasına yol açmaktadır. Pek çok farklı politikacının popülist olarak adlandırılmasının nedenlerinden biri olmakla beraber bu husus, kavram üzerindeki tartışmaları daha da büyötmektedir (Mudde & Kaltwasser, 2012). Terim, yalnızca belirli bir siyasi fenomeni tanımlamak için değil, aynı zamanda onu övmek veya kınamak için de kullanılmaktadır (Houwen, 2011:6). Siyasi söylem biçimi olarak düşünüldüğünde popülizmin politik bir rengi yoktur; renksizdir ve solda ve sağda olabilir. Bu, her siyasetçinin kullandığı normal bir siyaset tarzı olarak değerlendirilmektedir (Jagers & Walgrave, 2005).

Popülizm üzerine yapılan pek çok çalışmada, Mudde'nin 2004 yılında yayımladığı "The Populist Zeitgeist" adlı makalesinde sunduğu tanım yaygın olarak referans alınmaktadır. Mudde'ye göre, popülizm, toplumu temelde saf halk ve yozlaşmış elit olmak üzere iki homojen ve karşıt gruba ayırarak siyaset sahnesinde halkın *volonté générale*'ini (genel irade/milli irade) yansıtması gerektiğini savunan bir ideoloji olarak tanımlanabilir (Mudde, 2014). Buradaki elitler siyaset, ekonomi, medya ve sanatta

lider pozisyonlarda bulunan çoğu kişiyi ifade etmektedir (Mudde & Kaltwasser, 2017:12). Elitlik, güçlü ve zengin kişilerin sahip olduğu bir özellik değildir. Kişiyi elit yapan şey, günümüzde özellikle sağcı popülistler arasında sıklıkla kullanılan 'kozmpolitanizm' gibi terimlerle ifade edilen değerlere sahip olmasıdır (Mudde, 2021).

Cambridge Sözlüğü tarafından 2017 yılında yılın sözcüğü seçilen “popülizm”, günümüzde adını sıklıkla duyduğumuz küresel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin 2016 yılında yapılan Başkanlık seçimlerinde yarışan adaylardan Donald Trump'ın seçim kampanyasında kullandığı söylem dili, kavramın popülaritesini artırarak “popülist siyasetçi” tanımlamalarının da yaygınlaşmasına neden olmuştur. Trump'ın seçim zaferi, İngiltere'nin Brexit süreci ve Avrupa seçimlerinde aşırı sağcı popülist partilerin oy oranlarındaki artış, popülizmin 21. yüzyılda yeniden canlanmasını beraberinde getirmiştir (Karagül & Güder, 2020).

"Popülizm" kavramı, 19. yüzyılın sonunda, "halk" kavramının modern siyasette önemli bir yer kazandığı ve demokratik hareketlerin yeniden olumlu bir şekilde değerlendirilmeye başladığı bir dönemde ortaya çıkmıştır (Houwen, 2011). Popülizm, liberal demokrasilerde var olan politik bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Kubát, ve diğerleri, 2020). Popülist aktörlerin çoğu liberal demokratik çerçeveyi arzulayan bir sistem içinde harekete geçmektedir. Halkın demokratik haklarını savunmak, onlara hizmet etmek üzere ortaya çıkan bu kavram, pek muhtemel savunma mekanizması olarak düzenleyici bir üst otoriteye de ihtiyaç duymaktadır. Seçilmiş popülistler kendilerini gerçek halkın temsilcisi olarak görmektedirler (Müller, 2016). Seçilen lider kendi fikirlerini halkın fikirleri olarak öne sürerek yaşanan veya yaşanabilecek olumsuz durumlarda ben yalnızca halkımın taleplerini uyguluyorum diyebilmektedir. Temsil hakkını umarsızca kullanan siyasiler, popülizmin demokrasiye zarar verdiği görüşünün yaygınlaşmasına neden olmaktadır.

Popülizmin yükselişi, küresel ölçekte ya da yerel düzeyde meydana gelen siyasi, sosyal ve ekonomik olaylarla yakından ilişkilidir. Ekonomik durgunluk dönemlerinde artan işsizlik, bölgesel göç dalgaları ve derinleşen gelir adaletsizlikleri, popülist liderlerin söylemlerini daha çekici hale getirerek, demokratik süreçlerin kırılmasını artırma riski taşımaktadır. Bu olguların farklı sosyo-politik bağlamlardaki tezahürleri, popülizmin karmaşık doğasını ve yerel dinamiklerle nasıl iç içe geçtiğini gözler önüne sermektedir. Popülist hareketler genellikle belirli sosyal ve ekonomik sorunlardan

kaynaklansa da bunların ortak özelliği halka yönelik siyasi bir çağrı ve halk egemenliği ve çoğunluk yönetimine dayalı demokratik ideolojiye dayanan bir meşruiyet iddiasıdır (Laclau, 2005:5).

Latin Amerika'dan Avrupa'ya, Asya'dan Kuzey Amerika'ya kadar farklı coğrafyalarda popülist hareketlerin gelişim çizgileri, her bir bölgenin kendine özgü tarihsel ve kültürel bağlamı içinde ele alınmalıdır. Örneğin Latin Amerika'daki popülist liderlerin söylemleri ekonomik eşitsizlikle mücadeleyi öne çıkarırken Avrupa'da göç ve kimlik siyaseti üzerine yoğunlaşan bir popülizm anlayışının yükselişte olduğu gözlemlenmektedir. Bu çeşitlilik, popülizmin evrensel bir fenomen olduğunu ancak her coğrafyada farklı dinamikler üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bu dinamikler iklimden göçmen krizine, ekonomik belirsizliklerden toplumsal eşitsizliklere kadar birçok değişkeni temsil etmektedir. Popülist hareketlerin söylemlerine meşruiyet kazandıran bu değişkenler geniş kitleleri etkileme potansiyelini artırmaktadır. Bu bağlamda, popülizmin farklı coğrafyalardaki yükselişi hem yerel hem de küresel aktörlerin tutumlarını ve politikalarını şekillendirmede önem bir rol oynamaktadır. Popülizmin göreceli olarak kısa sayılabilecek tarihinin incelenmesi, bu kavramın karmaşıklığını ve farklı düşünce ve tutumları nasıl kapsadığını daha iyi anlamamıza olanak tanıyacaktır.

3.1.1. Popülizmin Tarihsel Gelişimi: Kültürden Halkçılık Fetişizmine

Popülizm kavramı, 19. yüzyılın sonlarına doğru, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya gibi ülkelerde belirgin hale gelen sosyal ve politik hareketlerle literatürde yer bulmuştur. Latince "halk" anlamına gelen "populus" kelimesinden türetilen popülizm, ilk kez Amerika Birleşik Devletleri'nde Halk Partisi (People's Party) tarafından kullanılmıştır. Bu parti, kırsal kesimlerin ve işçilerin çıkarlarını savunarak elitlere karşı halkın sesi olmayı hedeflemiş ve popülizmin temel dayanaklarını oluşturmuştur. 1892 yılında kurulan siyasi parti, bankacıların, şirketlerin politikacıların ve demiryollarının çıkarlarına karşı halkı, özellikle çiftçileri temsil etmek amacıyla örgütlenmiş; çiftçilerin haklarını elitlere karşı savunmayı hedeflemiştir (Pierce, 2000). Benzer şekilde, Rusya'da Narodnikler olarak bilinen hareket, köylü sınıfına yönelik bir dayanışma çağrısında bulunmuş ve elitlere karşı halkın gücünü savunmuştur. Bu dönemdeki popülist hareketler, genellikle sosyo-ekonomik adaletsizliklere ve elitizm eleştirilerine dayanarak halk ile yönetici sınıflar arasındaki derin eşitsizliği kapatmayı amaçlamıştır.

1967 yılının Mayıs ayında Londra Ekonomi ve Siyasal Bilimler Okulu'nda (LSE) düzenlenen Popülizm konulu konferans, popülizm kavramının çeşitli açılardan ele alındığı önemli bir akademik tartışma platformu oluşturmuştur. Konferansın temel amacı popülizm kavramının net bir şekilde tanımlanması olsa da katılımcılar arasında tam anlamıyla bir fikir birliği sağlanamamıştır. Konferans süresince, popülizmin hem demokratik hem de demokratik olmayan bağlamlarda değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Dr. Andrej Walicki ve Prof. S. L. Andreski gibi katılımcılar, popülizmin evrensel bir tanımdan ziyade, çeşitli tanımlarının açıklanması ve anlaşılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır (Conference on populism, 1967). Bu yaklaşım, popülizmin farklı sosyal, ekonomik ve politik bağlamlarda değişkenlik gösterebileceğini ortaya koymuştur. Popülizm üzerine akademik çalışmalar, ülkeler ve bölgeler arası bir şekilde ampirik araştırma yapmak için kullanılabilir net kavramsallaştırmalar geliştirmeye giderek daha fazla önem vermektedir. Örneğin yakın zamanda yayımlanan *Oxford Handbook of Populism* (Rovira Kaltwasser, Taggart, Ochoa Espejo, & Ostiguy, 2017), karşılaştırmalı araştırmalarla ilgilenen farklı akademisyenler tarafından kullanılan üç farklı kavramsal yaklaşım (düşünsel, politik-stratejik ve sosyo-kültürel yaklaşım) sunmaktadır. Bu, popülizm üzerine yapılan akademik tartışmalarda önemli bir başarıdır; zira kısa bir süre öncesine kadar popülizmin ulusal veya bölgesel tezahürlerinin özgüllüklerini genelleştirilebilir olarak ele alan çok sayıda geçici tanım yapılmıştı. Neyse ki popülizm konusunda giderek artan bir bilgi birikimi ve bunun sonucunda da üzerine inşa edilebilecek ve edilmesi gereken daha tutarlı bir araştırma alanı oluşmaktadır. (Mudde & Kaltwasser, 2017)

20. yüzyıl boyunca popülizm, farklı coğrafyalarda ve siyasi bağlamlarda çeşitlenmiş ve evrilmiştir. Özellikle Latin Amerika'da, popülizm 1930'lar ve 1940'lar boyunca Juan Domingo Perón gibi karizmatik liderler aracılığıyla geniş halk kitlelerinin desteğini kazanan bir siyasi strateji olarak öne çıkmıştır (Aslanidis, 2016). Peronizm, işçi sınıfının haklarını savunma ve ekonomik eşitsizlikle mücadele üzerine kurulu bir popülist hareket olarak dikkat çekmiştir (Laclau, 2005). Avrupa'da ise, 20. yüzyılın sonlarına doğru aşırı sağ popülist hareketlerin ortaya çıkıp kısa sürede küreselleşmenin getirdiği yeni konu başlıklarına karşı yükselişe geçtiği görülmektedir. Bu hareketler, genellikle sosyalizm-sonrası milliyetçilik, göçmen karşıtlığı ve Avrupa Birliği eleştirileri üzerine yoğunlaşmış ve özellikle ekonomik kriz dönemlerinde güç kazanmıştır. Bir diğer ifadeyle, Jan Werner Müller'e göre, siyasetçilerin

gerçekleştiremedikleri ve bir bakıma gerçekleşmesi mümkün olmayan “demokratik” vaatleri, siyasal parti sistemlerinin zayıflamasına, bu da popülizmin güçlenmesine neden olmaktadır (Müller, 2016). Özellikle İtalya, Macaristan ve Polonya gibi ülkelerde, popülist liderler ekonomik sıkıntıları ve göçmen karşıtlığını kullanarak geniş halk kesimlerini etkilemeyi başarmışlardır. Bu ülkelerdeki popülist hükümetler, hukukun üstünlüğü ve demokratik normlar üzerinde ciddi baskılar kurmuş, Avrupa’daki liberal düzenin geleceği konusunda endişeler yaratmıştır. Bunun en büyük nedeni ötekileştirilen yabancılara karşı şiddet olgusunun normalleştirici düzeyde varlığını sürdürmesidir. Öte yandan, Batı Avrupa’da da benzer popülist hareketlerin yükselişi, uzun süredir yerleşik siyasi partileri zayıflatmış ve Avrupa’nın siyasi manzarasında önemli değişikliklere neden olmuştur.

Jagers ve Walgrave, Taguieff’in “Popülizm ve Anti-Popülizm: Tartışmaların Çatışması” isimli çalışmasına dayanarak, popülizmin tarihsel gelişimini üç ana dalga şeklinde sınıflandırmaktadır: tarımsal popülizm, Latin Amerika popülizmi ve yeni sağ popülizm (Jagers & Walgrave, 2005:2-3). Tarımsal popülizmin örnekleri Amerikan Halk Partisi ve Narodniki hareketinde görülürken Latin Amerika popülizmi Arjantin’deki Péron gibi otoriter rejimlerle ifade edilmektedir. Bu örneklerle yukarıda küçük bir giriş yapıldığından ilk iki dalga popülizmi detaylandırılmadan yalnızca isim olarak belirtilmiştir. Son dalga olarak ifade edilen yeni sağ popülizmi ise göç, vergiler, suç ve milliyetçilik gibi konulara odaklandığı ifade edilmektedir (Taggart, 2000). Popülizm, eylemlerini meşrulaştırmak için sürekli olarak halkı referans alır, onlara hitap eder ve onlarla özdeşleşir. Bu yaklaşım, köklerini elit karşıtı duygulardan alır ve halkı, dışlama stratejisi uygulanan belirli kategoriler dışında, iç farklılıkları olmayan homojen bir grup olarak görme eğilimindedir (Jagers & Walgrave, 2005:3).

Popülizm hem sol hem de sağ ideolojilerle örtüşebilecek şekilde esnek bir kavram olarak çeşitli şekillerde tezahür etmiştir. Bir sonraki bölümde sol popülizm ile sağ popülizm kavramları karşılaştırılarak değerlendirilecek olup anlamsal bir bütünlük oluşturulacaktır.

3.1.2. Sağ Popülizm ile Sol Popülizmin Karşılaştırmalı Analizleri

Popülizm, egemenlik ve eşitlik gibi demokratik ideallerin zayıfladığı bir dönemde, toplumun farklı kesimlerinin taleplerine kayıtsız kalan ve giderek daha fazla ayrıcalıklı elitlerin kontrolünde olduğu düşünülen politik-ekonomik sisteme karşı çeşitli direniş

biçimleriyle şekillenmiştir (Mouffe, 2018). Bu direnişin ortak paydasını oluşturan 'halkın' düşman tanımı, sağ popülizm ve sol popülizm arasındaki temel farklılıkları ortaya koymaktadır. Sol popülistler, halkın düşmanını belirli insan grupları yerine sosyo-ekonomik yapılar olarak tanımlarken, sağ popülistler bu düşmanı göçmenler, mülteciler ve yabancılar gibi 'ötekiler' olarak nitelendirmektedir. Mouffe, *Sol Popülizm* adlı eserinde, gelecekteki siyasi çatışmaların sol ve sağ popülistler arasında şekilleneceğini öne sürerek, bu iki popülizm türünün önemine vurgu yapmaktadır (A.g.e.:3).

Sağ ve sol popülizm, toplumsal ve politik sorunlara farklı perspektiflerden yaklaşarak, birbirinden farklı stratejiler geliştirmektedir. Bu doğrultuda temel amacı halk için mücadele olan direnişin bölünmesi, diğerinin etkisini azaltabilmektedir. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde öne çıkan sol popülist hareketler, kriz sonrasında ve ilerleyen dönemlerde yerini genellikle sağ popülist aktörlere bırakmaktadır. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi kavramların popüler hale gelmesinin yanı sıra sağ/aşırı sağ partilerin seçim galibiyetleri, sağ popülizmin daha etkin bir şekilde kullanılmasının nedenleri arasında yer almaktadır. Siyasal ve toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini değerlendirebilmek adına bu bölümde sağ ve sol popülizmler ayrı ayrı değil karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Popülizm tek başına sağ veya sol görüşü içinde barındırmamaktadır. Bunun için gerekli olan normlar siyasi partilerin veya politikacıların savundukları ideolojilere bağlıdır. Popülist radikal sağ partiler bunu milliyetçilikle birleştirirken sol popülist partiler bunu bir tür sosyalizmle birleştirmektedir (Mudde, 2021). Ancak, sağ görüşlü popülistler de halk ile elitler arasındaki nihai mücadeleyi ekonomik güce bağlayarak, siyasi seçkinlerin ekonomik seçkinlerle işbirliği içinde olduğunu ve özel çıkarları halkın genel çıkarlarının üstüne koyduğunu savunurlar (Mudde & Kaltwasser, 2017:13).

Sağ popülizm, genellikle ulusal kimlik, geleneksel değerler ve güçlü liderlik vurgusu yaparak, halkın özlem duyduğu istikrarı ve düzeni geri getirme sözü verir. Bu yaklaşım, sıkça otoriter eğilimler taşıyan bir yönetim anlayışını meşrulaştırır ve güçlü devlet müdahalesi gerektiren çözümleri öne çıkarır. Öte yandan, yakın geçmişten bu yana sol popülizm, eşitsizlik ve adaletsizlik gibi yapısal sorunlara odaklanır ve bu sorunların çözümü için kolektif dayanışma ve katılımcı demokrasi gibi ilkelere vurgu yapar. Sol popülist hareketler, özellikle marjinalleşmiş ve ekonomik olarak

dezavantajlı grupların sesini duyurmayı hedefler ve neoliberal politikaların yeniden yapılandırılması gerektiğini savunur (Mouffe, 2018). Bu iki popülizm türü, demokrasi kavramına yaklaşımlarında da ayrışır; sağ popülizm, çoğunlukçuluk üzerinden bir halk egemenliği anlayışını savunurken, sol popülizm, daha kapsayıcı ve katılımcı bir demokratik süreç arayışındadır (Mudde & Kaltwasser, 2012).

Sağ ve sol popülizmin kapsayıcılığı ya da dışlayıcılığına dair tartışmalar, Canovan'ın popülizmin hem kapsayıcı hem de dışlayıcı olabileceğine dair görüşlerinden beslenmektedir (Canovan, 1984). Bu perspektif, popülizmin iki yönlü bir yapıya sahip olduğunu ve hangi bağlamda kullanıldığına bağlı olarak farklı toplumsal grupları ya kapsayabileceğini ya da dışlayabileceğini öne sürmektedir. Bu doğrultuda Mudde ve Kaltwasser'ın sol popülizmin daha kapsayıcı olduğu tezine karşın SYRIZA ve PODEMOS gibi Avrupa'daki sol popülistler, her iki partinin de halk hakkında daha geniş ve daha çoğul bir anlayışa sahip olması göz önüne alındığında, popülistlerin dışlayıcı olmak zorunda olmadıklarını göstermektedir (Verbeek & Zaslove, 2017). Sağ popülizm milliyetçilik vurgusuyla toplumsal bütünleşmeyi kutuplaştırmaktadır. Bu nedenle popülistlerin dışlayıcı olmak zorunda olmadıkları görüşüne katılmakla beraber mevcut düzende sağ popülistlerin dışlayıcı oldukları aşikardır.

Daha genel bir ifadeyle sağ ve sol popülizm, ideolojik temelleri ve stratejik yaklaşımları bakımından önemli farklılıklar sergilemektedir. Sağ popülizm, genellikle ulusal kimliği koruma söylemiyle yabancı unsurlara karşı sert bir duruş sergileyebilirken, sol popülizm, neoliberal politikaların mağdur ettiği geniş halk kesimlerinin çıkarlarını savunarak, bu kesimlere yönelik ekonomik reformlar talep etmektedir. Bu iki popülizm türü arasındaki bir diğer temel farklılık, demokrasiye yaklaşımlarında ortaya çıkmaktadır. Sağ popülizm, çoğunluğun iradesini mutlak bir değer olarak görerek çoğunlukçu bir demokrasi anlayışıyla hareket ederken, bu durum sıklıkla demokratik kurumların zayıflatılması eğilimine yol açmaktadır. Buna karşılık, sol popülizm, daha kapsayıcı ve katılımcı demokrasi modeli benimseyerek, toplumsal katılımı artırmayı ve halkın demokratik süreçlere etkin bir şekilde dahil olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

3.2. Avrupa’da Aşırı Sağ / Radikalizm

3.2.1 Sağ ve Sol Kavramlarının Ortaya Çıkışı

Sağ ve sol kavramlarının 18. yüzyılın sonunun son derece çalkantılı dönemlerden geçmekte olan Fransa’sında Genel Meclisin oturma düzeni doğrultusunda ortaya çıktığı bilinmektedir. Laponce bu noktayı, sol-sağ ikileminin siyasi egemenliğini ilan etmesinden hemen önce, 1789 Fransız Genel Meclisinin tasviriyle örneklendirmektedir (Rosas & Ferreira, 2013). Genel Kurulun açılış oturumunda, “[s]ahnenin ortasında, anıtsal bir gölgelik altında yer alan kral ve ailesi milletvekilleriyle karşı karşıyaydı. Kral en yüksek platformda yükseltilmiş bir tahtta oturuyordu. Tahtın ayakucunda kralın ailesi duruyordu: kralın solunda kraliçe ve prensesler –kraliyet hanedanının krallığı miras alamayan kadın tarafı– sağında ise prensler potansiyel halefler grubu. Orta platformun dibinde, kendileri de kraldan daha aşağıda olan prens ve prenseslerden daha aşağıda, uzun bir sıra ve bir masa devlet sekreterlerini barındırıyordu. Böylece kral, ailesi ve bakanları, sağdan sola doğru sıralanan üç hanedanın üyelerinden net bir şekilde ayrılmış oluyordu. Din adamları sağ tarafta, soylular ise sol taraftaydı. Kralın tahtından soylulara ya da din adamlarına göre daha uzakta olan Üçüncü Sınıf, iki ayrıcalıklı tarikatla bağlantılıydı.” (Laponce, 1981). Bu tasvir doğrultusunda kralın sağ tarafında düzen destekçileri ve din adamları otururken, sol tarafında düzen karşıtları ve radikal demokratların oturması, tamamen rastlantısal sonucu ortaya çıkmış bir durumdur. 20. yüzyıl sonrasında bütün Avrupa ve diğer kıtalarda da kullanılmaya başlanmıştır.

Tarihsel süreç bir kenara bırakıldığında, toplumu ikiye bölen bu düşünce gerçekten gerekli midir? Demokratik siyaset yalnızca sağ ve sol fikirlerle mi mümkündür? Fransız Devrimi sonrasında başlayan demokratikleşme süreci, tek bir doğrunun çevresinde dolaşmaktan ziyade farklılaşmayı doğurmuştur. Farklı fikirler, farklı doğrular veya farklı talepler bir kesimi sağa, diğer kesimi ise sola yönlendirmiştir. Bu durum, siyasi görüşlerin ve grupların çeşitliliğinin artmasına yol açmış ve toplumun çeşitli kesimlerinin çıkarlarını ve görüşlerini temsil etmesine olanak sağlamıştır. Bu da demokratik sürecin daha kapsayıcı ve katılımcı olmasını sağlamaktadır. Toplumsal çeşitlilik arttıkça savunulan düşünce gerek insan faktörü gerekse toplumsal değişimler sonucu değişebilmektedir. Bir merkez etrafında var olan sağ ve sol düşünce, bu çeşitlilik sayesinde yeni kollara ayrılarak aşırı sağ ve aşırı sol kavramlarının ortaya çıkmasına olanak tanımıştır.

Fransa'da 1958 yılında De Gaulle'ün askeri bir darbenin ardından iktidara gelmesi, faşizmin büyük bir ideolojik hareket olarak yeniden canlanacağına dair korkunç tahminleri beraberinde getirmiş ve farklı türdeki aşırılık yanlısı hareketlerin karakteri konusunu yeniden gündeme getirmiştir (Lipset, 1960). Komünizm ve faşizm gibi radikal ideolojiler, anayasal demokrasiler ve siyasi çoğulculuk çerçevesinde ortaya çıkmış, dikte rejimler doğrultusunda fikirlerini yaymışlardır. Bu durum, aşırılık yanlısı ideolojilerin demokratik sistemlerin zayıflıklarından yararlanarak ortaya çıkabileceğini ve bu ideolojik hareketlerin demokrasilerdeki kırılma noktalarını göstermektedir. Aynı zamanda toplumun demokratik değerlerine olan bağlılığını sorgulama ihtiyacını ortaya koymuştur. Sağ ve sol kavramlarının siyasi özünü açıkladıktan sonra artık, tezin ana konusu olan aşırı sağın, Avrupa'da yükselme nedenleri açıklanabilir ve güncel aşırı sağ partiler üzerinden değerlendirilmesi yapılabilir.

3.2.2. Avrupa'da Aşırı Sol

Aşırı sol, popülist söylem ve sosyalist politikalar çerçevesinde oluşturulan ideolojik düşünceyi temsil etmektedir. Berlin Duvarı'nın yıkılmasından neredeyse otuz yıl sonra, aşırı sol partiler Avrupa siyasi sistemlerinde yaygın bir mevcudiyet göstermiştir (Bolchini, 2018). Komünizmin çöküşü aşırı sol partilerin zayıflamasına neden olsa da giderek yeniden güç kazanmıştır. Büyük Buhran dâhil, dünya çapında yaşanan en büyük ekonomik kriz kabul edilen 2008 Krizi (Bernanke, 2009), aşırı sol partilerin Avrupa'da güç kazanmasına yol açmıştır.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrası, aşırı sol partilerin profilleri köklü bir değişime uğramıştır. Ancak, 20. yüzyıla bakıldığında, en başarılı aşırı sol partilerin genellikle komünist partiler olduğu belirtilmelidir (Bolchini, 2018:596). Sol popülistler için önemli temalar arasında genellikle anti-kapitalizm, sosyal adalet, pasifizm ve küreselleşme karşıtlığı gibi konular bulunmaktadır. Sol terimiyle ilişkilendirilen sınıfsal toplum ideolojisi veya sosyalist teori, aslında aşırı sol partilerden ziyade genellikle merkez sol partiler için daha belirleyici olmaktadır. Sol düşünce insanların temelde eşit olduğuna, eşitsizliklerin toplumsal bir ürün olduğuna ve toplumsal uygulama ve politikaların eşitliği artırmaya yönelik hedeflerin belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır (Filc, 2023). Jan-Werner Mueller'e göre, sol popülizmin sözde biçimleri, sosyal demokrasiyi yirmi birinci yüzyılda çoğulcu demokrasilerin parametrelerine açıkça saygı gösterecek şekilde yeniden icat etme girişimleri olarak

anlaşılmalıdır. Böylelikle yeni partilerin ortaya çıkışı, demokratik temsilin çağdaş krizlerine yeni alternatifler sunmaktadır (Harcourt, 2019). Aşırı sol partilerin anti-demokratik amaçlarını demokratik bir yaklaşımla gizlemeleri, popülist yaklaşımlarının bir sonucu olarak ifade edilmektedir.

Aşırı sağda olduğu üzere aşırı sol fikirlerde de şiddet eylemleri gözlemlenmektedir. 2024 yılında yayımlanan “Küresel Terörizm Tehdit Değerlendirmesi” isimli raporda, 2018 ile 2022 yılları arasında 125 aşırı sol terör saldırısının yaşandığı açıklanmıştır. Bu saldırıların yaklaşık %25'i Almanya'da, %9,5'i de İtalya'da gerçekleştirilmiştir. Aynı raporda Avrupa'daki şiddet yanlısı aşırı solcuların en sık görülen nedenleri arasında; merkezi hükümete karşı muhalefet, çevre ve iklim değişikliği konusundaki endişeler ve aşırı sağ popülist siyasi partilere muhalefet eylemlerinin yer aldığı belirtilmiştir. Tüm bu sorunlar devam ettikçe aşırı soldaki terör eylemlerinin devam edeceği öngörülmektedir (Fellow, Palmer, & McCabe, 2024:66).

3.2.3 Avrupa'da Aşırı Sağ

Aşırı sağ, radikal sağ veya ekstrem sağ olarak bilinen kavram, milliyetçilik temelli siyasi ideolojilerin en uç noktalarını ifade etmektedir. Bu terimler, genellikle otoriterlik, etnik veya dini ayrımcılık, muhafazakârlık, popülizm ve en önemlisi milliyetçilik gibi unsurları içeren siyasi görüşleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Son yıllarda aşırı sağcı siyasi partilerin artan oy sayıları, konuyla ilgili yapılan akademik çalışmaların ve aşırı sağcı popülizme ilginin artmasına neden olmuştur. Özellikle İslam karşıtlığı ve göçmen sorunlarına karşı hareketlerini gözlemlediğimiz aşırı sağ görüş, popülizmin etkisiyle toplumları ırkçı söylemlere ve eylemlere itmektedir. Bu durum şiddete olan eğilimi artırmaktadır. Şiddet içeren aşırı sağ siyasetin odak noktalarından biri, değişim veya reform karşısında ırksal üstünlüğü koruma mücadelesidir (Davies & Lynch, 2002).

Klaus von Beyme ve Cas Mudde⁴ aşırı sağ çalışmalarını üç dalga çerçevesinde değerlendirmiştir fakat aşırılık düşüncesini eski ve yeni olarak düşündüğümüzde, İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayırabiliriz. Böylelikle modern demokrasilerle birlikte yaşanan değişiklikler kolaylıkla ayırt edilebilecektir. İkinci Dünya Savaşı öncesi dönemde aşırı sağ düşünce antisemitizm, anti-komünizm,

---

⁴ Bknz. Mudde C. Populist Radical Right Parties in Europe. Cambridge University Press;2007., Right-wing Extremism in Western Europe. By Klaus von Beyme Copyright 1988.

köktendincilik tehdidi kavramlarıyla beslenirken 1980'lerden sonra İslamofobi, kültürel ırkçılık, yabancı düşmanlığı kavramları üzerine yoğunlaşmıştır. Göç sorunlarının artış gösterdiği 2000'li yıllarda ise hem aşırı sağ partilerin eylemleri hem de toplum üzerindeki etkilerinde gözle görülür artış yaşanmıştır. Bu sebeple yeni aşırı sağ çalışmalarının göç politikaları çerçevesinde yürütüldüğü görülmektedir.

Aşırı sağcı fikirlerin toplumda kabul görmesine yardımcı olan medya, popülist söylemlerin topluma ulaşılması bakımından önemli bir araçtır. Yapılan paylaşımlar Nazi Almanya'sının başarıyla uyguladığı propaganda kadar otorite kurma amacı içermese de aşırı sağcı gruplar üzerinde sempati uyandırmaya yardımcı olmaktadır (Grierson, 2021). Aynı zamanda yine sosyal medya üzerinden büyük kitlelere ulaşarak yürüyüşler, gösteriler düzenlenmektedir. Bu sayede düşüncelerini, fikirlerini aynı anda birçok kişiye ulaştırma imkânı elde etmektedirler. Ancak Mudde toplumun, medya üzerinden yapılan aşırı sağcı paylaşımlara dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunun nedeni, aşırı sağın komplo teorilerine ve düpedüz yalanlara meyilli olması ve devletlerin yasal ve normatif çerçevesini oluşturan liberal demokrasilerinin bazı temel kurum ve değerlerine düşman olmasından kaynaklanmaktadır (Mudde, 2019a).

Yeni radikal sağın hepsi milliyetçi veya aşırı milliyetçi söylemleri destekleyen siyasi partileri, toplumsal hareketleri, internet sitelerini, radyo yayınlarını, entelektüelleri ve düşünce kuruluşlarını içerdiğini vurgulamak önemlidir. (Bar-On, 2018:17) Bu sebeple aşırı sağcı siyasi partilerin sürekli artan başarısı aynı zamanda parti dışı hareketlerin; sivil toplum örgütlerinin, entelektüellerin ve düşünce kuruluşlarının başarısı demektir. Fakat yapılan akademik çalışmalarda parti dışı hareketlere yeterince yer verilmemektedir (Rydgren, 2007). Bu sebeple yapılan bu çalışmada, partilerin yükselişi ve normal sayılabilecek düzeyde de politikacıların söylemlerinin yanı sıra (söylemlerinden ziyade) aşırılık yanlısı örgütlerin ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları incelenecektir.

3.3. Avrupa'daki Aşırı Sağ Partiler: Almanya, İtalya ve İsviçre Örneği

İkinci Dünya Sonrası, Almanya'yı ana hatlarıyla iki olsa da bölgesel detaylarda – örneğin Berlin şehri– parçalara bölerek kontrolü altına alan Müttefik devletlerin Almanya'nın barışı tehdit olarak algılamaması için Nazizmden arındırılması fikrinde birleşmişlerdir (Köylüoğlu, 2020). Almanya'dan kaçan kimi Naziler ise Latin Amerika

lkeleri başta olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerine dağılmışlardır. Bu sayede Doğu Almanya'da yasaklanan aşırı sağcı düşünceyi gittikleri diğer ülkelerde küçük gizli örgütlenmelerle ayakta tutmayı başarmış; geleceğin Neo-Nazi oluşumlarının zeminini de hazırlamışlardır. Bu dönemlerdeki gizli, yeraltı örgütlenmesi şeklindeki aşırı sağcı yapılanmalar zamanla değişen dünya koşullarından istifade ederek günyüzüne çıkmış ve özellikle 2001 11 Eylül Saldırılarından itibaren çeşitli nefret söylemlerini daha geniş kitlelere ulaştıracak şekilde dile getirirken, 2008'den sonra giderek kamusallaşmış ve neticede günümüzdeki popülist aşırı sağcı partilere dönüşmüştür. Yeni radikal sağ partiler, ulusu etnik açıdan daha homojen hale getirmek ve geleneksel değerlere geri dönerek güçlendirmeye yönelik çalışmalarla faşist düzenin izlerini taşıyan etno-milliyetçiliğe vurgu yapmaktadır (Rydgren, 2007:242). Etno-milliyetçi yabancı düşmanlığı ile siyaset karşıtı düzen, popülist radikal sağ partilerin ana çerçevesini oluşturmaktadır (Bar-On, 2018).

Göçmen krizleri ve beraberinde getirdiği kaos ortamı, popülist söylemlerin yükselmesine ve göçmenlik karşıtı politikaların desteklenmesine neden olmuştur. Aşırı sağ düşüncesi, Avrupa'da bu krizlerden önce de varlığını sürdürmekteydi, ancak 2015 yılında yaşanan göç akını, aşırı fikirlerin artmasına ivme kazandırmıştır. Bu süreçte, radikal partilerin artan popülaritesi, ırkçı, yabancı düşmanı ve İşlam/Yahudi karşıtı düşüncelerin meşrulaşmasına katkı sağlamıştır. Bu durum, toplumsal gerilimleri ve kutuplaşmayı derinleştirebilecek potansiyel bir etki yaratmıştır.

2019 Avrupa Parlamento seçimlerinde popülist aşırı sağ partiler Avrupa genelindeki seçmen sayılarını artırmakla kalmamış ulusal hükümetlerde de yerlerini almışlardır (Mudde, 2013). Aşırı sağ partilerin artan başarılarından sonra, sol görüşlü partiler kaybettikleri oyları geri kazanmak amacıyla politikalarında -özellikle g konusunda- sağ partilerin düşüncelerini benimsemektedir (Mudde, 2019b). Popülist radikal sağ partiler, zamanla daha fazla "sağ" ve "popülizm" kombinasyonu içermesine ve çoğu Avrupa parti sisteminde düşük oy oranlarına sahip partiler olmalarına rağmen, tüm diğer parti ailelerinin bilgisine gölge düşürmektedir (Mudde, 2016).

2022 Avrupa genel seçimlerinde devam eden başarılar, bir siyasi partinin aşırı sağcı olarak değerlendirilmesi için hangi kriterlere sahip olması gerektiği sorusunu akıllara getirmektedir. Bu sorunun cevabı için Avrupa'da iktidar ve iktidar ortağı olan aşırı sağcı siyasi partilerin kendilerini nasıl tanımladıkları incelenebilir. Avrupa'da önemli başarılar elde eden aşırı sağ siyasi partilerden bazıları; Almanya İçin Alternatif Partisi

(Alternative für Deutschland-AfD), İtalya'nın Kardeşleri (Fratelli d'Italia – FdI), İsviçre Halk Partisidir (Schweizerische Volkspartei-SVP). Radikal sağ partiler için evrensel bir kazanma formülü bulunmamaktadır; bunun yerine, her biri kendi ulusal bağlarını ve çeşitli fırsat yapılarını değerlendirerek benzersiz stratejiler geliştirmektedir. Ancak, bu partilerin tümünde ortak olan bir özellik, 1980'ler ve 1990'lar döneminde faşizmden uzaklaşma ve kendilerini hükümetin meşru partileri olarak konumlandırma gerekliliğiyle birlikte, kendilerini yeniden keşfetme ihtiyacıdır (Williams, 2006).

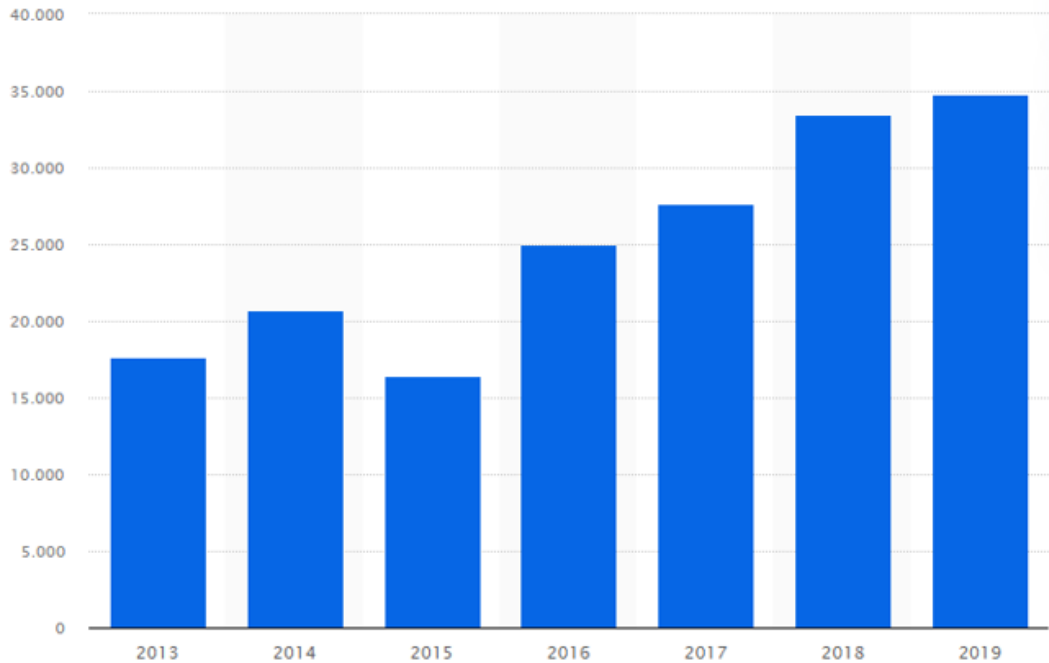
3.3.1 Almanya Örneği

Nazi Almanya'sının çöküşünden sonra kurulan ilk Neo-Nazi partisi 1949'da Batı Almanya'da kurulan Sosyalist Reich Partisidir (SRP). SRP, Reichsfront adında yarı askeri silahlı bir örgüt ve Reichsjugend adında bir gençlik kolu da içermektedir. Parti daha sonraları yasaklanmış ve kapatılmıştır. Grubun yeni parti girişimleri olsa da her defasında kapatılmıştır. 1950'ye gelindiğinde Alman Reich Partisi (DRP) adında kurulan yeni parti, Neo-Nazi grupları için yeni bir dönemi ifade etmektedir. Parti Neo-Nazi yanlısı aşırı bir yapılanma olmasa da kapatılan SRP'nin eski üyeleri partiye katılarak onu milliyetçi ve aşırı sağcı bir yöne çekmiştir. Yine, 1964 yılında, Nazi askeri Friedrich Thielen tarafından Hitler'in partisi NSDAP'ın (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) devamı niteliğinde olan NPD (Alman Ulusal Demokratik Partisi) isimli siyasi parti kurulmuştur. Parti, radikal milliyetçilik ve aşırı sağcı düşünceler çerçevesinde faaliyet göstermiş ve propagandasını Almanya'daki göçmenler üzerinden yapmıştır. Yürüttükleri politikalarla Batı Almanya'da önemli seçmen kitlelerine ulaşarak meclise girmeyi başarmışlardır. 1990 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla birleşen Doğu ve Batı Almanya artık Almanya Federal Cumhuriyeti adı altında birleşmiştir. Bu birleşme, Doğu Almanya'da gizliden gizliye toplanan aşırı sağcı gruplara yeni alan sunarak Batı Almanya'da güçlü olan sağcı yapılanmalarla daha güçlü hareketlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Duvarın yıkılması için yapılan gösterilerde Doğu Almanya tarafında bulunan Neo-Nazi grupların da yer aldığı bilinmektedir. Öyle ki Neo-Nazi örgütler benliklerini ortaya çıkarma amacıyla duvarın yıkımında yardımcı olmuşlardır (Times, 2020).

Almanya'nın köklü sağcı geçmişine sahip olan ve günümüzde aşırı sağcı seçmeni hedefleyen AfD, 2013 yılında kurulmuş, Almanya'nın İslam karşıtlığı ve göçmen sorunlarına sert bir dille eleştirel yaklaşan nispeten yeni bir siyasi partidir. 2014 yılına

kadar, diğer partiler genellikle AfD'nin odaklandığı Avrupa ve göç konularını ciddi bir şekilde tartışmamaktaydı (Leggewie, Korte, Lewandowsky, 2015). Bu nedenle, partinin henüz yeni olmasına rağmen, katıldığı her seçimde seçmen sayısında bir artış gözlenmiştir (Decker, 2022). AfD'nin yerel ve bölgesel düzeyde elde ettiği başarılar, partinin mevcut sosyal alanlarda etkinlik iddiasını gerçekleştirebilecek bir seviyeye geldiğini göstermektedir (Cremer, 2023).

Eski Almanya Başbakanı Merkel'in 2015 yılında partisinin kongresinde dile getirdiği "Bunu başarabiliriz" ifadesiyle belirginleşen açık kapı politikası, Almanya'yı Avrupa'nın en fazla mülteci kabul eden ülkesi haline getirmiştir. Ancak bu politika hem Avrupa Birliği'ni hem de Alman halkını rahatsız etmiştir (Hekimler, 2018). Merkel'in bu sözleri, Almanya'nın demokratik değerlerine uygun bir yaklaşım sergilemeyi, aynı zamanda Avrupa bütünleşmesine gölge düşürmeden kalıcı çözümler üretmeyi amaçlamıştır. AfD, toplumun eleştirdiği bu süreci başarıyla kullanmıştır. Almanya'nın yeniden aşırı sağa yönelmesi, toplumda artan terör korkusu, İslam karşıtlığı ve 2015 krizinden bu yana Almanya'da artan sığınmacı akınından kaynaklanmaktadır. Bu durum, partiye olan destek artışıyla birlikte parti üye sayısında da bir artış yaşanmasına neden olmuştur. (Grafik 3.1)

Grafik 3.1: AfD Partisinin Üye Sayısı Artış Grafiği (2013-2019)

Kaynak: Niedermayer, Oskar: Almanya'da parti üyeleri: 2020, OSZ'den çalışma kitapları, No. 31, FU Berlin 2020

AfD'nin resmî web sayfasında yer alan parti politikalarında, İslam'a karşı nefretini ve göçmenleri göndermeye yönelik hedeflerini açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin, sayfada şu ifadeler bulunmaktadır: “Hukuk sistemimize saygı duymayan, hatta karşı çıkan ve tek geçerli din olduğunu iddia eden bir İslam, Almanya'nın özgür ve demokratik temel düzeniyle uyumlu değildir.” “Çoğunlukla mesleki açıdan vasıfsız insanların ülkemize ve sosyal sistemlerine düzensiz kitlesel göçüne derhal son vermek için sınırlar derhal kapatılmalıdır.” “Sınırlı kaynaklarımız, başka hiçbir Avrupa ülkesinin göze alamayacağı sorumsuz bir göç politikası için kullanılamaz.” Bu ifadeler, partinin ırkçı genel çerçevesinin altını çizmektedir. Partinin seçmen kitlesi yaş, cinsiyet, sosyal yaşam ve ideolojik düşünce açısından farklılıklar içermektedir. Örneğin, AfD destekçilerinin %42'si kendilerini sağcı, %44'ü merkezde ve %14'ü ise solcu olarak sınıflandırmaktadır (Hambauer & Mays, 2018). AfD'nin Batı bölgesindeki eyaletlerinde düşük gelirli, sanayi bölgelerinde güçlüyken Doğuda, göç alan ve ekonomik olarak geride kalma tehlikesiyle karşı karşıya olan kırsal bölgelerde güçlüdür. Almanya'nın Thüringen, Brandenburg ve Saksonya eyaletlerinde birinci parti olan AfD'nin genel oylarının dörtte birini işçiler ve işsizler oluşturmaktadır (Rinke & Marsh, 2024). Geri kalan dörtte üçünü ise çalışanlar, memurlar ve serbest meslek sahipleri oluşturmaktadır (Niedermayer & Hofrichter, 2016).

AfD'nin ırkçı ve nefret dili bir kesimi mutlu ederken bir kesimin de parti karşıtı eylemlerde bulunmasına neden olmaktadır. 2024 Ocak ayında AfD parti yetkililerinin Potsdam'da yaptıkları toplantıda yabancı uyruklu vatandaşların toplu olarak sınır dışı edilmesine yönelik tartışmaları, Almanya'nın en büyük protesto gösterisine neden olmuştur (Marsh, 2024). 1942'de Potsdam yakınlarında Holokost'un planlandığı Wannsee konferansına benzetilen bu durum, AfD'nin temsil ettiği tehlikeye karşı bir tepkinin yanı sıra Almanya halkının Nazi dönemindeki kötü anıları tekrar yaşama korkusunu canlandırmıştır.

3.3.2. İtalya Örneği

Faşist diktatörlük döneminden sonra, İtalya demokratik sürece odaklanmış olsa da tarihsel mirası savunan İtalyan Sosyal Hareketi (Movimento Sociale Italiano-MSI) gibi Neo-faşist bir parti, Avrupa'da aşırı sağın önemli bir aktörü olarak tanınmış ve 1970'lere kadar etkili olmuştur (Ignazi, 2006). MSI, kendisini Neo-faşist olarak

tanımlamış ve ardından gelen aşırı sağcı partilere ilham vererek yeni aşırı sağ politikalarının oluşumuna katkıda bulunmuştur. Savaş sonrası dönemde, İtalya her zaman güçlü aşırı sağ partilerle ilişkilendirilmiştir (Mudde, 2016: 5). Bu bağlamda, İtalya'da ortaya çıkan Alleanza Nazionale (Ulusal İttifak), Forza Italia (Haydi İtalya) ve Lega Nord (Kuzey Ligi Hareketi) gibi partiler, aşırı sağ düşünceyle oluşturulmuş ancak günümüzde popülist radikal sağ partiler olarak görülmektedir. Bu partiler, genellikle göçmen karşıtı, milliyetçi, Avrupa karşıtı ve popülist politikaları benimseyerek popüler destek kazanmışlardır. Bu partilerin yükselişi, İtalyan siyaset sahnesinde aşırı sağ ve popülist eğilimlerin güçlenmesine katkıda bulunmuştur.

İtalya, stratejik coğrafi konumu nedeniyle Avrupa'ya yönelik göçmen akımlarının başlangıç noktası olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, İtalyan siyaseti genellikle göçmenlik ve mülteci krizi gibi önemli konular etrafında şekillenmektedir. 2015 yılında UNHCR tarafından yayımlanan Küresel Trendler Raporu'na göre, İtalya'ya 118.000 mültecinin girdiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, yasa dışı yollarla deniz üzerinden ülkeye girmeye çalışan binlerce sığınmacı da bulunmaktadır. İtalya'nın bu yoğun göç akınına maruz kalması hem iç siyaset hem de uluslararası ilişkiler bağlamında çeşitli zorlukları beraberinde getirmiştir.

2018'de, İtalya'ya yasa dışı yollarla devam eden göç akınına yanıt olarak, Lega Nord partisinin lideri ve o dönemde İçişleri Bakanı olan Matteo Salvini, Sicilya'da bulunan Avrupa'nın en büyük mülteci kampının kapatılmasını sağlamıştır (Ortahamamcılar, 2019). Salvini'nin bu kararıyla ilgili verdiği röportajlarda kullandığı ifadeler, popülizmi normalleştirme çabalarının bir parçası olarak görünmektedir. Özellikle, “Ne güzel bir gün” ve “Bu toprakları bir problemden kurtarmanın gururunu yaşıyorum” gibi ifadeler, göçmenlik konusunda sert politikaları savunmanın yanı sıra popülist duyguları ve milliyetçi hisleri körüklemeyi amaçlayabilir. Bu olaydan yaklaşık bir yıl sonra, liman kapama politikası ile ilgili bir başka olay gündeme gelmiştir. Open Arms isimli gemi, 190 kişiyi kurtardıktan sonra İtalya'nın limanlarına giriş izni alamamış ve on dokuz gün boyunca denizde mahsur kalmıştır (Pınar, 2019). Salvini'nin bu tür açıklamaları, politik arenada göçmenlik meselesini kullanarak siyasi desteği pekiştirmeyi ve kitleler üzerinde duygusal bir etki yaratmayı hedefleyen bir stratejinin parçası olarak değerlendirilebilir.

2022 genel seçimlerinde, on bir yıl sonra ilk defa aşırı sağcı bir parti, koalisyon ortaklarıyla birlikte iktidara gelmiştir. 2012'de kurulan FdI partisinin lideri Giorgia

Meloni, bu seçimlerle birlikte aşırı sağcı bir partiyi iktidara taşımış olmanın yanı sıra İtalya'nın ilk kadın başbakanı unvanını da kazanmıştır (Temizer, 2022). Partinin resmî web sayfasını ziyaret ettiğimizde bizi “Prima di tutto, sempre e ovunque ITALIANI” (Her şeyden önce, her zaman ve her yerde İTALYANLAR) sözü karşılamaktadır. Bu söz her yıl güvenli olmayan yollarla Orta Akdeniz rotası üzerinden İtalya'ya gelen mültecilere karşı dışlayıcı bir ifade olarak belirmektedir.

Giorgia Meloni, seçim kampanyasını "Tanrı, aile, vatan" sloganıyla yürüterek göçün sınırlandırılması, kürtaj haklarının korunması ve ötenazinin yasallaştırılması gibi aşırı sağcı bir strateji yürütmüştür. Bu politikalar, geleneksel değerlere, milliyetçi duygulara ve göçmenlik karşıtlığına dayanan bir platformu yansıtmaktadır (Giuffrida, 2022). Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı Frontex'in yayınladığı raporda, 2024 yılının ilk üç ayında tespit edilen düzensiz sınır geçişlerinin, 2023 yılının aynı dönemine göre %59 daha düşük olduğunu belirtmiştir. Bu durum, Meloni'nin uyguladığı sınırlı göç yasasının bir sonucu olarak görülebilir.

3.3.3. İsviçre Örneği

Kısıtlayıcı bir göç politikasını savunan İsviçre Halk Partisi (SVP), diğer aşırı partiler gibi İslam karşıtlığı ve sıkı göçmen politikalarıyla bilinmektedir. Yabancı düşmanı, İslam karşıtı ve Avrupa karşıtı SVP, ideolojilerini görsel yayın figürleriyle topluma sunmaktadır. Parti, 2009 yılında yapılan referandumda %57,5'in çoğunluk oyuyla cami minarelerinin yasaklanmasına karar vermiştir (Cumming-Bruce & Erlanger, 2009). İlgili karardan bir yıl sonra ise yine bir referandumla, mahkûm olan yabancıların sınır dışı edilmesine yönelik kararı %52,9 oy çokluğuyla desteklenmiştir (Cumming-Bruce, 2010). Dini hoşgörü konusundaki itibarını zedeleyen bu gibi kararlar, aşırı sağ fikrinin rahatsız edici seviyelerde olduğunu göstermektedir. Parti yetkilileri afişlerde çarpıcı, kısa ve net ifadeler kullanırken korkutucu görseller kullanılması da dikkat çekmektedir. (Şekil 3.2 ve Şekil 3.3)

Şekil 3.2: “Radikal İslamcılığı Durdurun! Yüzü gizleme yasağına EVET” Yazılı Seçim Afişİ

Kaynak: Fabrice Coffrini/AFP

Şekil 3.3: 2009 Minare Yasağına İlişkin Seçim Afişİ

Kaynak: GOAL

İsviçre Halk Partisi (SVP), resmi olarak 1971'de kurulmuş olmasına rağmen, kökenleri daha önceye dayanmaktadır. Partinin temelleri, İsviçre politik sahnesinde etkili olmak amacıyla çeşitli kantonlardaki yerel partilerin birleşmesiyle atılmıştır. Bu birleşme sürecinde, özellikle Zürih Çiftçi Partisi gibi köklü yerel partilerin katılımıyla, SVP'nin tarihsel kökenleri 1917'ye kadar uzanmaktadır. Bu tarihten 1991 seçimlerine kadar yapılan tüm seçimlerde partinin oy oranları %11 civarındayken 1995 seçimlerinde %14,9'luk, 1999 ise %22,5'lik oy oranlarında artış yaşanmıştır (Eser & Çiçek, 2020). En son yapılan 2023 genel seçimlerinde ise %28,9 oy oranıyla birinci parti olmayı sürdürmektedir (Perspektif, 2023). “Özgürlük içinde güvenli bir gelecek için!” başlığı altında seçim çalışmalarını sürdüren İsviçre Halk Partisi, ırkçı seçim afişleriyle aşırı sağcı fikirlerini alelade sunarken tepki gösteren karşı afişler de yayınlanmıştır. (Şekil 3.4)

İsviçre'nin siyasi parti çalışmaları yalnızca İslam'a ve Müslümanlara düşmanlığı değil, Yahudi düşmanlığını da etkilemektedir. İrkçilik ve Antisemitizmle Mücadele Vakfı (Stiftung gegen Rassismus & Antisemitismus-GRA) ve İsviçre Yahudi

Şekil 3.4: İsviçre Halk Partisi'nin Seçim Afişleri ve İlk Karşıt Kampanya Afişi

Kaynak: Jean-Frédéric Schaub

Cemaatleri Federasyonu (Schweizerische Israelitische Gemeindebund-SIG) iş birliğiyle hazırlanan antisemitizm raporuna göre 2023 yılında, özellikle İsrail'in Hamas saldırılarından sonra, telegram gruplarında Yahudi karşıtı ve ayrımcı nefret söylemlerinde yüzde elliye varan artış yaşandığı belirtilmiştir (GRA, 2023). Rapor boyunca toplam 1130 kez ırkçı saldırının yaşandığı tespit edilmiş olup ayrımcı parti afişlerinin, popülist söylemlerin ve sosyal mecralar aracılığıyla büyüyen yabancılaştırmanın toplum üzerinde kötü etkiler bıraktığı görülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YABANCI KARŞITLIĞI VE AŞIRI SAĞCI ŞİDDET EYLEMLERİ

4.1. Avrupa Toplumlarını Yabancı Karşıtlığına Hazırlayan Akımlar

Sonraki bölümlerde anlatılmak istenen konuların hassasiyetini aşikâr kılması adına on dokuzuncu yüzyılın sosyal Darwinist tezleriyle başlayan ırksallaştırma ve Beyaz-Hıristiyan Avrupa medeniyetinin üstünlüğü iddiaları bilhassa 1875'ten itibaren Afrika talanı ve Asya'nın aşağılanma yüzyılına tecrübe edildiği Emperyalizm Çağıyla hızla insan onuruna aykırı fikirlerin ve eylemlerin yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Avrupa'da bunun ilk örneği, Avrupa toplumsal ve ekonomik yaşamının içerideki "outsider" unsur olarak gördükleri Yahudiler olmuştur. Avrupa 1945'ten sonraki yıllarda, İngiliz, Fransız ve Hollanda İmparatorluklarının çökmesiyle beraber Beyaz ırktan olmayan ancak sömürge memleketlerinde bu ülkelere hizmet etmiş birçok etnik, dinsel, dilsel ve ırksal gruptan insanın Avrupa'ya göçüne şahit olacaktır. Nazilerin yenilmesi sonrasında çok-kültürlükçü bir Avrupa tasarımı ABD kontrolünde bir projeye dönüştürülmüş olsa da Soğuk Savaşın bitiminden sonra bir refah bölgesi olarak Avrupa Birliği yoksulluk, açlık, savaş ya da insan hakları ihlalleri yaşanan bölgelerin halkları nezdinde gidilmesi hedeflenen bir yere dönüşmüştür. 2008-2009 küresel ekonomik krizi, 2010-2011 Arap Baharı ve peşi sıra gelen bölgesel sorunlarla birlikte Avrupa mülteci, sığınmacı ve göçmen statüsüne talip milyonlarca insanın ulaşmaya çalıştığı bir yere dönüşmüş; bu da Soğuk Savaşta bastırılmış olan yabancı karşıtlığının, nefret söyleminin ve ırkçı önyargıların hızla yeniden yayılmasına sebebiyet vermiştir. Tartışmamızı doğru bir hat üzerinde yürütebilmek adına yukarıda belirttiğimiz kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

4.1.1. Sığınmacı, Göçmen ve Mülteci Kavramlarının Tanımı

Bundan sonra yer alan bölümlerde sıklıkla karşılaştığımız sığınmacı ve göçmen kavramları için kısa bir tanımın yapılması yeterli olacaktır. Mülteci kavramı Cenevre Sözleşmesi'nde şu şekilde tanımlanmaktadır.

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme

uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle , yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ilkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır (Türkiye Temsilciliği, 2021).

Kısacası mültecilik, kendi ülkesinden haklı bir korku sebebiyle kaçan ve duyduğu korku nedeniyle ülkesine dönemeyen kişilere verilen hukuki bir statüdür. Sığınmacı ise aynı sebepler nedeniyle ülkesinden kaçıp başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan kişilere denilmektedir. Mülteciler gittikleri ülkelerde kaçma gerekçeleri haklı bulunana kadar sığınmacı olarak adlandırılmaktadırlar. Sığınmacılar gerekçeleri kabul edildikten sonra mülteci statüsüne sahip olmaktadırlar. Göçmenlik ise bu iki kavramdan farklı olarak ülkesini kendi isteğiyle terk eden kişilere denilmektedir. Bunun nedeni çoğu kez ekonomik ve sosyal yaşam standartları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacılık ve göçmenlik, mültecilik gibi hukuki bir statü değildir.

4.1.2. Zenofobi

Zenofobi, antisemitizm, Afrofobi ve İslamofobi gibi, belirli bir ırka, dine, kültüre veya dile karşı önyargı veya düşmanlık ifade etmeksizin yabancı düşmanlığını ifade eder. "Fobi" kelimesini içeren bir terim olan zenofobi, çeşitli korku ifadelerini kapsamaktadır. Genel olarak, yabancı düşmanlığı, farklılık korkusu olarak tanımlanabilir. Bu, "kendi" gibi algılanmayan herkese karşı bir ön yargı ve korku durumunu ifade eder. Bu korku, farklı ırkların, kültürlerin, dinlerin veya dillerin yabancılık hissi uyandırmasından kaynaklanmakta ve bu da düşmanlığa yol açmaktadır.

Cashmore, yabancı düşmanlığını, bir kişinin yabancı olarak algılanan diğer kişi veya gruplardan korkma veya nefret etme eğilimini tanımlayan biraz belirsiz psikolojik kavram olarak ifade etmektedir (Vorster, 2002). Zenofobi, kontrolsüz göç sorunu nedeniyle ortaya çıkan, insan hakları problemine dayalı sosyal ve psikolojik temelli bir sorundur. Bu kavramın psikolojik kökenlerinin olmasının sebebi korkunun yarattığı paranoyak davranışlardan kaynaklanabilir. Yabancıların potansiyel tehlike aracı olarak görülmesi, yabancı bireylere "öteki" gibi sıfatların yüklenmesine yol

açmaktadır. Bu tür ötekileştirme, yabancı düşmanlığından kaynaklanan ve ırkçılığı yansıtan bir olguyu ifade etmektedir.

Birine karşı düşmanlık duymak için genellikle rasyonel gerekçelerin mevcut olması beklenir; ancak bireyler arasında rasyonalitenin derecesi farklılık gösterebilir. Örneğin göçmenlerin taciz, tecavüz veya hırsızlık gibi eylemlerde bulunması gibi somut durumlardan kaynaklanan korku ve öfke duyguları oldukça gerçekçi ve rasyonel bir temele dayanırken, göçmenlerin ten renkleri gibi özelliklerinden dolayı ötekileştirilmesi daha tartışmalı ve toplumsal olarak değişken bir olgudur. Bu ifade, düşmanlık duygularının nedenlerini ve bu duyguların rasyonel temellerini değerlendirirken, aynı zamanda ötekileştirmenin toplumsal ve kültürel bağlamda nasıl değişebileceğine dair bir anlayış sunar. Çok-kültürlü değerlere sahip olan bireylerde, yabancılara karşı düşmanca davranışların oldukça düşük seviyelerde olduğu görülmektedir (Uygur, Eser, Çoksan, Sarıdağ, 2024:2). Zenofobinin Avrupa’da yaygın olması nedeniyle, Avrupalı toplumların çok-kültürlülüğe karşı oldukları söylenebilir.

Yabancı karşıtlığı içerisinde milliyetçilik, aşırı sağ, ırkçılık, popülizm gibi birçok değişkeni barındırmaktadır. Hepsi birbiriyle ilişkili bu kavramlar, milliyetçi söylemlerin artmasıyla yabancılara olan öfke ve nefreti de artırmış, aşırı sağ olduğundan daha güçlü kılmıştır. Nefret söylemlerinin yanı sıra ortaya çıkan şiddet, toplumun tek güç haline gelerek büyümesiyle karşı konulamaz boyutlara ulaşmaktadır. Instut für Demokratie und Zivilgesellschaft (Demokrasi ve Sivil Toplum Enstitüsü) tarafından hazırlanan raporda bazı anket verilerine rastlanmaktadır. Bu verilere göre Almanya’da ankete katılım sağlayan 14 ile 24 yaş aralığındaki kişilerin sadece %5’lik kesimi nefret söylemlerine maruz kalmadıklarını ifade etmiştir. Bunun nedeni, hakaret edileceği korkusuyla paylaşımında bulunmaktan çekinmeleridir (Geschke, Klaffen, Quent, Richter, 2019:13).

Avrupa’da 2023 yılındaki yerel seçimlerde, yabancıları demokratik düzene yönelik bir tehdit olarak gören eğilimlerin yükseldiği gözlemlenmiştir. Bu dönemde ırkçı ve aşırı sağ partilerin oy oranları önemli ölçüde artmıştır. Hollanda ve İtalya gibi ülkelerde aşırı sağcı partilerin iktidara gelmesi, İsveç, Fransa ve İspanya gibi diğer ülkelerde ise dikkate değer oy oranlarına ulaşması dikkat çekicidir (Demirci, 2023). Siyasi partilerin oy oranlarında gözlemlenen artış, aşırı sağcı ve popülist söylemlerin toplumlar arasında yaygın bir kabul gördüğüne işaret etmektedir. Bu eğilim, yabancıların maruz kaldığı şiddet olaylarının devam edebileceği ve Avrupa’nın demokratik yapısının

tehlikeye girebileceği endişesini beraberinde getirmektedir. Aşırı sağcı ideolojilerin iktidara yükselmesi, popülist söylemlerin artışına sebep olmaktadır. Bu durum, yabancı düşmanlığına yönelik eylemleri teşvik etmektedir. Bu tür eylemlerin cezasız kalması ise daha ciddi şiddet olaylarının yaşanabileceği bir ortamın oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

4.1.3. İslamofobi

Kavram, İslam ve fobi kelimelerinin birleşimiyle ortaya çıkarak İslam karşıtlığını, korkusunu, nefretini ve ayrımcılığını ifade etmektedir. Fobi, Yunan mitolojisinde korku tanrısı olarak bilinen “phobos” kelimesinden türetilmiştir. Bu sebeple sonuna fobi eklenen her kelime, korku ve nefret duygularını barındırmaktadır. Korku, hayali veya gerçek tehlike durumunda ortaya çıkan duygusal bir tepkidir. Aynı zamanda bir tehdit algılandığında vücudun otomatik olarak tepki vermesini sağlayan doğal bir savunma mekanizmasıdır. Fazla korku insanı kaygıya sürükleyerek konforlu yaşam alanını ihlal etmektedir. Bu nedenle insanlar doğal bir biçimde, potansiyel tehlikelerden kaçınmayı, varsa mevcut durumdan uzaklaşmayı ve kendilerini korumayı arzularlar (Gençöz, 1998:10). Tehlikenin algılanmasıyla birlikte insanlar genellikle kaçınma, saklanma veya mücadele etme gibi davranışlar sergilemektedir. Bu tepkiler, toplumun biyolojik, psikolojik ve sosyal etkileşimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Farklı dine, dile, kültüre sahip insanları benimsemek, bazı durumlarda oluşan korku ve endişenin yol açtığı olaylar nedeniyle zorlaşabilir. Özellikle İslamofobi gibi, bir din grubuna karşı önyargılı veya düşmanlık dolu tutumlar, toplumsal ayrımcılığı ve dışlanmayı artırmaktadır.

İslamofobi terimi, ilk olarak Alain Quellien'in *La Politique Musulmane Dans l'Afrique Occidentale Française* adlı kitabında kullanılmıştır (Quellien, 1910:133). Bu kitapta, Batı ve Hıristiyan medeniyetine mensup insanlar arasında İslam'a karşı yaygın bir önyargının varlığına dair bir fikir öne sürülmüş ve bu önyargıyı tanımlamak için Fransızca "L'Islamophobie" terimi kullanılmıştır. Kavramın ilk Fransa'da kullanımı, Fransız sömürge yöneticilerinin Mali, Moritanya, Benin, Burkina Faso, Nijer, Fildişi Sahili, Gine ve Senegal gibi ülkelerin kültürlerine ve sosyal yaşamlarına yönelik bir eleştiri sonucu ortaya çıkmıştır (Richardson, 2013).

İslamofobi yalnızca İslam'a değil, Müslümanlara karşı duyulan korkuyu da içermektedir. Konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalarda; 'Müslüman karşıtı

ırkçılık', 'Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlük', 'Müslüman karşıtı önyargı', 'Müslüman karşıtı bağnazlık', 'Müslümanlardan nefret', 'İslam karşıtlığı', 'Müslüman karşıtlığı', 'Müslümanofobi', 'İslam'ın şeytanlaştırılması' ve 'Müslümanların şeytanlaştırılması' (A.g.e.:2013) gibi çeşitli terimlere de yer verilmektedir. Kavram ne şekilde ifade edilirse edilsin, sonuç genellikle benzerdir: “İslam korkutucudur, Müslümanlar şiddete meyilli, cahil insanlardır.” Ancak asıl korkutucu olan İslam’ın kendisi değil onu yanlış anlayan veya yanlış uygulayan bireylerdir. İslam, kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim aracılığıyla bütünsel bir din olarak tanımlanmakta ve bu dinin özünü açıklamaktadır. Dolayısıyla, Müslüman olmayanların Müslümanlara yönelik hissettikleri nefret, ayrımcılık ve korku, dinin kendisine değil, yanlış yorumlayan veya kötüye kullanan bireylerin eylemlerine yöneliktir. Ne yazık ki küresel çapta yapılan bir eylem yalnızca eylemi gerçekleştiren kişiyi veya mensup olduğu örgütü değil, bağlı olduğu ülkenin politik süreçlerini, o ülkenin vatandaşlarını ve dindaşlarını da etkilemektedir.

11 Eylül 2001'deki Amerika Birleşik Devletleri'ndeki İkiz Kulelere yönelik küresel terör saldırısı, mevcut ırksal çatışmaların yanı sıra güvenlik sorunlarının da artmasına neden olmuştur. Bu olayların El Kaide gibi radikal İslamcı terör örgütü tarafından gerçekleştirildiğinin açıklanması, İslamofobi düşüncesinin ve İslamofobik eylemlerin artmasına yol açmıştır. Sadece güvenlik sorunlarını değil, aynı zamanda dünya çapında siyasi, sosyal ve psikolojik sonuçları da beraberinde getirmiştir. Özellikle Batı'da, İslam ve Müslümanlarla ilişkilere yönelik olumsuz algıların güçlenmesine neden olmuştur. Ötekileştirme ve ırksal çatışmalar, Arap Baharı sonrası yaşanan göç dalgasından büyük ölçüde etkilenmiştir.

2010'lu yıllar, Ortadoğu coğrafyasını, otoriter rejimlere karşı gerçekleştirilen isyanlarla başlayan ayaklanmalar sonucunda büyük çaplı iç savaşlarla karşı karşıya getirmiştir. Tunus'ta başlayan olaylar hızla Mısır, Ürdün, Yemen, Libya, Suudi Arabistan gibi çevre ülkelere ve son olarak Suriye'ye sıçramıştır. Zamanla artan kaos milyonlarca insanı, Avrupa'ya sığınma ve göç etme gayretine yöneltmiştir. Bu kriz sonrasında yaşanan olaylar neticesinde 2015 yılında mülteci sayısı İkinci Dünya Savaşı yıllarından bu yana en yüksek sayılara ulaşmıştır (UNHCR, 2015). Eş zamanlı olarak tüm dünyada korku hâkim hale gelmiştir: Ortadoğulular için hayatta kalma korkusu, Ortadoğu dışındaki kıtalarda ise İslamofobi ve güvenlik korkusuyla mücadele edilmiştir.

Suriye Krizinden sonra yaşanan olaylar, insanları duydukları çaresizlik ve ölüm korkusu nedeniyle ilk etapta çevre ülkelere sonrasında Avrupa'ya sığınmaya zorlamıştır. Suriye Krizi 2011'de toplumun baskıdan sıkılıp insani haklara sahip olma talebi üzerine büyüyerek, iktidarın orantısız gücüyle iç savaşa dönüşerek farklı bir boyut kazanmıştır. Dağılan düzene yerleşen terör örgütleri ile binlerce sivil katledilmiştir. Suriye İnsan Hakları Gözlemevi tarafından belirlenen verilere göre ölü sayısının 494 bin 438 olduğu bildirilmiştir (Deutsche Welle, 2021). Kendi milletine böylesi büyük bir kıyım gerçekleştiren İslam yanlıları, Avrupa için oldukça tehlikeli görünmektedir.

Hansen Yasası, göçmenlerin kültürel uyum sürecini üç kuşakta ele alır. Birinci kuşak göçmenler, genellikle göç ettikleri toplumun geniş kültüründe kendi kültürel kimliklerini korurken, çatışma yaşamadan bunu gerçekleştirirler. İkinci kuşak göçmenler, çoğunlukla bölgedeki daha geniş kültüre asimile olma eğilimindedir, ancak üçüncü kuşak göçmenler kendi köklerini ve atalarının kültürünü yeniden keşfetme eğilimindedir. Bu sebeple, kendi kültürlerini, dinlerini ve dillerini yeniden canlandırma arayışlarıyla daha geniş kültürle çatışma yaşayabilirler (Vorster, 2002:296). Avrupalılar, Müslüman sığınmacıları üçüncü kuşak göçmenler olarak gördüklerinden dolayı, tutum ve davranışlarında şiddet içeren eğilimler sergilemektedir.

Ulusal bütünlüğü bozacakları gerekçesiyle istenmeyen mültecilere karşı büyüyen öfke ve nefret, zarar verme iç güdüsünü körüklemektedir. Mültecilere ve göçmenlere yönelik bireysel saldırıların yanı sıra, dini inançlara yönelik saldırılar da yaşanmaktadır, örneğin cami saldırıları ve Kur'an-ı Kerim yakma olayları gibi ırkçı eylemler gerçekleştirilmektedir. Özellikle Avrupa'da artan İslamofobi, aşırılık yanlısı grupların yükselmesine, güçlenmesine ve cesaretlenmesine olanak sağlamıştır. Milliyetçilik duygusuyla beslenen aşırı sağcı düşünce, kendi güvenliklerini tehlikede gördükleri kişilere karşı güvensizlik atmosferi yaratmaktadır.

4.1.4. Antisemitizm

Antisemitizm, Yahudi düşmanlığı ve ırkçılığı olarak bilinen bir kavramdır ve 20. yüzyılda, özellikle Nazilerin iktidara gelmesiyle birlikte, en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Terim, 1879'da Wilhelm Marr tarafından kaleme alınan "Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum" -Yahudilerin Cermen Kültürü Üzerindeki

Zaferi- başlıklı makalesinde kullanılmıştır (Evans, 2017:30). Marr, Yahudilere karşı beslediği nefreti ve düşmanlığı ifade ettiği eserleriyle, on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında antisemitizmin yükselişine ve modern antisemitizmin oluşumuna katkıda bulunmuştur. Marr'ın düşünceleri, sonraki dönemde Adolf Hitler gibi antisemitizmin uygulayıcıları tarafından benimsenmiş ve Yahudi Soykırımına yol açan ideolojik temellerden biri haline gelmiştir.

Alman antisemitizmine ilişkin modern tarih yazımında iki temel argüman bulunmaktadır: sosyo-ekonomik bir olgu olarak antisemitizm ve kültürel bir kod olarak antisemitizm (Heilbrunner, 2000:56). Birinci dünya savaşı henüz başlamadan önce Almanya'nın yaşadığı sosyal ve ekonomik değişimler modern antisemitizmin temelini oluşturmuştur.

Antisemitizmden sonra ırkçılığın farklı biçimlerini ifade etmek için birçok sözcük kullanılmıştır. İslamofobi, İslam dinine ve Müslümanlara karşı önyargı veya korkuyu ifade ederken, zenofobi, yabancılara veya göçmenlere karşı düşmanlığı tanımlar. Afrofobi ise Afrika kökenli insanlara karşı olan korku ve önyargıyı temsil eder. Bu terimler, ırkçılığın türlü yönlerini ve farklı hedeflerini belirtmek için kullanılmakta olup belirli bir gruba yönelik ayrımcılığı veya aşağılamayı ifade etmektedir. Bunun yanı sıra her bir kavramın ortak noktası bulunmaktadır, bunlardan biri güvenlik kavramıdır. Güvenlik, bir ülkenin öncelikli meselesini oluşturmaktadır. Karşıt olmak için herhangi bir kalıp sözcüğe ihtiyaç bulunmamaktadır. Tarih var olduğundan beri siyahlar beyazları, Hristiyanlar Yahudileri, güçlüler ise güçsüzlere yenmek için sürekli bir çaba içerisinde olmuşlardır. Fakat her bir sebebin sonucu doğurduğunu da unutmamak gerekir. Bu noktada şiddet, güçlü tarafından en çok kullanılan araçtır. Güçlünün güçsüz üzerinde uyguladığı orantısız şiddet güvenlik meselesini ortaya çıkarmaktadır.

Yahudilere karşı genel düşmanlığın nedenlerinden biri Yahudilerin gerçek işlerden kaçınması, diğeri ise Yahudi olmayanlara karşı yasal olarak öngörülen düşmanlıklarıdır (Marr, 1879:6). Bu ve benzer değerlendirmelerin giderek toplumsal kolektif bilinçdışını işletmesiyle ve basının giderek “içimizdeki hainler” söylemini dile getirmesiyle Almanya coğrafyasındaki her sorun Yahudilerin gizli parmağının olduğu iddiasıyla birleştirilmiştir ve totalitaryanizmin kaynaklarından biri olacak bir düşünce akımı hızla topluma yayılmıştır. Yazarı meçhul *Siyon Protokolleri* gibi kimi çok geniş

kitlere ulaşmış komplo kitapları da bu türden düşüncelerin kendini gerçekleştiren bir kehanetine dönüşmüştür.

4.2. Avrupa'da Yabancı Karşıtı Örgütlenmeler ve şiddet Eylemleri (2010-2023)

Aşırı sağ görüşlü parti söylemleri, örgütlerin düzenlediği toplantılar, yürüyüşler, etkinlikler ile mültecilere duyulan öfkenin artmasına neden olmuştur. Sosyal medya, örgütlenmelerde yardımcı araç olarak kullanılmaktadır. Günümüzde yalnızca iletişim aracı olarak değil örgütlenme aracı olarak da kullanılmaktadır. Facebook, Twitter, telegram ve WhatsApp hesapları, aynı anda birçok insana ulaşabilmenin imkanını sunarken aynı görüşteki insanlara da örgütlenebilme imkânı sunmuştur. Aşırı sağ düşüncenin radikal eylemleri, yükselişe geçtiği 2015 yılları itibariyle olduğundan göçmen sorunlarının henüz bir krize dönüşmediği 2010 yılından günümüze kadar geçen süreç esas alınacaktır. Bu bölümde Almanya, İtalya ve İsviçre özelinde 2010 yılından 2023 yılına kadar gerçekleştirilen aşırı sağ bazlı şiddet ve terör eylemleri ile bu yıllar arasında aktif faaliyet gösteren örgütler incelenecektir.

4.2.1. Almanya'daki Aşırı Sağcı Örgütlenmeler

Almanya tarihinde kurulan aşırı sağ görüşlü siyasi partilerin neredeyse hepsi toplum örgütlenmesine ihtiyaç duymaktadır. Bir bakıma aşırı sağ görüşe hizmet etmektedir. Siyasette yükselişine şahit olduğumuz partilerin yanında aşırı sağcı örgütler destekçilerini önemli ölçüde arttırmışlardır. Bu çerçeve doğrultusunda kurulan PEGIDA, Kimlikçiler Hareketi, Gruppe S ve NSU gibi bilinen ve büyük destekçilere sahip örgütlenmelerin dışında bölgesel örgütlenmeler de bulunmaktadır. Bu örgütler ortaya çıktıkları eyaletlerde yaptıkları şiddet eylemleri sonucu tanınmaktadır. Anadolu Ajansı verilerine göre aktif faaliyet gösteren örgüt sayısı on, kapatılan örgüt sayısı ise on ikidir (Başay, Gönültaş, 2020).

1969'dan bu yana varlığını sürdüren Nasyonal Sosyalist Yeraltı (NSU) örgütü, aşırı sağcı terör örgütü olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın sebebi, 2011 yılında bir banka soygunuyla ilişkilendirilen NSU üyelerinin daha sonra seri cinayetlerin failleri olarak ortaya çıkmasıyla olmuştur. İki örgüt üyesinin, yakalanmamak için kendilerini bir karavanda öldürmesi ve ardından evlerinde çıkan yangın sonucunda gerçeklerin gün yüzüne çıkması, örgütün suçlarına ve eylemlerine dair belgelerin bulunmasına yol açmıştır. 8'i Türk 10 kişinin ölümüne sebep olan örgütün 2 bombalama ve 15 banka soygunu eylemleri ortaya çıkmıştır (Köehler, 2014:123). NSU'nun uzun yıllar boyunca

faaliyet göstermesi, istihbarat birimlerinden yardım aldığı iddialarını beraberinde getirmiştir. Alman kolluk kuvvetlerinin aşırı sağ ile bağlantı içinde olması, olanlardan çok olabilecek durumlar için büyük tehlike yaratmaktadır. Aşırı milliyetçi ve yabancı düşmanlığı ile bilenen örgüt üyelerinin içten içe besledikleri nefretin insanlık dışı sonuçlarıyla karşılaşmaktadır. Doğu Almanya'nın aşırı sağcı "yeraltı" örgütlenmelerinin günümüze kadar geldiği -düşünceler şekil değiştirmiş olsa bile- açıkça ifade edilebilecektir. 2000-2020 yılları arasında Almanya'da tespit edilen örgütlerin çoğu kapatılmıştır. Bu örgütler arasında "Blood & Honour (B&H), Heimattreue Deutsche Jugend (HDJ), Collegium Humanum (CH), Altermedia Deutschland, Bauernhilfe, Freikorps Havelland, Kameradschaft Süd, Nationalsozialistischer Untergrund, Old School Society, White Youth, Landser, ,Weisse Wölfe Terrorcrew ve Gruppe Freital bulunmaktadır." (Hanayi, 2020).

2014 yılında ortaya çıkan PEGIDA örgütü, toplumu etkili bir şekilde organize ederek Almanya'nın aşırı sağcı partisi AfD'ye destek sağlamıştır. Bu sayede, düşüncelerini siyasi alanda meşrulaştıracak bir platform elde etmiştir. PEGIDA ve AfD arasındaki karşılıklı destekleme, aşırı sağcı görüşlerin Avrupa genelinde beklenen desteği kazanmasına katkıda bulunmuştur. PEGIDA kavramının açılımı "Batı'nın İslamlaşmasına karşı vatansever Avrupalılar" şeklindedir ve bu isim, örgütün ideolojisini açık bir şekilde yansıtmaktadır. İslam karşıtı bir örgüt olarak, PEGIDA, sosyal medya aracılığıyla organize ettiği insanlarla yürüyüşler düzenleyerek, 2015 sonrası ortaya çıkan düzensiz göçmenlik konusunda eleştirilerde bulunmaktadır. Aynı zamanda örgütün şehir isimleriyle uyumlu; HH-Gida (Hamburg), Bãrgida (Berlin), Bogida (Bon), Dũgida (Dũsseldorf), Olgida (Oldenburg), Legida (Leipzig), Bregida (Bremen), Mũgida (Mũnchen), Kagida (Kassel), Hagida (Hannover), Nũgida (Nũrnberg), Kũgida (Kũln), Magida (Magdeburg), Saargida (Saarland), Pegida NRW ve Pegida Wũrztburg gibi alt kuruluşları bulunmaktadır (A.g.e.:2020). Örgüt sadece Almanya'da değil Avrupa genelinde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmalar, iktidara göçmen politikaları nedeniyle oluşan bir anlık sınırların sonucunda Neo-Nazi görüş benimseyen düşüncelerin hızlı bir şekilde yapılanmasına yardımcı olarak büyük tehlikeyi de beraberinde getirmektedir.

Kimlikçiler Hareketi, 2012 yılında Almanya'da bir grup aşırı sağcı aktivist tarafından kurulan bir örgüttür. Hareket, etnik grupları, bir topluluğa ait olmanın temelini biyolojik kriterler yerine kültürel bağlantılarla tanımlayan etno-çoğulculuk fikrini

savunmaktadır (Goetz, 2024). Bu ilke, grupları soy, kan bağı ve ortak kökenden ziyade kültürel aidiyet temelinde değerlendirmeyi öngörmektedir. Bu nedenle, diğer sağcı gruplara göre daha ılımlı olarak kabul edilen Kimlikçiler Hareketi, özellikle gençler arasında daha kabul edilebilir bir duruş sergilemektedir. Ancak, bu "ılımlı" örgüt dahi diğer örgütler gibi ırkçı önyargıları yaymaya çalışan provokatif eylemlere başvurabilmektedir. 2012 yılında Fransa'da eylem yapan gençlerin kaydedilen videosundaki şu ifadeler dikkat çekmiştir; "Bunun sadece bir manifesto olduğunu düşünmeyin, bu bir savaş ilanıdır!" Kimlikçiler Hareketi'nin destekçileri, uzun süredir bir "savaşa" olduklarına inanıyorlardı. Dolayısıyla, acil durum hazırlıklarının uzun süredir devam etmesi şaşırtıcı olmamalıdır." (Bezci, ve diğerleri, 2022:45).

Kimlikçiler, Almanya Kimlik Hareketi'nin (IBD) manifestosunda da belirttiği gibi "gelenek, vatan, aile, kültür, insan, devlet, düzen veya güzellik gibi değerlerin yeniden olumlu, arzu edilir kavramlar haline gelmesini" savunmaktadır (A.g.e.:2024). Avrupa'da hızla yayılan ve "hipster sağcılar" olarak da bilinen Kimlikçiler Hareketi, İslamofobik, ırkçı, anti-demokratik ve göçmen karşıtlığı fikirlerini savunan en tehlikeli aşırı sağcı örgütlerden biridir (Koyuncu, 2019). Hareketin popülaritesi, 2019 yılında Yeni Zelanda'da gerçekleştirilen, İslam karşıtı ve hatta Müslüman nefretine dayanan Christchurch cami saldırısı sonrasında artmıştır. Bu popülaritenin nedeni saldırıyı Kimlikçi Hareketine sempati duyduğunu belirtmesiyle ilgilidir.

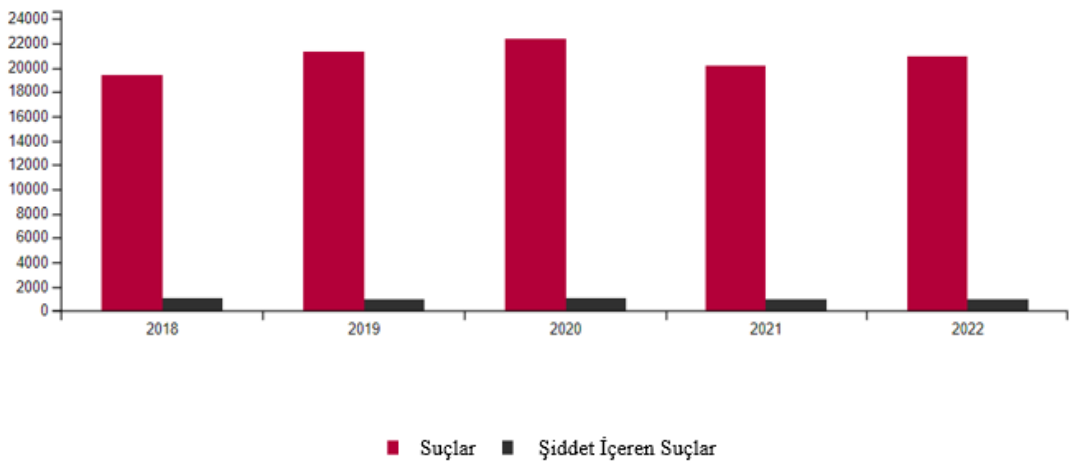
2020 yılında ortaya çıkan "Gruppe S" adlı örgüt, Müslümanlara, mültecilere ve Alman politikacılara yönelik terör saldırıları planlarken Federal Anayasa Koruma Teşkilatı tarafından yakalanmıştır. Adını lideri Werner S.'den alan bu aşırı sağcı grup, on iki üyeden oluşmaktadır, bunlardan biri kaçak durumdadır. Geri kalan on bir kişi tutuklanmış ve yargılanmaktadır. Grup, ırkçı saldırılarla iç savaş çıkarmak ve Almanya'nın demokratik düzenini istikrarsızlaştırmak suçlamalarıyla yargılanmaktadır. Ek olarak, grup üyelerinden biri sosyal medya platformlarında ten rengine hakaret etme ve Müslümanları hamam böcekleri, katliama layık insanlar, çöp insanlar gibi ırkçı söylemlerle hedef alma suçlarıyla da itham edilmektedir (Sputnik, 2021).

4.2.2. Almanya'daki Aşırı Sağcı Şiddet Eylemleri

Almanya İçişleri Bakanlığı ve Federal Kriminal Dairesi (BKA) iş birliğinde hazırlanan "2020 Siyasi Suçlar Raporu'nda" yayınlanan verilere göre Almanya'da aşırı sağcılar tarafından işlenen suç sayılarının 2016'da 23 bin 555, 2017'de 20 bin 520, 2018'de 20 bin 431 ve 2019'da 22 bin 342 ve 2020'de 13 bin 659 olduğu belirtilmiştir. (Başay, 2021) Yine aynı kurumun bir yıl sonra yayımlanan raporuna göre, 2021 yılında 20 bin 201 aşırı sağcı suç ve şiddet içeren suç işlenmişken 2022 yılında bu sayı %3,8 artarak 20 bin 967'ye yükselmiştir (Verfassungsschutz, 2024). 2023 yılı siyasi suçlarda yaşanan artışın tüm yıllardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Almanya'nın kültürel popülasyonu ve aşırı sağcı yapılanmalarının fazla olması, yıllar bazında yaşanan şiddet oranlarındaki artışın kaynağını oluşturmaktadır. Federal Meclis Başkan Yardımcısı Petra Pau'nun açıklaması bu hususu kanıtlar niteliktedir; "Her 18 dakikada bir sağdan gelen bir suç; rekor düzeylere çıkan devasa artış bir dönüm noktası olmalı."5 (Spiegel, 2024).

Aşırı sağ, destekçileri için sadece fikirler bütünü değil, hayatlarını yaşama biçimini de ifade etmektedir. Almanya tarihine yer etmiş Boğaziçi Cinayetleri, Oktoberfest Bombing Saldırısı, Solingen Faciası, Halle Sinagogu Saldırısı, Winnenden Okul Katliamı ve 2004 Köln Bombalı Saldırısı Almanya'nın aşırı sağcılar tarafından yapılan ırkçı saldırılarından bazılarıdır. Hepsinin ortak noktası yabancı düşmanlığı, nefret, İslam karşıtlığı, ırkçılık kavramlarını içeren aşırı sağ düşüncedir. Bu hisler normal

2018'den 2022'ye kadar aşırı sağcı suç ve şiddet içeren suçların gelişimi

Grafik 4.1: Almanya'da Aşırı Sağcı Şiddet İçeren Suçların Gelişimi (2018-2022)

⁵ Grafik 4.1'e göre, 2018-2022 yılları arasında 18 binin üzerinde aşırı sağcı suç işlenmiştir.

insanların besleyeceği türde hisleri barındırmamaktadır. Aynı anda birden çok kişinin ölümüne sebebiyet verme fikri için nefretten daha fazlası olması gerekmektedir. Bu tür düşünce ve eylemlerin aşırı sağ ile artması büyük tehlikelere neden olabilecektir.

Döner Cinayetleri olarak da bilinen Boğaziçi seri cinayetleri, Almanya'da aşırı sağcı örgütlerin kontrolsüz bir şekilde faaliyet gösterdiği gerçeğini 2011 yılına kadar gizlemişti. NSU terör örgütüne mensup iki kişinin banka soygunu sonrasında polise teslim olmamak için karavanda intihar etmeleri, gizlenen tüm gerçekleri gün yüzüne çıkarmıştır. 2000'li yılların başında faaliyete geçtiği tahmin edilen bu örgüt, aralarında sekiz Türk kökenli kişinin de bulunduğu on kişiyi öldürdü. Cinayetlerin tek hayatta kalan sanığı olan Beate Zschäpe müebbet hapis cezasına çarptırıldı, ancak cinayetlerin arka planı hala tam olarak aydınlatılamamıştır (Atasoy, 2021).

Halle şehrindeki 9 Ekim 2019'daki bir olay, aşırı sağcı bir terör saldırısının acı verici bir örneğidir. 27 yaşındaki Stephan Balliet adlı teröristin, Christchurch, Yeni Zelanda'da yaşanan cami saldırılarından esinlenerek hareket ettiği düşünülmektedir. Balliet, kiraladığı araca silahlar ve patlayıcılar yerleştirerek bir sinagogu hedef almıştır, ancak bu hedefine ulaşamamıştır. Başarısızlığın ardından sokakta karşılaştığı bir kadını öldürmüştür ve daha sonra bir Türk döner restoranına saldırmıştır, burada da bir kişiyi öldürmüştür. Saldırı, Yahudilerin Yom Kipur Bayramını kutladığı sırada gerçekleşmiştir. Saldırgan hedefine ulaşabilseydi daha farklı senaryolar da mümkündü. Bu trajik olaylar, aşırı sağcı terörizmin artan bir tehdit olduğunu göstermektedir. Bu olaydan bir sene sonra Hanau'daki 19 Şubat 2020 tarihli saldırılar, aşırı sağcılar tarafından iki kafeye karşı gerçekleştirilen vakalardır. Bu ırkçı motivasyonlu saldırılarda, dördü Türk, toplamda dokuz kişi hayatını kaybetmiştir. Saldırgan Tobias Rahjen, evinde annesiyle birlikte ölü bulunmuştur. Bu olaylar, ırkçılığın kin dolu boyutlarına ulaştığını ve hatta sağlıklı bir düşünce çerçevesinde gerçekleştirilmediğini net bir şekilde göstermektedir.

Aşırı sağcılar, sadece göçmenler için değil siyasiler için de tehdit oluşturmaktadır. İrkçilik karşıtı söylemleriyle bilinen Walter Lübcke, Neo-Nazi olarak bilinen "Combat 18" örgütü üyelerinin silahlı saldırısı sonucu hayatını kaybetmiştir. Hristiyan Demokrat Partisi'nde (CDU) aktif siyasetçi olarak görev yapmakta olan Lübcke, Almanya'daki aşırı sağ şiddetine siyaseti karıştırarak farklı bir boyut kazandırmıştır (Aşçı, 2019). Combat 18, bu olay sonrası kapatılmıştır. Benzer bir olay, 2015'teki federal seçimlerde bağımsız belediye başkanı adayları olan Henriette Rekerk'e

yapılmıştır. Seçimden bir gün önce, aşırı sağcı bir eylemci tarafından bıçaklı bir saldırıya uğramış ve ağır yaralanmıştı. Yabancılara ve mülteci topluluklara karşı ılımlı olduğu bilinen Henriette Rekerk, yaşanan saldırıdan sonra %52 oy alarak seçimi kazandı ve hala Köln belediye başkanı olarak görevine devam etmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere, aşırı sağcı grupların öfkesi yalnızca yabancılara, farklı dine mensup olanlara değildir. Aynı fikri paylaşmadığı her kişi, bu gruplar için tehdit oluşturmaktadır.

4.2.3. İtalya'daki Aşırı Sağcı Örgütlenmeler

2016 yılında Milano'da hayatını kaybeden Neo-faşist Sergio Rampelli için 2024 Ocak ayında gerçekleştirilen bir anma etkinliğinde, Hitler'in sembolü haline gelen Roma selamı, yaygın olarak bilinen diğer adıyla Nazi selamı, basında önemli bir yer tutmuştur. Yapılan bu hareket, ülkenin faşist geçmişinden kalan fikirlerin hala varlığını sürdürdüğünün bir işareti olarak kabul edilebilir. Bu fikirleri mümkün kılan en önemli etkenlerden biri faşist örgütlenmelerdir. İtalya'nın günümüzdeki aşırı sağcı iktidar yapısı bu örgütlerin faaliyetlerini sürdürebilmelerine olanak sağlamaktadır. Almanya ve Avusturya'da yasaklanan Nazi selamı, İtalya'nın en bilinen aşırı sağcı örgütü CasaPound Italia (CPI) üyeleri tarafından yapılmıştır. (Müller-Meiningen, 2024) 2008 yılında kurulan örgüt, başlangıçta sosyal konut haklarına odaklanmış olup, İtalya'nın faşist geçmişinin romantikleştirilmesi amacıyla bir araya gelmiştir. Aynı zamanda İtalyan Neo-faşist hızlandırma hareketi ve militan örgütü olarak bilinmektedir (CTEC, 2022).

CasaPound'un fikirleri, politika pozisyonları ve retorığı, 1930'lu ve 1940'lı yılların İtalyan Faşizminin sosyal doktrinlerine sıkı sıkıya bağlıdır (Kenes, 2021). Faşizmin yaydığı şiddet olgusu, grup kimliği, şiddetin yüceltilmesi gibi unsurları benimsemektedir. Örgütün milliyetçiliğe yaptığı vurgu, refah hizmetlerinden yararlanma konusunda etnik İtalyanlara ayrıcalık tanıyan refah şovenizmi ve doğrudan sokağa inme yaklaşımı, onu “yeni sağ” Avrupa sokak hareketlerinin bir üyesi haline getirmiştir (Bartlett, Birdwell, Froio, 2012:24). Grup kimliği, militanlığa, şiddetin yüceltilmesine ve şiddetli çatışmaya odaklanır. Agresif, çatışmacı ve bazen şiddet içeren bir aktivizm tarzını toplumsal sosyal hizmetler sağlamak gibi daha yumuşak taktiklerle birleştiren CasaPound, çağdaş İtalya'da faşizmin normalleşmesine öncülük ederek medya ve kültürel alanlarda önemli derecede ilgi kazanmıştır.

Tarihte birçok aşırı yanlısı örgüt ve siyasi parti, zararlı radikal eylemleri nedeniyle yasaklanmıştır. Ancak, bu yasaklamalar, ilgili fikirlerin varlığını sürdürmesine engel olamamıştır; bu fikirler zamanla yeni oluşumların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Avanguardia Ordinovista (Öncü Düzen) isimli örgüt de bu oluşumlardan biridir. Bu oluşum, ideolojik temellerini eski Neo-faşist örgüt "Ordine Nuovo"dans (Yeni Düzen) almaktadır. 2014 yılının Aralık ayında, göçmenlere ve sol eğilimli politikacılara karşı saldırı hazırlığı iddiasıyla on dört üyesinin tutuklanmasıyla gündeme gelmiştir (RaiNews, 2023). Demokratik devletlerde düzenin bozulması hususu oldukça zor bir durumdur. Ancak, faşist rejimlerin yıkılmasından yaklaşık yetmiş beş yıl sonra bile, kamu düzenini sarsmak ve İtalya'yı yeni bir siyasi parti aracılığıyla yönetmek için girişimler hala mevcuttur. Bu tür eylemler geçmişte var olmuş ve gelecekte de devam edeceği görülmektedir.

İtalya'nın Berlusconi önderliğindeki Forza Nuova (Yeni Güç) isimli siyasi parti aşırı sağcı, Neo-faşist bir parti olarak bilinmektedir. Parti, göçmen karşıtı milliyetçi politikaları desteklemektedir. Sekiz Nokta manifestosunda belirlediği maddeler, parti ideolojisinin temelini oluşturmaktadır. Bu maddeler arasında; kürtajın yasaklanması ve etnik İtalyanlar arasında aile ve demografik büyümenin teşvik edilmesi, göçün yasaklanması ve göçmenlerin ülkelerine geri gönderilmesi, Masonluğun yasaklanması ve mafya gibi gizli topluluklarla mücadele edilmesi, tefeciliğin ortadan kaldırılması ve kamu borçlarının silinmesi, faşist parti kurulmasını yasaklayan ve nefret söylemlerini suç sayan Scelba ve Mancino Yasalarının yürürlükten kaldırılması şartları yer almaktadır (Forza Nuova, 2021). Aşırı sağcı Özgürlük ve Barış İttifakı bir heyet ile gittiği Beyrut'ta, İsrail karşıtı hareketleriyle bilinen Hizbullah terör örgütü ile görüşmesinde kaydedilen sözler, eski sağ yeniden canlanabilir mi sorularını akıllara getirmektedir. Forza Nuova lideri Roberto Fiore bu görüşmede; "Herkes şunu bilmeli ki, sizin barış arzularınızı tamamen paylaşan ve Siyonist eğilimlere karşı mücadelenizde ortağınız olan milyonlarca Avrupalı var" (Weinthal, 2019) sözleriyle toplumda antisemitik duyguları harekete geçirme eyleminde bulunmuştur.

Nasyonal sosyalist düşünce çerçevesinde 'Avrupa'yı yeniden fethetme' projesi kapsamında tasarlanan Avrupa Sosyal Hareketi (ESM), 2011 yılının son çeyreğinde Roma'da kurulmuştur. Örgütün sembolünde, Nazi bayrağı renkleriyle Avrupa'nın yeniden dirilişinin simgesi olan Arap Anka kuşu bulunmaktadır. ESM sosyal medya hesaplarıyla ağlarını genişleterek ilk toplantılarında Avrupa'yı ABD'nin kontrolünden

kurtarmayı amaçlayan bir ittifakın ilk temelleri atılmıştır. CasaPound örgütü kadar bilinmemesinin sebebi karizmatik bir lidere sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. "Avrupa ölüyor, geri dönme zamanı" ve "Avrupa bize ait" gibi sloganlarla Amerikan karşıtı, komünizm karşıtı ve Yahudi karşıtı ideoloji benimsemişlerdir (Pasqua, 2012). Bu gruplar, İtalya'daki aşırı sağ ağının büyümesinde ve mevcut aşırı sağcı yönetimin oluşumunda önemli bir etkiye sahiptir. Bu örgütlerin faaliyetleri, İtalya'nın sosyal ve politik yapısı üzerinde belirgin bir etki bırakmaktadır. İtalya'daki aşırı sağcı örgüt yapılanmaları, ideolojik olarak Neo-faşist bir düzenin kurulmasını amaçlamaktadır. Bu düşünceler oldukça tehlikelidir. Toplumun önemli bir kesimi popülist söylemlerle etkilenmişken, Nazi benzeri faşist örgütlerin gizli eylem planları ve şiddet girişimleri, ülkenin siyasi atmosferini daha da gerilimli hale getirebileceği düşünülmektedir.

4.2.4. İtalya'daki Şiddet Eylemleri

İtalyan radikal sağcı siyasi partilerin ırkçı söylemlerindeki aşırı dil, toplumu kışkırtıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu tür aşırı ırkçı söylemler, ayrımcılığı, kutuplaşmayı ve ötekileştirmeyi artırmakta ve toplumlar arasında düşmanlık ve nefret duygularının yayılmasına neden olmaktadır. Bir liderin özellikle de siyasi bir liderin, uluslararası insan hakları çerçevesinde siyasi bir statüye sahip mültecilere veya göçmenlere karşı halkını doldurması, bu halkı suça yöneltmektedir. Ocak 2008 ile Mart 2020 tarihleri arasında İtalya'da belgelenmiş toplam 7.426 ırkçılık saldırısı tespit edilmiştir. Cronache di Ordinario Razzismo tarafından yayınlanan Beyaz Kitap'ta, bu saldırıların 5 bin 340'ının sözlü saldırı, 901'inin kişilere yönelik fiziksel saldırı, 177'sinin mala zarar verme ve 1008'inin ayrımcılık vakası yaşandığını belirtilmektedir (Camilli, 2020). Polisin kaydettiği nefret suçu rakamlarına göre en fazla nefret suçu 2021 yılında 1445 olarak belirlenmiştir (ODIHR, 2022).

Meloni yönetiminden önce iktidar ortaklarından biri olan Matteo Salvini, göç sorunu ve Avrupa Birliği karşıtlığı konularında oldukça saldırgan bir lider izlenimi vermiştir. Söylem üslubuyla tepki çeken Salvini, Twitter üzerinden verdiği tehditkâr ve aşağılayıcı yanıtlar oldukça gündem yaratmaktadır. Attığı bir tweetinde toplumdaki bir kişiye çingene ifadesi kullanmaktan çekinmediği ve aynı zamanda evinin yıkılacağı hususunda göz dağı verdiği görülmektedir. 2017 bölgesel seçim mitinginde, Forza Italia ve merkez sağ koalisyon içeren Lig Partisi, göçmenlerle ilgili iddialı bir söylemde bulundular. Forza Italia lideri Silvio Berlusconi ve Lig Partisi lideri Matteo

Salvini, yüzbinlerce göçmenin sınır dışı edileceği sözünü verdiler. İlgili yılda kaçak yollarla ülkeye giren 600 bin kişi bilgisi doğrultusunda, Silvio Berlusconi, “Bu 600.000 kişiyi polis, kolluk kuvvetleri ve ordunun yardımıyla yakalayacağız... Herkes onları işaret ederek kimliklerinin tespit edilmesine yardımcı olabilir” mesajını verirken; Salvini, kendisinin ve müttetiklerinin iktidara gelmesi durumunda düzensiz göçmenlerin toplanıp '15 dakika içinde' evlerine gönderileceği hususunda bir açıklama yaptı (Scherer, 2018). Ancak, bu sözlerin her ikisi de gerçekleşmeyen ütopyik fikirler olarak değerlendirilebilir. Öyle ki, bu seçimlerin ardından İçişleri Bakanı olarak görev yapan Salvini, bahsedilen büyük rakamlarda göçmen gönderimi gerçekleştirememiştir. Her iki parti de faşist düzenin devamı niteliğinde olduklarından, çok-kültürlü ve çok-etnili bir toplum hayalinin dışında kalmaktadırlar.

Matteo Salvini, 2018 yılında İtalya İçişleri Bakanı olarak göreve gelir gelmez, ülkedeki Roman nüfusu hakkında bir nüfus sayımı yapmayı planladığını açıkladı. Bu girişim, “etnik temizlik” çağrışımı yaptığı için ciddi eleştirilere maruz kaldı ve anayasal olarak korunmuş insan haklarına ve eşitlik ilkelerine aykırı olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Salvini, bu planını savunurken, Romanların parmak izlerini toplama veya onları fişleme niyeti taşımadığını belirtmiştir. Bunun yerine, amacının Roman kamplarındaki yaşam koşullarını incelemek ve özellikle okula düzenli olarak gitmeyen çocukları korumak olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Avrupa Birliği fonlarından gelen milyonlarca Euro'nun nasıl harcandığını denetlemek istediğini ifade etmiştir. Ancak İtalyan Roman vatandaşlarını sınır dışı edemediği için üzüntüsünü de dile getirmiştir (Custodero, 2018). Salvini'nin "saf İtalyan" seçmen kitlesine hitap ederken kullandığı söylem de dikkat çekicidir. Bu konuşmalarında, seçmenlerini geniş bir aile metaforu üzerinden bir araya getirmeye çalışmıştır. Salvini, bu kitleye hitap ederken otoriter veya buyurgan bir üslup yerine, daha çok duygusal ve fedakâr bir ton benimsemiştir. Bu bağlamda, kendisini bir baba figürü olarak konumlandırarak, seçmenlerinin ve onların çocuklarının refahı adına konuştuğunu ve hareket ettiğini ifade etmiştir (Bernini, 2020). Bu tür bir söylem, geleneksel aile yapısında babanın otoritesini ve aile adına konuşma yetkisini temsil etmektedir. Fakat siyasi bir figürün Romanlar hakkındaki girişimi ve seçmenlerine hitap şekli, hem hukukî ve etik tartışmalar doğurmuş, hem de siyasi stratejileri açısından incelenmeye değer bir nitelik taşımaktadır.

SETA'nın 2018 Avrupa İslamofobi raporunda İtalya'da Müslümanlara karşı gerçekleştirilen aşırı sağcı şiddet eylemlerinden bazıları şunlardır;

- Bir İtalyan vatandaşı, yerel caminin tanınmış bir üyesi olan Senegalli bir sokak satıcısını vurarak öldürdü.

- Macerata'da Nijeryalı 6 göçmen kurşunla yaralandı. Terör saldırısını, Kuzey Ligi idari seçimlerinde eski aday olan ve Neo-faşist gruplara yakın olan genç İtalyan vatandaşı Luca Traini tarafından gerçekleştirdi.

- Faslı genç bir kız, İslami peçe taktığı için kendisini tehdit eden ve hakaret eden İtalyan bir adam tarafından metroya itildi (Bayraklı & Hafez, 2019).

İtalya'nın en büyük sorunu yasa dışı yollarla gelen göçmenlerdir. FRONTEX verilerine göre 2022 yılında İtalya'ya tekneyle gelenlerin sayısı 69 bin 900 iken 2023 yılında bu sayı 133 bin 100 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum aşırı sağcı partilerin söylemlerinde arttırdıkları şiddeti toplumlarda fiziksel boyuta taşımaktadır. Avrupa'yla çözülemeyen göçmen sorunu, sürekli olarak artan sığınma talepleri, ülke kaynaklarının tüketilmesi hususları siyasi liderlerin "meşru" söylemleriyle çakışınca beklenmedik etkiler yaratabilmektedir. Devamlı olarak popülist söyleme maruz kalan kesimlerin, özellikle de eğitimsiz kesimlerin, yabancı düşmanlığına bağlılık kazanması durumu bu sebeple olağandır. Genel çerçeveye baktığımızda şiddet eylemleri, İtalya'da Müslümanlara ve göçmenlere yönelik artan hoşgörüsüzlük ve ayrımcı tutumların siyasi, sosyal ve medya söylemlerinin bir sonucu olarak görülmektedir.

4.2.5. İsviçre'deki Aşırı Sağcı Örgütlenmeler

18 Ekim 1907 tarihli Lahey Sözleşmeleri'nde kanunlaştırılan ve uluslararası teamül hukukunun bir parçası olan tarafsızlık hukuku, tarafsız bir devletin hak ve yükümlülüklerini tanımlar (Council, 2022). İsviçre, dış politika temellerini daimî tarafsızlık prensibine dayandırmaktadır. Bu prensip, İsviçre'nin uluslararası ilişkilerde benzersiz bir konumda bulunmasını temin etmektedir. Tarafsız Bağımsız İsviçre Hareketi (Action for a Neutral Independent Switzerland-AUNS) adlı kuruluş, bu benzersizliği koruyup vurgulayan bir platform olarak öne çıkmaktadır. AUNS, İsviçre'nin tarafsızlık politikasını ve uluslararası bağımsızlığını desteklemek amacıyla faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte, bu desteğin muhafazakâr ve milliyetçi politika çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. AUNS, İsviçre'nin Birleşmiş

Milletler üyeliğine karşı çıkararak, ülkenin tarafsızlık ve bağımsızlık prensiplerini koruma misyonunu üstlenmektedir. AUNS, İsviçre radikal sağcı popülist partisi SVP'nin üyesi Christoph Blocher ve Liberal Demokrat Parti (FDP) üyesi Otto Fischer tarafından kurulması nedeniyle aşırı sağcı bir örgüt olarak bilinmektedir (Geschichte, 2021). Resmî web sitelerinde örgütün sağ ve sol aşırıcılara, ırkçılara, Yahudi karşıtlarına, Neo-Nazi ve Nasyonal Sosyalist fikirlere yer olmadığı belirtilse de İsviçre'nin en yabancı düşmanı partiyle yakından ilişkilidir.

Eisenjugend Schweiz (Demir Gençlik İsviçre) kendisini, ABD kuruluşlu Demir Gençlik örgütünün İsviçre ayağı olarak adlandırmaktadır. “Halkımızın varlığını ve beyaz çocuklar için bir geleceği güvence altına almalıyız.” sözleriyle beyaz üstünlüğü ideolojisinin örgütün temel hedefi olduğunu belirtmektedir. 2019 yılında açılan Twitter hesaplarıyla ırkçı ve Yahudi karşıtı paylaşımları, yapacakları platformun alt yapısını hazırlanmıştır (Mertens, 2020). Bu hesaplarında yapmış oldukları paylaşımlarla ideolojilerini hedef kitlelerine yaymayı amaçlamaktadır. Örgütün iç yapılanmasına dair net bir bilgi olmamakla beraber silahlı bir yapılanma olduğu sosyal medya paylaşımlarından anlaşılabilir. Klasik anlamda şiddete meyilli bir Neo-faşist grup özelliği taşımaktadır. Son olarak 2019 Yeni Zelanda Christchurch saldırısını desteklediğini beyan etmiştir ve bu gibi eylemlerin büyük değişimler yaratabileceği fikrini benimsemektedir (A.g.e.:2020).

Junge Tat (Genç Eylem), Eisenjugend Schweiz ve Nationalistische Jugend Schweiz (Milliyetçi Gençlik İsviçre) adlı iki grubun uyarlaması olarak kurulan Nazi sempatzanı aşırı sağcı bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Telegram hesaplarında yayınladıkları ilk videoda, dövüş sanatlarıyla uğraşan, ağırlık kaldıran, eski ve yeni sağdan kitaplar okuyan, paramiliter hayatta kalma teknikleri konusunda eğitim alan ve dağlarda ve ormanlarda yürüyüş yapan genç erkekler yer alıyordu (Büchner, 2021). Videonun sonunda genç erkekler, gruplarının adının yazılı olduğu bir pankart açıp havai fişek patlatıyorlar. Propaganda olarak algılanan paylaşım videoları zamanla daha fazla kitleye ulaşabilme imkânı tanımıştır.

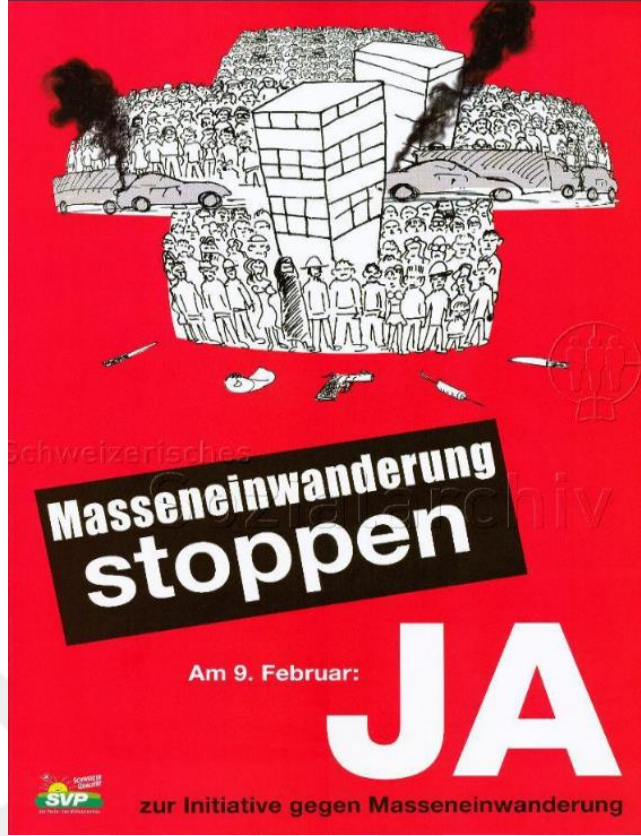
JT, 2022 Ocak ayında zorunlu aşı karşıtı eylem yapmak üzere diğer aşırı sağcı Neo-Nazi örgütlerle beraber görülmüştür. Ancak, JT'nin faaliyetlerinin diğer örgüt ve oluşumlara nazaran aşırı şiddet içermediği ve bu nedenle aşırı sağcı bir örgüt olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği konusu tartışılmaktaydı (Brühlmann, Jikhareva,

Jirát, 2022). Fakat Junge Tat, Basel'in ana tren istasyonunun çatısına "Suçluları sınır dışı et" yazılı bir pankart açarak havai fişek patlatma eyleminde bulundular (Anex, 2022). Bu olaydan kısa süre sonra da Zürich Onur Yürüyüşü etkinliklerinde düzenlenen kilise ayinini de engellemeye çalışan grubun en belirgin özelliği Nazi sempatisidir. İsviçre Halk Partisiyle birlikte eylemlerini sürdüren örgüt, partinin propaganda unsuru afişlerinin sosyal medya üzerinden yayılmasında yardımcı unsur olarak görev almaktadır. Gençlik yapılanmalarının sürdürülebilirliği konusunda sorun yaşayan aşırı sağcı gruplar için JT gibi gençlik birlikleriyle umutları yeşertmiştir (Pelda, ve diğerleri, 2022).

4.2.6 İsviçre'deki Aşırı Sağ Şiddet Eylemleri

İsviçre, çok-kültürlü bir etnik yapısı olan bir Avrupa ülkesidir. Ülkenin nüfusunun büyük bir çoğunluğunu Almanlar oluştururken, onları Fransızlar, İtalyanlar ve diğer etnik gruplar izlemektedir. Federal Irkçılığa Karşı Komisyon (EKR) tarafından yayınlanan rapora göre, 2023 yılında ırkçı saldırılar, önceki yıla kıyasla 168 artış göstermiştir. 2023'teki ırkçı saldırıların kategorileri şu şekildedir: yabancı düşmanlığına yönelik 387 ırkçı söylem, siyahi bireylere karşı ırkçı söylemler içeren 327 olay, Arap bölgesinden gelen insanlara karşı ırkçılıkla ilişkilendirilen 69 sözlü saldırı ve Müslüman karşıtı 62 ırkçı söylemler bulunmaktadır. Ayrıca Sağ popülist 53 saldırı gerçekleştirilirken antisemitist 46 saldırı ilgili raporda yer almaktadır (Rassismus, 2024).

Rapor verilerinde dikkat çeken bir husus sözlü şiddetin fiziksel şiddetten daha yüksek rakamlarda yer almasıdır. Bu durum, İsviçre'nin aşırı sağcı iktidarına bağlanabilir. Çünkü Nazi Almanya'sının kışkırtıcı ve aşağılayıcı propaganda uygulamasını İsviçre de başarıyla uygulamaktadır. Bu sebeple bu bölümde fiziksel şiddetten ziyade araçsallaştırılmış psikolojik şiddetin unsurları incelenecektir. Bu unsurlar referandum afişlerinde oldukça geniş yer tutmakta olup Şekil 4.6, 4.7 ve 4.8'de yer alan afişlerin yabancılara yönelik dışlayıcı unsurları değerlendirilecektir. SVP'nin parti ideolojisini yansıtmaması bakımından önemli bir yer tutan afişler, yasalaştırmaya yönelik taleplerin de yer verilmesiyle oldukça farklı görsellerin oluşmasına yardımcı olmuştur. Afişlerde kullanılan kırmızı ve beyaz renk İsviçre'nin bayrağını temsil ederken yabancılar siyah renkle betimlenmiştir.

Şekil 4.6: Kitlemel Güce Karşı Hazırlanan Referandum Afişı, 2014

Kaynak: GOAL

Bir yandan İsviçre'nin kültürüne ve karakterine, diğerk yandan ekonomisine ve yine doğal peyzajına zarar vereceği düşünülen yabancılar hakkında tekrarlanan konuşmalar, yabancı düşmanı bir zihniyete ya da en azından “dışarıdan” gelen her Őeye karşı Őphecı bir tutuma yol amaktadırdır (Maiolino, 2020). SVP, konut kıtlığı, artan kiralar, trafik sıkışıklığı, toplu taşımanın aşırı kalabalık olması, okul standartlarının düşmesi, Şiddet ve suç oranlarındaki artış, elektrik kesintisi, kişi başına düşen gelirin durgunluğu, sağlık durumunun iyileştirilmesi gibi gerekçeler "İsviçre'de kitlemel g durdurun" kampanyalarının yapılmasına yol açmıştır. Göçmen akışının olumsuz etkilerini vurgulayan görseller yasa tasarısının uygulanması durumunda toplumsal, ekonomik ve güvenlik alanlarındaki potansiyel sonuçları ne çıkarmaktadır.

Yabancı düşmanlığı ve yabancı düşmanı tutumlar, bir tehdit olarak algılanan ötekine, yani yabancıya karşı duyulan yaygın korkuya dayanmaktadır. İsviçre'nin “kalabalık” etnik yapısı nedeniyle var olan amaçlarına, örneğin tarafsızlık ilkesi, zarar gelmemesi hususunda yaşadığı titizliğin bir sonucu olabilir. 2014 yılında yapılan referandumda İsviçre halkının %50,3' kitlemel g durdurmayı amaçlayan halk girişimini

benimsemiştir. Seçmen katılımı %56,57 olarak gerçekleşti (Kucuk, 2024). İsviçre bayrağında yer alan haç işaretinin içine sınırlandırılmış bir alanda yaşam tasvir edilmek istenmiştir. Kenarlarda ise bıçak, iğne gibi unsurlar bulunmaktadır. Burada kalabalık toplumlarda hastalıkların ve şiddet eylemlerinin yaşanmasının olası olduğu vurgulanmaktadır.

Şekil 4.7: “Sosyal Refah Yasasına Hayır” Yazılı Referandum Afişi, 2011

Kaynak: GOAL

Nitelikli göçmenler, Avrupa ülkelerinin talep ettiği bir kesimi oluşturur. Ancak, ülkelerinden kaçıp Avrupa'ya sığınan her bireyin eğitim seviyesi yüksek olmayabilir. İsviçre, 2019 yılında yürürlüğe koyduğu göç yasasıyla, sığınma taleplerini reddedip sığınmacıları geri gönderme yetkisini elinde bulundurmaktadır. Ne var ki, sığınmacılar evraklarını yok ettiklerinde, bu duruma müdahale edebilecek bir yetki bulunmamaktadır ve bu kişilerin ülkeden çıkışları zorlanmamaktadır. Bu durum, sığınmacının sahip olduğu hakları nasıl kullandığıyla ilgilidir. Şekil 4.7’de gösterilen durum, ülke kaynaklarının resmi bir statüye sahip olmayan kişilere tahsis edilmemesi yönündeki isteği yansıtmaktadır. Daha genel bir ifadeyle İsviçre’de sığınmacıların

haklarını suistimal ettiğine dair endişeleri dile getirmektedir. Sığınma talebinde bulunan kişilere sağlanan zaruri ihtiyaçlar, sığınmacıları mutlu etmek amacıyla değil, zorunlu olduğu için karşılanmalıdır. “Sığınma hakkının kötüye kullanılması” konusunu ele aldığımızda, sığınmanın bir hak olduğunu göz ardı eden politikacıların bu yaklaşımının hatalı olduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 4.8: “Serbest Geçiş Hakkına Hayır” Yazılı Seçim Afişi, 2009

Kaynak: GOAL

Kazanılmış sosyal haklar paketi herkes ve her şey için ücretsiz bir geçişi ifade etmektedir. Böylelikle insanların serbest dolaşımı genişletilirse ücret baskısı artacak, işsizlik artacak ve sosyal hizmetler bozulacaktır. SVP’ye göre, İsviçre’ye gelen yabancıların ülke kaynaklarından yararlanması sorunlu bir düşüncedir. Kaynaklar tükendikçe verilen hizmetin kalitesinin düşeceğini ve bunların bir güvenlik sorunu oluşturacağı düşünülmektedir. Yabancıları öfkeli simsiyah bir kuzgun olarak resmettikleri afişler toplumsal alanlarda görünen her yere konulmaktadır.

Bu referandum, sığınmacılara yönelik daha sıkı sınır kontrollerinin ve daha katı göçmenlik yasalarının uygulanmasını savunan bir girişimin izlerini taşımaktadır. SVP, İsviçre'nin uzun dönemli planlamasının hiçbir alanında yabancıları istememektedir. Sığınmacıların İsviçre'ye girişini ve burada kalmalarını zorlaştırmayı hedefleyerek, daha korumacı ve sınırlayıcı bir politika önerisinde bulunmaktadır. Gerek varlığı gerekse dini alanlarını daraltarak yaşamını kısıtlayıcı bir prosedür uygulamaktadır. Ülke kaynaklarını sadece o ülkede doğmuş ve büyümüş kişilerce kullanılabilirliği sağlanmaktadır.

Bu tür referandumlar, ulusal sınırların korunması ve ulusal güvenliğin sağlanması endişeleriyle şekillendirilirken, aynı zamanda insani yardım ve uluslararası sığınma haklarıyla ilgili etik soruları da gündeme getirmektedir. Kamuoyunun yasa tasarısına yönelik desteğini veya karşıtlığını artırmayı amaçlayan afişler, genellikle endişe veya korku uyandıran unsurlar içerir ve mevcut göçmen politikaları üzerindeki tartışmalara bağlı olarak tasarlanır. Yasa tasarısının toplumsal etkilerini net bir şekilde ifade eden afişler, seçmenlerin bilinçli bir şekilde karar vermelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Demokrasinin kavram olarak idraki ve inşası binlerce yıl önce orta çıkmış olsa da modern devletlerde görülmesi iki yüz yıl öncesine dayanmaktadır. Siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar büyüdükçe talepler de büyümektedir. Devletleşmenin ve iktidarlığın tesis edilmesinden sonra daha iyi devlet politikaları ve yeni iktidar talepleri oluşmaktadır. Yeni iktidarlar, yeni ideolojiler, yeni şehirler ve sürekli artan insan popülasyonu, toplumların memnuniyetsizliği ve doyumsuzluğu çerçevesinde şekillenmiştir. Bu taleplerin karşılanmadığı durumlarda –yani gelişmemiş ülkelerde- ise tüm toplumun ve hatta çevre ülkelerin de etkilendiği büyük bir kaos ortamı oluşmaktadır. Kötü yaşam koşulları doğrultusunda tepki çekmek için kendini yakmaktan başka çare bulamayan vatandaşlar var oldukça güvenli küresel düzen hiçbir zaman tesis edilemeyecektir. Arap Baharını başlatan bu eylem bütün Ortadoğu'nun yanı sıra Avrupa ülkelerini sarıp sarmalayan ve gündemden asla düşmeyen göçmen sorununu ortaya çıkarmıştır. Yeni yurtlar edinebilme endişeyle Avrupa'ya başlayan göçler, ülkelerin gıda, giyim, barınma ve ek giderler doğrultusunda ayırabilecekleri bütçelerin kısıtlı olması ve en önemlisi güvenlik endişesi nedeniyle küresel bir meseleyle dönüşmüştür. Ayrıca bu mesele, göçmen politikası olmasına rağmen uygulamada sorun yaşayan Avrupa'nın problem çözmedeki yeteneksizliğinin de görülmesini sağlamıştır.

ABD'de 2001 yılında gerçekleşen, aynı zamanda 11 Eylül saldırısı olarak da bilinen terör saldırısı, küresel düzeyde güvenlik sorunu yaratmıştır. Saldırganın Müslüman olması sebebiyle Müslümanlara karşı genel bir korkunun oluşması İslamofobik eylem ve popülist söylemlerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. İslam karşıtlığını ifade eden İslamofobi, Avrupa'da artan aşırı sağ düşünceyle birlikte cami yasağı, minare yasağı, burka ve peçe yasağı gibi din özgürlüğünü kısıtlayıcı düşüncelerin ve yasaların çıkartıldığı görülmektedir. Hollanda, Almanya, İsviçre'de burkanın yasaklanması; cami görünümünde olmayan minareli yapıların yasaklanması ise İsviçre' de kabul edilen İslam karşıtı meselelerdir. Aynı şekilde Danimarka ve İsveç'te yapılan Kur-anı Kerim yakma eylemleri nefretin, saygısızlığın ve ırkçılığın ötesinde bir davranış biçimidir. Tüm bunlar AİHM'nin herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahip olduğuna atıfta bulunduğu dokuzuncu maddesine resmen aykırı bir harekettir.

Avrupalıların Müslümanları güvenlik riski olarak algılayıp caydırıcı önlemlerle geri itmeye çalışırken, YPG/PYD/PKK gibi örgütleri neden terör örgütü olarak tanımadıkları sorusu, dikkate değer bir araştırma alanı sunmaktadır. Bu konu, bahsi geçen terör örgütlerinin Kürt kökenli bireyler tarafından oluşturulmasıyla ilişkilendirildiğinde, bu örgütlerin radikal gruplar olarak görülmesi sebebiyle yorumu yapılabilir.

İkinci Dünya Savaşından sonra yasaklanan faşist örgütler, gizli yapılanmalarla çeşitli radikal örgütlerin oluşmasına imkân sağlamıştır. Bu örgütler, toplumların en talepkâr, en şikayetçi oldukları dönemlerde ortaya çıkarak aşırı sağ ideolojisi doğrultusunda yeni partiler ve destekleyici yeni örgütler kurmuşlardır. Göçmen karşıtlığı, İslamofobi, antiseminizm ve zenofobi gibi mevcut sorunlar üzerinden muhalif ve popülist söylemleriyle destekçilerini artırmıştır. Bununla birlikte aşırı sağ partilerin parlamentolarda artan oy oranları ve toplumu etkileme biçimleri, radikal görüşlerin geçmişinin yeniden araştırılmasını gerektirmektedir. Bu noktada tespit edilen bazı farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. Farklılıklardan ziyade benzerliklerin olması, Nazi gibi despot faşist düşüncelerin devamı niteliğindeki günümüz yapılanmalarının nüans farklarla modern toplumlara entegre olduğu söylenebilir. Örneğin 20.yüzyılın başlarında hüküm süren faşist düşüncenin sahip olduğu antisemitizm, köktendincilik, anti-komünizm kavramları, 1980’lerden sonra İslamofobi, kültürel ırkçılık, yabancı düşmanlığı kavramları üzerine yoğunlaşmaktadır. Günümüzde bunlara ek olarak göçmen karşıtlığı da eklenmelidir. Bu sebeple bugün, “yeni aşırı sağ” adında bir fenomenden bahsedebiliyoruz. Aşırı sağcı popülizmin, faşist milliyetçiliğinin bir ürünü olduğu hipotezim bu noktada bir anlam kazanmaktadır.

Aşırı sağcı popülizmle gün geçtikçe şiddetini artıran ırkçı hareketler hem aşırı sağ özelinde hem de popülizmin açıklanması hususunda zorunlu bir hal almıştır. Bütün –izm’le biten ideolojilere kıyasla güncel kullanımına yeni kavuşmuş sayılabilecek bir kavram olan popülizm, uluslararası ilişkiler alanında tartışma konularının büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Eylem biçimi, söylem biçimi ve siyaseti stratejilerin belirlenmesi hususlarında ortaya çıkan popülizm hem sağ hem de sol görüşleri idealize etmek için kullanılmaktadır. Popülizm geniş bir tanım yelpazesine sahiptir. Bu sebeple sağcı ve solcu siyasetçiler için yarattığı kullanım alanı, kavramın daha da karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Öyle ki Avrupa’da yabancı karşıtlığı olarak

görünen popülizm, Latin Amerika’da kayırmacılığı ve ekonominin kötü yönetilmesini ifade etmektedir. Bu noktada Taguieff’in tarımsal popülizm, Latin Amerika popülizmi ve yeni aşırı sağ popülizm olarak ele aldığı üç popülizm dalgası önemli bir hal almaktadır. 11 Eylül’den bu yana popülist söylemler, daha geniş bir kitleye hitap etmektedir. Aynı zamanda içerik bakımından daha radikal bir ton benimsemiş ve kapsamları itibarıyla daha aşırı hale gelmiştir. Aşırı sağcı partilerin yükselişi popülist söylemlerin bir sonucu olarak değerlendirilebilmektedir.

Aşırı sağ siyasi partiler ve radikal gruplar milli endişelerin bir sonucu olarak ifade edilebilir. Artan göçmen sorunu domino etkisiyle güvenlik endişesini, ülke kaynaklarının yetersiz kalacağı fikrini ve milli duyguların kaybolacağı kaygısını beraberinde getirmektedir. Popülist söylemlerin bu noktadaki etkisi oldukça güçlüdür. Bu kaygıyı en çok yaşayan, nefret duygusunu doruklarına kadar hisseden ülkelerde yönetim, “Milli değerleri sahiplenici”, “halkın vatansever temsilcilerine” emanet edilmektedir. Avrupa’nın 2022 genel seçimlerinde ortaya çıkan sonuç bunu kanıtlar niteliktedir. Bu seçimlerde, İtalya’da ilk defa aşırı sağcı bir parti tek başına iktidarlığı yüklenirken, Fransa, İsveç, Danimarka ve Hollanda’da aşırı sağ partiler ya ikinci en yüksek oy oranına sahip ülkeler olarak seçildiler ya da koalisyon ortağı olarak yönetme kadrolarına sahip oldular. Bu noktada tezimin genel çerçevesini oluşturan hipotezlerimin açıklanabilmesi için üç Avrupa ülkesi belirlenmiştir: Almanya, İtalya ve İsviçre.

Her bir ülkede yoğun olarak yaşanan ırkçı hareketler, aşırı sağ partilere ve örgütlenmelere konforlu hareket alanı sunmaktadır. Desteklerle genişleyen bu hareket alanı gittikçe tonunu sertleştirmekte ve ötekiler, yabancılar için yaşam alanını kısıtlamaktadır. Yaşanan şiddet eylemlerinin incelenen her bir ülkede farklı çeşitlerde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Almanya’da fiziksel şiddet hakimken İtalya’da sözlü şiddet daha yoğun yaşanmaktadır. İsviçre’de ise propaganda aracı olarak kullanılan yasa teklifi afişleri, psikolojik şiddet olarak ön plana çıkmaktadır. Bunların sebebi şu şekilde açıklanabilir: Almanya’da faşist Nazi diktatörlüğünün ağır travması hala devam etmektedir. Bu sebeple diğer ülkelerde yaşanan hatırı sayılır oy oranları Almanya’da çok daha yavaş ilerlemektedir. Fakat Almanya’daki aşırı sağcı oluşumlar; örgütler, sivil toplum kuruluşları veya düşünce kuruluşlarının fazlalığı, toplumu etkilemede başarılı olmaktadır. Göçmen sorunlarının ortaya çıktığı 2015’li yıllarda Merkel’in açık kapı politikası, bugünkü saldırgan Almanya toplumunu oluşturan temel

yapı taşıdır. Avrupa'nın en fazla göçmen barındıran ülkelerinden biri olan Almanya'nın toplumsal memnuniyetsizliği, yabancı nefretini körüklemiştir. Göçmenlerin büyük oranda Müslüman olması İslamofobiye dair şiddeti, farklı etnilerden olmaları da ırkçı şiddetin artmasında yardımcı olmuştur. Ayrıca Almanya'da dazlaklar gibi Neo-Nazi sevdalısı genç bileşenler, milliyetçilik esaslı ırkçılığın hala devam etmesinin başlıca nedenleri arasındadır. Almanya'da yaşayan Türk diasporalarına karşı yapılan cinayet planları NSU örgütünün yakalanmasıyla açığa çıkmıştır. Tezin 2010 ile 2023 tarihleri arasında yaşanan güncel meselelere odaklanması bakımından tarihte yaşanan öldürme vakalarına çok yer verilememiştir. Fakat Almanya'da yaşayan Türklere karşı nefretin tarihi 2000'li yılların öncesine dayanmaktadır.

İtalya'nın makus tarihi Almanya'yla benzer fakat Almanya'ya istinaden daha yumuşak bir faşist rejime dayanmaktadır. İtalya'nın aşırı sağcı politikacıların söylemleri, "Mussolinvari" bir politikayı yansıtmaktadır. Bunun en iyi örneklerinden biri olarak LN parti lideri Matteo Salvini örnek gösterilmiştir. Salvini'nin sosyal medya mesajları, İçişleri Bakanı görevindeyken yapmaya çalıştığı ırkçı eylemler, sert, kaba, nefret dolu, saldırmaya teşvik edici sözleriyle toplumu harekete geçirmiştir. Yabancı karşıtı ve göçmen karşıtı ırkçı söylemler halkı kin ve düşmanlığa sürükleyerek zamanla ötekileştirmeye evrilmiştir. Rahat tavırlarıyla söylem dilinin sertliği bugünkü aşırı sağın İtalya'da iktidar olması yolunu hazırlamıştır. Avrupa'nın en büyük mülteci kampının kapatılması, limanları kapatıcı politikaların izlenmesi, etnik grupların sınır dışı edilmesi gibi çeşitli girişimler, İtalya'nın aşırı sağ kanada olan güvenini arttırmış olacak ki bugünkü Meloni yönetiminin bir anlamı olsun. Şiddetin araçsallaştırılmasına yardımcı olan Twitter gibi sosyal medya unsurları üzerinden yapılan nefret söylemi halkın meşrulaştırıcı yayın organı haline gelmiştir. Yönetenler tarafından sunulan şiddet yanlısı açık çek, pek tabii toplumu cesaretlendirerek suça yöneltmektedir. Aşağılayıcı, küçümseyici ve ötekileştirici siyasi söylemler, halkı yaşamsal sürecin mecburiyeti hissine sürüklemektedir. Bunun yanı sıra siyasi partiler veya yapılanmalarda yalnızca Mussolini izleri taşımamaktadır. 2024 yılının ilk ayında bir anma töreninde verilen Nazi selamı, Neo-faşist ideolojilerin İtalya'da da hüküm sürdüğü görüşünü temsil etmektedir.

Son olarak İsviçre'nin aşırı sağcı parti ve örgütleri incelenmiştir. Bunun sonucunda edilen bulgular Almanya ve İtalya'dan çok da farklı değildir. Aşırı sağcı SVP

tarafından yönetilen İsviçre, çok-kültürlü bir yapıya sahiptir. Dört farklı resmi dili bulunan İsviçre'nin hoşgörülü toplumu, çok-kültürlü yapısına rağmen İslam karşıtı ve yabancı karşıtı birçok yasaya evet demiştir. Dini özgürlüğü kısıtlayıcı, ötekileştirici, üstün ırk ayrımının yapıldığı birçok yasa tasarısı referandumla kabul edilmiştir. Bu tür afişler, etnik ayrımcılığı teşvik eden veya yabancı düşmanlığı üzerine kurulu politikaları yansıtan semboller ve söylemler içermektedir. Tasarının içeriğinde altının çizilmek istendiği husus siyah renkle temsil edilmektedir. Örneğin minare yasağında cami resmi, burka yasağında ise sadece gözleri görünen kara çarşafly bir kadın siyah renkle tasvir edilmiştir. Bu durum, Hitlerin propaganda aracı olarak kullandığı seçim afişlerini hatırlatmaktadır. Aradan geçen doksan yıla yakın bir süreç olmasına rağmen aşırı sağcı bir hükümet tarafından aynı hislerle hazırlanan afişler, yabancılara karşı nefreti körüklemektedir. Fikri ve dini inançları aşağılayıcı böyle afişlerin şehrin birçok yerine asılması, topluma ırkçılığı vurgularken, İsviçre'de yaşayan "yabancı"lara psikolojik anlamda baskı yaratmaktadır. Toplumu bölücü ve ayrıştırıcı bu eylemlerin yanı sıra siyasi söylemler, sosyal medya paylaşımları aşırı sağ desteklerini arttırıcı faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır. İsviçre'de yapılan aşırı sağcı gruplar, SVP çerçevesinde şekil almışlardır. Bunun dışında genç erkeklerden oluşan Demir Gençlik ve Genç Eylem isimli örgütler beyaz ırkın üstünlüğünü savunan, spor yaparken çekilen videolarıyla gücü temsil eden ve Neo-Nazi simgeleri kullanarak sempatisini aşıl原因 aşırı sağcı örgütler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu veriler doğrultusunda edinilen tespitler şu şekilde ifade edilebilir. Aşırı sağcı popülizm, faşist milliyetçiliğin bir ürünüdür. Çünkü her ülke örneğinde görüldüğü üzere, aşırı sağ yapılanmalar, fikirler ve partiler Nazi faşizmine atıfta bulunmaktadır. Gerek şekilsel gerekse fikirselle bağlamda Nazi Almanya'sının izlerini taşımaktadırlar. Özellikle genç, dinamik, güçlülüğü simgeleyen bu yapılanmalar, aşırı sağcı partilerin yükselmesiyle daha görünür hale gelmişlerdir. Eski tip faşizmin güncel versiyonu olarak "yeni aşırı sağ", Nazi temelli ırkçılığa yeni dokunuşlarla temsilietini açıkça ifade etmektedir. Görsel yayın, sert söylem dili, şiddet eylemleri, etnik ve dini ayrımcılık ve ötekileştirme, her iki ideolojinin sahip olduğu özelliklerdir. Aşırı sağcı partilerin ve örgütlerin varlık amacı Milliyetçilik vurgusuna dayanmaktadır. Bu sebeple de ortaya çıkan bir düzine karşıtlıklar silsilesi, ulus devlet yapısının bozulmamasına yönelik çalışmalar olarak da düşünülebilir fakat ulus devletten ziyade liberal demokrasilerin zayıflamasına yol açabilecek birtakım gelişmeler

yaşanmaktadır. Dini kısıtlayıcı, ırkçı, ayrımcı eylemlerin saldırgan yapıları gereği demokrasinin varlığına açık tehdit oluşturmaktadır.

Almanya'nın aşırı sağcı partisi AfD, İtalya ve İsviçre'nin iktidar sağcı partileri kadar desteklenmese de örgütleri harekete geçirme anlamında oldukça güçlü bir öncü konumdadır. Almanya'da küçük ölçekli ve büyük ölçekli birçok aşırı sağcı Nazi örgütü bulunmaktadır. Fakat toplumun geçmişte yaşananların yeniden canlanacağına yönelik korkuları, parti desteğini minimum seviyede tutmaktadır. Bu rağmen incelenen ülkeler arasında, aşırı sağcı ırkçı eylemlerin en fazla yaşandığı yer Almanya'dır. Nüfus popülasyonunun fazla olması veya en fazla mülteci barındıran ülke olması bu durumu kısmen açıklayabilmektedir. Fakat şiddet eylemleri incelendiğinde öldürmeye varan dehşet verici eylemleri hiçbir durum açıklayamamaktadır. Sosyal medya bu gibi nefret duygularının aşılandığı, büyütüldüğü ve eyleme geçmek için hazırlıkların yapıldığı bir platformdur. Her ülkede aşırı sağcı siyasiler mevcut ve her birinin söylem dili ortaktır; nefret. Bu söylem dili birleşen ve örgütlenen aşırı sağcıların şiddeti araçsallaştırmasının önünü açmaktadır. Ülkesine çok sayıda gelen yabancılarla kendi ekonomik refahını, sosyal düzeyini, kültürel yaşamını etkileyeceği hususlarında tepkili halkın sürekli olarak dürtülmesi ister istemez daha büyük tepkilere neden olmaktadır. Maruz bırakılan ötekileştirici dil, aşırı sağın amaç ve hedefleri doğrultusunda toplumun daha da bütünleşmesine olanak tanımıştır.

Son olarak, Almanya'da, İtalya'da ve İsviçre'de yaşanan ırkçı sorunların temel kaynağını milliyetçilik duygusu oluşturmaktadır. Milli benliklere zarar vereceği düşünülen göçmenler, Müslümanlar, Yahudiler ve yabancılar bu sebeple karşıtlık duygularına maruz kalmaktadır. Fakat bunun yanı sıra ekonomik ve sosyal kaygıları da içermektedir. Bu çerçevede Avrupalıların milli kimlik kaygısı, İslamofobi, zenofobi ve antisemitizm gibi ırkçı kavramların zenginleşmesine neden olmuştur. Kültürel yapıların tahrip edilmesi, taciz ve tecavüz olaylarında gözle görülür artışın yaşanması, nüfusun artmasıyla doğru orantılı olarak işsizlik oranlarının artması, sosyal refahın azalması ve huzursuz, içe dönük bir yaşamın tesis edilmesi göçmen sorununu açıklayabilir niteliklerdir. Fakat aşırı sağcı popülizmin krizi fırsata çeviren politikasıyla çok farklı, oldukça ırkçı ve ayrımcı bir yapıya dönüşmüştür. Dini mekanlara yapılan saldırılar, dini kitapların yakılarak eylem malzemesi yapılması, sokaklarda, okullarda, sosyal alanlarda gösterilen fiziksel ve aşağılayıcı sözlü şiddet unsurları zamanlar büyüyerek öldürme, yok etme düşüncesine dönüşmektedir. Güven

unsurları, seçilen siyasilerin bu eylemlere giden süreci desteklemeleri ve gerekli cezai işlemlerin uygulanmaması şiddeti meşrulaştırıcı bir araca dönüştürmektedir. Bu milli duygular aynı zamanda Avrupa Birliği'ne yönelik karşıt girişimleri de içermektedir. Ortak hareket etme hususunda ayrı görüşlere sahip aşırı sağcı popülistler, birliğin bütünlüğüne de tehdit oluşturmaktadır. Demokrasi, kolay kazanılmamış bir olgu olarak ekarte edilmesi de çok mümkün görünmemekle birlikte Covid-19 gibi küresel düzeyde hızla büyüyen sorunlar toplum yapısında sürekli bir değişime neden olmaktadır. Bu durumda uzun soluklu bir ön görü yerine sürecin takip edilmesi daha doğru yorumların yapılmasına olanak tanıyacaktır.

Aşırı sağ, Popülizm ve milliyetçilik olguları çerçevesinde yabancı düşmanlığını ifade eden zenofobi, İslam karşıtlığını ifade eden İslamofobi ve Yahudi karşıtlığını ifade eden antisemitizm olgularına yönelik eylemler “yeni aşırı sağ” üzerine fikirler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu çalışma hem örgütsel hem de şiddet eylemleri kapsamında hem de kavramsal zenginlik bakımından bundan sonra yapılacak çalışmalara yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aktürk, Ş. (2006). Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok-Etnili ve Gayri-Etnik Rejimler. *Doğu Batı Dergisi*, 38, 26-45.
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler*. (İ. Savaşır, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Anex, A. "Far-right extremists set off firecrackers at Basel train station". <https://www.swissinfo.ch/eng/society/far-right-extremists-set-off-firecrackers-at-basel-train-station/48072828> [20.11.2022].
- Armaoğlu, F. (2018). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Aslanidis, P. (2016). Is Populism an Ideology? A Refutation and a New Perspective. *Political Studies*, 88-104.
- Aşçı, A. "Almanya'da Siyasi Bir Cinayet ve Irkçı Combat 18 Örgütü". <https://www.sunsavunma.net/almanyada-siyasi-bir-cinayet-ve-irkci-combat-18-orgutu/> [22.12.2021].
- Atasoy, İ. "Nasyonal Sosyalist Yeraltı terör örgütü: NSU". <https://www.trthaber.com/haber/dunya/nasyonal-sosyalist-yeralti-terror-orgutu-nsu-622937.html> [25.12.2021].
- Bar-On, T. (2018). The Radical Right and Nationalism. J. Rydgren (Ed.) içinde, *The Oxford Handbook of the Radical Right* (pp. 17). New York: Oxford University Press.
- Bartlett, J., Birdwell, J., & Froio, C. (2012). *Populism In Europe: Casapound*. London: Demos.
- Başay, E. "Almanya'da aşırı sağcılar tarafından işlenen suçlar 2020'de en yüksek seviyeye ulaştı". <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-da-asiri-sagcilar-tarafindan-islenen-suclar-2020de-en-yuksek-seviyeye-ulasti/2229920> [08.01.2022].
- Başay, E., & Gönültaş, B. "Almanya'da terör estiren aşırı sağcı yapılar". <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanyada-terror-estiren-asiri-sagci-yapilar/1741436> [22.02.2020].
- Bayraklı, E., & Hafez, F. (2019). *European Islamophobia Report 2018*. İstanbul: SETA.
- Bernanke, B. (2009, Nov 17). USA Financial Crisis Inquiry Commission Closed Session .
- Bernini, L. (2020). "Merde Alors!" A Neo-Fascist Daddy Is Marching on Brussels. *Critical Times*, 363-377.
- Bezci, B., Tauscher, S., Eskicioğlu, Y. C., Topal, F., Erkal, A., Dilbirliği, M., & Özkeçeci, Z. (2022). *Avusturya ve İsviçre'de Hak ve Özgürlükler Raporu 2021*. Sakarya: Diaspora Araştırmaları Merkezi.

- Boldrini, M. (2018). What's Left? Far-left Parties Changing in Contemporary Europe. *Romanian Political Science Review*, 18(4), 595-609.
- British Library of Political and Economic Science. (1967). *Conference on populism*. London: British Library of Political and Economic Science.
- Brühlmann, K., Jikhareva, A., & Jirát, J. "Die Schwiegersohn-Neonazis". <https://www.woz.ch/2250/rechtsextremismus/die-schwiegersohn-neonazis!/JJPNM2QWZACD> [20.03.2024].
- Büchner, T. "Junge Tat And Junge Revolution". <https://www.belltower.news/nazis-in-germany-and-switzerland-junge-tat-and-junge-revolution-111101/> [20.03.2024].
- Calhoun, C. (2012). *Milliyetçilik* (3 Baskı). (B. Sütcüoğlu, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Camilli, A. "Gli anni peggiori per gli attacchi razzisti e i discorsi di odio in Italia" <https://www.internazionale.it/notizie/annalisa-camilli/2020/07/14/attacchi-razzisti-discorsi-odio> [14.07.2021].
- Canovan, M. (1984). People, Politicians and Populism. *Government and Opposition*, 312-327.
- Council, F. "Clarity and guidance on neutrality policy". <https://www.eda.admin.ch/missions/mission-eu-brussels/en/home/key-issues/neutralitaet-der-schweiz.html> [01.05.2022].
- Cremer, H. (2023). *Warum die AfD verboten werden könnte*. Berlin: Deutsches Institut für Menschenrechte.
- Cumming-Bruce, N. "Swiss Right Wins Vote on Deportation of Criminals". <https://www.nytimes.com/2010/11/29/world/europe/29iht-swiss.html> [28.03.2024]
- Cumming-Bruce, N., & Erlanger, S. "Swiss Ban Building of Minarets on Mosques". <https://www.nytimes.com/2009/11/30/world/europe/30swiss.html> [29.03.2024].
- Custodero, A. (2018, Giugno 18). "Salvini shock: "Censimento sui rom, quelli italiani purtroppo ce li dobbiamo tenere". Scontro nel governo, Di Maio: "Incostituzionale". https://www.repubblica.it/politica/2018/06/18/news/salvini_rom_censimento-199319863/ [29.03.2024].
- Czerwińska-Schupp, E. (2017). The spectre of fascism. In M. Żurowski (Ed.), *Otto Bauer (1881-1938) Thinker and Politician* (pp. 302). Netherlands: Brill.
- Dalbay, R. S. (2018). "Kimlik" ve "Toplumsal Kimlik" Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31. 161-176.
- Davies, P., & Lynch, D. (2002). *Fascism and The Far Right*. New York: Routledge.

- Decker, F. "Wahlergebnisse und Wählerschaft der AfD".
<https://www.bpb.de/themen/parteien/parteien-in-deutschland/afd/273131/wahlergebnisse-und-waehlerschaft-der-afd/>
[15.02.2024].
- Dedeoğlu, B. (2011). Türkiye’de AB Karşıtlığı-Küreselleşme Karşıtlığı. *Uluslararası İlişkiler*, 7(28), 85-109.
- Delzell, C. F. (1970). *Mediterranean Fascism 1919–1945*. London: Walker.
- Demirci, Z. "Avrupa siyasetinde aşırı sağ partiler iktidar ortakları olmaya başladı".
<https://www.aa.com.tr/tr/dosya-haber/avrupa-siyasetinde-asiri-sag-partiler-iktidar-ortaklari-olmaya-basladi/3091079> [12.04.2024].
- Deutsche Welle, T. "Suriye İnsan Hakları Gözlemevi: Suriye’de ölü sayısı yarım milyona dayandı". <https://www.dw.com/tr/suriye-insan-haklar%C4%B1-g%C3%B6zlemevi-suriyede-%C3%B6l%C3%BC-say%C4%B1s%C4%B1-yar%C4%B1m-milyona-dayand%C4%B1/a-57740134> [20.12.2020]
- Dimitrov, G. (1978). *Selected Words*. Sofia: Sofia Press.
- Elias, N. (2023). *Almanlar Üzerine İncelemeler - 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla İktidar Savaşları ve Habitus Gelişimleri*. (F. G. Gerhold, Çev.) İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Eser, H. B., & Çiçek, A. (2020). Avrupa’da Aşırı Sağın Ayak Sesleri: Zenofobinin Patolojik Normalleşmesi. *Alternatif Politika*, 12(1), 114-144.
- Evans, R. J. (2017). Nazi İdeolojisinin Ortaya Çıkışı. J. Caplan (Ed.), *Hitler Almanyası 1933-1945* (İ. Erman, Çev., ss. 30). İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Falasca-Zamponi, S. (1997). *Fascist Spectacle*. Los Angeles: University of California Press.
- Fellow, C. D., Palmer, A., & McCabe, R. (2024). *Global Terrorism Threat Assessment 2024*. Washington DC: Center for Strategic and International Studies.
- File, D. "Populism: left or right?" <https://theloop.ecpr.eu/populism-left-or-right/>
[25.02.2024].
- Gellner, E. (1992). *Uluslar ve Ulusculuk*. (B. Ersanlı Behar, & G. Göksu Özdoğan, Çev.) İstanbul: İnsan Yayıncılık.
- Gellner, E. (2016). *Milliyetçiliğe Bakmak*. (S. Coşar, S. Özertürk, & N. Soyarik, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gençöz, T. (1998). Korku: Sebepleri, Sonuçları Ve Başetme Yolları. *Kriz Dergisi*, 6(2), 9-16.
- Gentile, E. (1989). *Storia del Partito Fascista*. Taranto: Laterza.
- "Geschichte". <https://auns.ch/ueber-uns/geschichte/> [10.04.2024].

- Geschke, D., Klaßen, A., Quent, M., & Richter, C. "Der Schleichende Angriff Auf Unsere Demokratie". https://www.idz-jena.de/fileadmin/user_upload/_Hass_im_Netz_-_Der_schleichende_Angriff.pdf [10.04.2024].
- Giuffrida, A. "God, family, fatherland - how Giorgia Meloni has taken karagül". <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/17/giorgia-meloni-brothers-of-italy-leader-far-right-elections-alliance-> [14.03.2024].
- Goebbels, J. (2021). *Büyük Yalanlar*. (D. Bolut, Çev.) İstanbul: Zeplin Yayınları.
- Goetz, J. "(Miss-)Erfolge der 'Identitären'". <https://www.bpb.de/themen/rechtsextremismus/dossier-rechtsextremismus/544508/miss-erfolge-der-identitaeren/> [26.02.2024].
- GRA. (2023). *Antisemitismusbericht 2023*. Zürich: Stiftung gegen Rassismus & Antisemitismus.
- Grierson, J. "Neo-Nazi groups use Instagram to recruit young people, warns Hope Not Hate". <https://www.theguardian.com/world/2021/mar/22/neo-nazi-groups-use-instagram-to-recruit-young-people-warns-hope-not-hate> [02.01.2022]
- Hambauer, V., & Mays, A. (2018). Wer wählt die AfD? – Ein Vergleich der Sozialstruktur, politischen Einstellungen und Einstellungen zu Flüchtlingen zwischen AfD-WählerInnen und der WählerInnen der anderen Parteien. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 12(3).
- Hanayi, Ö. "Almanya'da Aşırı Sağcı Terörün Nedenleri". <https://www.eurasian-research.org/publication/almanyada-asiri-sagci-terorun-nedenleri/?lang=tr> [02.03.2022].
- Harcourt, B. "What's Left Of Left-Wing Populism?" <https://blogs.law.columbia.edu/praxis1313/jan-werner-mueller-whats-left-of-left-wing-populism/> [15.03.2024].
- Heilbronner, O. (2000). From Antisemitic Peripheries to Antisemitic Centres: The Place of Antisemitism in Modern German History. *Journal of Contemporary History*, 56.
- Hekimler, O. (2018). Üstesinden Gelebilir(mi)yiz: Federal Almanya'nın Yeni Sığınmacı Politikası ve Yansımaları. *Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 27.
- Hitler, A. (2005). *Kavgam*. (Ö. Yalıntaş, Çev.) İstanbul: Emre Yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (1993). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*. (O. Akınhay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Houwen, T. (2011). The non-European roots of the concept of populism. *Sussex European Institute*, 8-9.

- Ignazi, P. (2006). The Silent Counter-Revolution. *European Journal of Political Research*, 22(1), 3-34.
- Jagers, J., & Walgrave, S. (2005). Populism as political communication style An empirical study of political parties' discourse in Belgium. *European Journal of Political Science*, 319-345.
- Karagül, S., & Güder, B. E. (2020). Dış Politikada Popülist Söylem ve Girişimler: Trump Siyaseti ve Brexit Süreci. *Troyacademy Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 109-133.
- Karakaş, M. (2006). Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği. *Doğu Batı Dergisi*(38), 59.
- Kenes, B. (2021). *CasaPound Italy: The Sui Generis Fascists of the New Millennium*. Brussels: ECPS.
- Koyuncu, H. "Alman istihbaratı aşırı sağcı 'Kimlikçiler Hareketi'ni takibe aldığını duyurdu". <https://tr.euronews.com/2019/07/12/alman-istihbarati-asiri-sagci-kimlikciler-hareketini-takibe-aldigini-duyurdu> [25.03.2022].
- Köehler, D. (2014). The German 'National Socialist Underground (NSU)' and Anglo-American Networks. The Internationalisation of Far-Right Terror. P. Jackson, & A. Shekhovtsov içinde, *The Post-War Anglo-American Far Right* (s. 123). Basingstoke: Palgrave Macmillan UK.
- Köylüoğlu, B. "Almanya'nın Gerçek Mucizesi I. Bölüm: II. Dünya Savaşı Sonrası Almanya 1945-1946". <https://www.stratejivefinans.com/almanyanin-gercek-mucizesi-i-bolum/> [10.01.2022].
- Kubát, M., Mejstřík, M., Hubé, N., Baloge, M., Bobba, G., Castellero, D., Hüning, H. (2020). *Populist Parties in Contemporary Europe*. Budapest: Hungarian Academy of Sciences.
- Kucuk, B. "İsviçre, göçün sınırlandırılması için referanduma gitmeye hazırlanıyor". <https://tr.euronews.com/2024/04/03/isvire-gocun-sinirlendirilmesi-icin-referanduma-gitmeye-hazirlaniyor> [10.04.2024].
- Laclau, E. (2005). *On Populist Reason*. London: Verso.
- Langewiesche, D. (2000). Nation, Nationalismus, Nationalstaat in Deutschland und Europa. *GESIS – Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften*, 40.
- Laponce, J. A. (1981). *Left and Right: The Topography of Political*. Toronto: University of Toronto Press.
- Leggewie, C., Korte, K.-R., & Lewandowsky, M. (2015). Partei am Scheideweg: Die Alternative der AfD. *Blätter Für Deutsche Und Internationale Politik*, 5.
- Lipset, S. M. (1960). *Political Man: The Social Bases of Politics, Expanded Edition*. New York: Doubleday and Company, Inc.
- Maiolino, A. (2020). Diskurse über das Fremde. (S. Prodolliet, S. Siegwart, & P. Steiner, Dü) *Schweizerische Eidgenossenschaft*, 23.

- Mann, M. (2004). *Fascists*. Los Angeles: Cambridge University Press.
- Mann, M. (2012). *Demokrasinin Karanlık Yüzü - Etnik Temizliği Açıklamak*. (B. O. Doğan, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Marr, W. (1879). *Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum*. Bern: Rudolph Costenoble.
- Marsh, S. "Why are Germans protesting against the far-right?".
<https://www.reuters.com/world/europe/german-protests-against-far-right-head-into-third-week-2024-01-25/> [25.01.2024].
- Mertens, J. "Die Eisenjugend Von Winterthur – Rassekrieger Allein Im Wald".
<https://www.belltower.news/schweiz-die-eisenjugend-von-winterthur-rassekrieger-allein-im-wald-102465/> [28.03.2023].
- Middlebury Institute of International Studies, "Dangerous Organizations and Bad Actors: CasaPound Italia".
<https://www.middlebury.edu/institute/academics/centers-initiatives/ctec/ctec-publications/dangerous-organizations-and-bad-actors-3> [25.03.2024].
- Mouffe, C. (2018). *For a Left Populism*. London: Verso.
- Mudde, C. (2013). Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what? *European Journal of Political Research*, 2.
- Mudde, C. (2016). The Study of Populist Radical Right Parties: Towards a Fourth Wave. *C-REX - Center for Research on Extremism*, 4.
- Mudde, C. (2019a, February 19). "Högerextrema blir till karikatyrer i medierna".
<https://www.aftonbladet.se/kultur/a/zEvGy5/cas-mudde-om-mediers-bevakning-av-hogerextrema-partier> [02.02.2022].
- Mudde, C. (2019b, May 14). "Why copying the populist right isn't going to save the left". <https://www.theguardian.com/news/2019/may/14/why-copying-the-populist-right-isnt-going-to-save-the-left> [24.03.2022].
- Mudde, C. (2021). Populism in Europe: An Illiberal Democratic Response to Undemocratic Liberalism. *Government and Opposition*, 579-580.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2012). *Populism in Europe and the Americas: Threat or corrective for democracy?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Müller, J.-W. (2016). *Popülizm Nedir?* (O. Yıldız, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Müller-Meiningen, J. "Italien erlaubt den römischen Gruß". https://rp-online.de/panorama/ausland/italien-erlaubt-den-roemischen-gruss_aid-105444215 [10.04.2024].

- Nar, M. Ş. (2019). Kültürel Kimlik Sorunsalı: Görecelik mi, Evrenselcilik mi? Yoksa Uzlaşma mı? *Antropoloji*, 37, 73.
- Niedermayer, O., & Hofrichter, J. (2016). Die Wählerschaft der AfD: Wer ist sie, woher kommt sie und wie weit rechts steht sie? *Zeitschrift für Parlamentsfragen*, 47(2).
- "ODIHR". (2022). *Official Data Reported By States*. Italy: Osce Hate Crime.
- Ortahamamcılar, B. "Avrupa'nın en büyük mülteci kampını kapatan İtalya İçişleri Bakanı Salvini: Ne güzel bir gün". <https://tr.euronews.com/2019/07/10/avrupanin-en-buyuk-multeci-kampini-kapatan-italya-icisleri-bakan-salvini-ne-guzel-bir-gun> [15.02.2023].
- Özkırımlı, U. (2008). *21. Yüzyılda Milliyetçilik*. (Y. Başkavak, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Pasqua, M. "Il movimento nel nome di Miki Mantakas MSE, i neofascisti che vogliono l'Europa". https://inchieste.repubblica.it/it/repubblica/rep-it/2012/06/05/news/nel_nome_di_miki_mantakas_la_nuova_internazionale_neofascista-36592593/ [24.03.2024].
- Paxton, R. O. (2004). *The Anatomy Of Fascism*. New York: Alfred A. Knopf.
- Paxton, R. O. (2014). *Faşizmin Anatomisi*. (H. Atay, & H. Demir Atay, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pelda, K., Panholzer, A., Fäs, N., Sbalchiero, S., Gygax, B., Broschinski, S., & Mehdiaraghi, D. "Verdeckte Aufnahmen zeigen den gefährlichen Aufstieg einer jungen Neonazigruppe". <https://interaktiv.tagesanzeiger.ch/2022/das-rechtsextreme-netzwerk-der-schweiz/> [21.03.2024].
- Perspektif. "İsviçre'de Genel Seçimlerin Kazananı: Aşırı Sağ". <https://perspektif.eu/2023/10/23/isvicrede-genel-secimlerin-kazanani-asiri-sag/> [22.04.2024].
- Pınar, Ö. "İtalya'da eski İçişleri Bakanı Salvini, göçmenleri denizde mahsur bırakmaktan yargılanıyor". <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-59021023> [15.01.2023].
- Pierce, M. (2000). Farmers and the Failure of Populism in Ohio, 1890-1891. *Agricultural History*, 58-85.
- Quellien, A. (1910). *La Politique Musulmane Dans l'Afrique Occidentale Française*. Paris: Emile Larose.
- RaiNews. "Processo Aquila Nera rinviato al 30 maggio". <https://www.rainews.it/tgr/abruzzo/articoli/2023/01/processo-aquila-nera-nuova-udienza-estrema-destra-eversione-terrorismo-c5202ddb-1151-45c9-872b-ceee043a3c24.html> [02.20.2024].
- Rassismus, E. K. (2024). *Rassismussvorfälle aus der Beratungsarbeit 2023*. Bern: Beratungsnetz für Rassismusopfer.

- Renan, E. (2016). *Ulus Nedir?* (G. Yavaş, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Renton, D. (2020). *Fascism: History and Theory*. Londra: Pluto Press.
- Richardson, R. "Islamophobia or Anti-Muslim Racism -or What?- Concepts and Terms Revisited". <http://www.insted.co.uk/anti-muslim-racism.pdf> [15.03.2024].
- Rinke, A., & Marsh, S. "Ban the AfD or fight it? Germany grapples over how to counter the far-right". <https://www.reuters.com/world/europe/ban-afd-or-fight-it-germany-grapples-over-how-counter-far-right-2024-01-31/> [02.02.2024].
- Rosas, J. C., & Ferreira, A. R. (2013). *Left and Right: The Great Dichotomy Revisited*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Rydgren, J. (2007). The Sociology of the Radical Right. *Annual Review of Sociology*, 33, 257.
- Scherer, S. (2018, February 06). *Italian right's election promise to deport migrants will be hard to keep*. Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-italy-election-migrants-deportations/italian-rights-election-promise-to-deport-migrants-will-be-hard-to-keep-idUSKBN1FQ2EN/> [15.09.2024].
- Shirer, W. L. (1960). *The Rise and Fall of the Third Reich: A History of Nazi Germany*. Newyork: Simon & Schuster.
- Smith, A. D. (1979). *Nationalism and the Twentieth Century*. Canberra: Australian National University Press.
- Smith, A. D. (1994). *Milli Kimlik*. (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Smith, A. D. (1998). *Nationalism and Modernism: A Critical Survey of Recent Theories of Nations and Nationalism*. London: Routledge.
- Spiegel. "Zahl der rechtsextremen Straftaten im Jahr 2023 stark gestiegen". <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/rechtsextremismus-zahl-der-straftaten-im-jahr-2023-stark-angestiegen-a-fafa91b5-7321-49ab-840e-aa981e435383> [15.01.2024].
- Sputnik. "Almanya'da aşırı sağcı 'Gruppe S' davası: 'Siyasiler, sığınmacılar, Müslümanlara saldırıp içsavaş çıkarmayı planladılar'". <https://anlatilaninotesi.com.tr/20210413/almanyada-asiri-sagci-gruppe-s-davasi-siyasiler-siginmacilar-muslimanlara-saldirip-icsavas-1044266244.html> [26.02.2024].
- Taggart, P. A. (2000). *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- Temizer, S. "Avrupa'da 2022 "seçimler yılı" oldu". <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupada-2022-secimler-yili-oldu/2768991> [15.06.2023].
- Times, N. Y. "Berlin'in Führeri" anlattı: Almanya'da duvarın yıkılması aşırı sağ nasıl güçlendirdi?".

<https://www.indyturk.com/node/253641/d%C3%BCnya/berlinin-f%C3%BChreri-anlatt%C4%B1-almanyada-duvar%C4%B1n-y%C4%B1k%C4%B1lmas%C4%B1-a%C5%9F%C4%B1r%C4%B1-sa%C4%9F%C4%B1-nas%C4%B1-g%C3%BC%C3%A7lendirdi> [18.03.2024].

Türkiye Temsilciliği, BM. "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme". <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> [12.03.2022].

UNHCR. "UNHCR Global Trends 2014: World at War". <https://www.refworld.org/reference/annualreport/unhcr/2015/en/105375> [28.03.2024].

Uygur, M. R., Eser, H. B., Çoksan, S., & Sarıdağ, S. (2024). Multiculturalism, social distance, and xenophobia among non-WEIRD individuals toward Syrian refugees: positive and negative emotions as moderators. *Current Psychology*, 2.

Verbeek, B., & Zaslove, A. (2017). Populism and Foreign Policy. C. ed. Kaltwasser, P. Taggart, P. Espejo, & P. Ostiguy içinde, *Oxford Handbook of Populism* (s. 392). Oxford: Oxford University Press.

Verfassungsschutz, B. f. "Rechtsextremismus und rechtsextremistischer Terrorismus". https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/rechtsextremismus/rechtsextremismus_node.html [12.04.2024].

Vorster, J. (2002). Racism, Xenophobia and Human Rights. *The Ecumenical Review*, 54(3), 296.

Weinthal, B. "German neo-Nazi politician meets Hezbollah, supports terror against Israel". <https://www.jpost.com/middle-east/german-leader-meets-with-hezbollah-supports-terrorism-against-israel-584259> [27.03.2024].

Williams, M. H. (2006). Peripheral Parties are Making Changes. *The Impact of Radical Right-Wing Parties in West European Democracies* (s. 187). içinde New York: Palgrave Macmillan.

"1940: Machinery of Hatred". <http://www.holocaustchronicle.org/StaticPages/199.html> [20.03.2024].

"Counter Extremism Project". <https://www.counterextremism.com/threat/forza-nuova> [25.04.2024].

"PROLOGUE: Roots of the Holocaust". <http://www.holocaustchronicle.org/StaticPages/40.html> [20.03.2024].

ÖZGEÇMİŞ

Selda KÜÇÜK

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, 2024, İstanbul

Lisans: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler, 2020, Tekirdağ

B. MESLEKİ DENEYİM

2021- İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi – Uzman Yardımcısı, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı (23.08.2021 - Devam)

2019-2019 Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Stajyer / İstanbul (01.07.2019 – 09.08.2019)

C. İLGİ ALANLARI

Avrupa’da Aşırı Sağ, Popülizm, Uluslararası Hukuk